

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KONUSUNDA
BİR ARAŞTIRMA: TİRİLYE (MUDANYA) ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜŞRA ÇİÇEKÇİ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. AYŞE OKUYUCU

BİLECİK, 2022

10382612

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KONUSUNDA
BİR ARAŞTIRMA: TİRİLYE (MUDANYA) ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜŞRA ÇİÇEKÇİ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. AYŞE OKUYUCU

BİLECİK, 2022

10382612

BEYAN

“Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği Konusunda Bir Araştırma: Tirilye (Mudanya) Örneği” adlı yüksek lisans/doktora/sanatta yeterlik tezi/dönem projesinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR		DESTEK ALINMAMIŞTIR	X
Destek alındı ise;			
Destekleyen kurum;			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:		05.04.2022/88304	

Büşra Çiçekçi

Tarih

.....

İmza

.....

ÖN SÖZ

Tez çalışma konusunun belirlenmesinden, çalışmanın planlanması, araştırılması ve yürütülmesinde yardımlarını ve desteğini esirgemeyen tecrübesi ve bilgisiyle bana yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Ayşe OKUYUCU' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez savunma sınavında jüri üyesi olarak katılım sağlayan ve tezin son haline gelmesine katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Erdal KARAKAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Öznur AKGİŞ İLHAN'a teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her daim yanımda olan hayattaki en büyük destekçilerim, annem Ayla ÇİÇEKÇİ, babam İsmail ÇİÇEKÇİ ve alan araştırmalarımnda bana eşlik eden ablam Esra ÇİÇEKÇİ' ye sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Tez yazma sürecinde her zorlukta daima yanımda olan ve beni motive eden değerli üniversite arkadaşım Burcu KUTANİS'e teşekkür ederim. Ayrıca her zorlukta desteklerini esirmegemeyen ve tezime katkı sağlayan Figen KALEÖZÜ'ye teşekkür ederim.

Son olarak tez çalışmamın anket kısmında ricamı kırmayarak katılım sağlayan samimi destekleriyle yardımcı olan Tirilye halkı ve işletme sahiplerine katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Büşra Çiçekçi

2022

ÖZET

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KONUSUNDA BİR ARAŞTIRMA: TİRİLYE (MUDANYA) ÖRNEĞİ

Bursa ili Mudanya ilçesine bağlı bulunan Tirilye, günümüzde önemli bir turizm destinasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşme tarihi çok eski dönemlere kadar inen Tirilye’de geçmişten günümüze kadar birçok medeniyet hüküm sürmüştür. Tirilye’de Rumlardan kalma 3 manastır, 7 kilise, 3 ayazma ve Ortadoks Rum mezarlığı bulunmaktadır. Ayrıca, 150-200 yıllık sivil mimari örnekleri, 1909 yılında inşa edilen Taş Mektep ve 16. yüzyıla ait bir hamam bulunmaktadır. Taşdığı bu özellikleri nedeniyle 10.05.1980 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından “Korunması Gereken Sit Alanı” ilan edilmiştir.

Tirilye’de kültürel mirasın korunması ve turizm faaliyetlerini sürdürülebilirlik kapsamında ele alan bu çalışmada turizm paydaşlarının (yerel halk, turizm işletmecileri, ziyaretçiler) görüşlerine başvurulmuştur. Sürdürülebilir turizmde, turizm paydaşlarının algı ve tutumlarının tespiti turizmin başarısında, destinasyonun tanınırlığında ve alana ziyaretçi çekme bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın ilk basamağında çalışmanın temel hatlarını oluşturan kültürel miras, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm gibi konularda literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra alana arazi çalışması gerçekleştirilerek somut ve somut olmayan kültürel miras değerleri belirlenmiştir. Çalışmada karma yöntem yaklaşımı kullanılmıştır. Nicel araştırma kapsamında yerel halktan 108 kişiye anket uygulanmış ve elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 21 programı ile analiz edilmiştir. Nitel araştırma kapsamında ise 10 turizm işletmecisi ve 10 ziyaretçi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise MS Word’e yazılarak deşifre edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler Nisan-Mayıs ayında toplanmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre Tirilye, coğrafi konumu itibariyle diğer büyük şehirlere de yakın olmasından dolayı her yıl binlerce ziyaretçi ağırlamaktadır. Özellikle hafta sonları ziyaretçi sayısında diğer günlere nazaran artış olmaktadır. Alandaki turizm faaliyetleri yerel halk işletmeciler tarafından olumlu algılanmaktadır. Bu durum turizmin yerel halka ve işletmecilere yansıdığını ve sürdürülebilir olduğunu göstermektedir. Trafik, ürün ve hizmet fiyatlarının artışı, çevre kirliliği turizmin alana getirdiği olumsuz etkilerin başında gelmektedir.

Anahtar kelimeler: Kültürel Miras, Sürdürülebilir Turizm, Turizmin Etkileri, Mudanya, Tirilye.

ABSTRACT

A RESEARCH ON THE CONSERVATION AND SUSTAINABILITY OF CULTURAL HERITAGE: THE CASE OF TIRILYE (MUDANYA)

Tirilye, located in the Mudanya district of Bursa province, is an important tourism destination today. Many civilizations have ruled from past to present in Tirilye, whose settlement date goes back to ancient times. There are 3 monasteries, 7 churches, 3 holy springs and an Orthodox Greek cemetery in Tirilye. In addition, there are examples of 150-200 years old civil architecture, the Stone School building in 1909 and a 16th century bath. Due to these features, it was declared a "Site to be Protected" by the High Council of Real Estate Antiquities and Monuments on 10.05.1980.

In this study, which deals with the protection of cultural heritage and tourism activities in Tirilye within the scope of sustainability, the opinions of tourism stakeholders (local people, tourism operator, visitors) were consulted. In sustainable tourism, determination of the perceptions and attitudes of tourism stakeholders is important in terms of tourism success, recognition of the destination and attracting visitors to the area.

In the first step of the research, a literature review has been conducted on subjects such as cultural heritage, conservation of heritage, sustainability, and sustainable tourism, which constitute the basic lines of the study. Afterwards, field work has been carried out in the area and intangible cultural heritage values determined. A mixed method approach was used in the study. Within the scope of the quantitative research, 108 people from the local community have been surveyed and data obtained has analyzed with the IBM SPSS Statistics 21 program. As part of the qualitative research, semi-structured interviews were transcribed in the study were collected in April-May.

According to the results obtained from the study, Tirilye welcomes thousands of visitors every year due to its geographical location, being close to other big cities, Especially on weekends, the number of visitors increases compared to other days. Tourism activities in the area have been perceived positively by local people and operators. This shows that tourism reflects on local people and operators and is sustainable. The increase in traffic, product and service prices, and environmental pollution are among the negative effects of tourism on the field.

Keywords: Cultural Heritage, Sustainable Tourism, Impacts of Tourism, Mudanya, Tirilye.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Araştırmanın Yöntemi	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6. Araştırma Konusuyla İlgili Çalışmalar	8
1.7. Araştırma Sahasıyla İlgili Çalışmalar	10
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1. Kültür	12
2.2. Kültürel Miras.....	13
2.3. Kültürel Mirasın Sınıflandırılması.....	16
2.4. Somut Kültürel Miras.....	16
2.4.1. Somut Taşınabilir Kültürel Miras.....	16
2.4.2. Somut Taşınmaz Kültürel Miras	17
2.4.3. Somut Olmayan Kültürel Miras (SÖKÜM)	18
2.5. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması	20
2.6. Dünya’da Kültürel Miras Unsurlarını Korumaya Yönelik Çalışmalar.....	23
2.7. Türkiye’de Kültürel Miras Unsurlarını Koruma Çalışmaları.....	25
2.8. Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği ve Turizm	27
3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI	29
3.1. Sürdürülebilir Kalkınma	30
3.2. Sürdürülebilir Turizm Kavramı ve Gelişimi	33
3.3. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları.....	36

3.4. Sürdürülebilir Turizmin İlkeleri	37
3.5. Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri.....	38
3.6. Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutu	39
3.7. Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutu	40
3.8. Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutu	42
3.9. Sürdürülebilir Turizmde Paydaşların Rolü.....	43
4. ARAŞTIRMA ALANININ TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE MEVCUT TURİZM OLANAKLARI.....	45
4.1. Tirilye'nin Tarihsel Gelişimi	45
4.1.1. Bizans Dönemi Öncesi	45
4.1.1.1. Bizans Dönemi	46
4.1.1.2. Bizans Dönemi Sonrası	46
4.1.2. Adının Kökeni	47
4.1.2.1. Tirilye'nin Fiziki Özellikleri ve Turizm İlişkisi.....	48
4.1.2.2. Tirilye'nin Beşeri Özellikleri ve Turizm İlişkisi.....	49
4.2. Tirilye'deki Turizm Çekicilikleri	51
4.2.1. Somut Kültürel Miras Değerleri.....	51
4.2.1.1. Taş Mektep.....	51
4.2.1.2. Osmanlı Hamamı (Avlulu Hamam).....	52
4.2.1.3. Aziz Vasil Kilisesi (Yemekhane)	53
4.2.1.4. Fatih Cami (Hagios Stephanos Kilisesi)	54
4.2.1.5. Ioannes Theologos Pelekete Manastırı Kilisesi (Aya Yani Kilisesi)	55
4.2.1.6. Medikion Manastırı Kilisesi (Aya Yorgi Kilisesi)	55
4.2.1.7. Aya Sotiri Manastırı.....	56
4.2.1.8. Dünder Evi.....	57
4.2.1.9. Kemerli Kilise (Panagia Pantobasilissa)	58
4.2.2. Sivil Mimari.....	59
4.2.3. Endüstri Yapıları	60
4.2.3.1. Zeytinyağı Fabrikası	61
4.2.3.2. Marangozhane (Sabunhane/İmalathane).....	62
4.2.4. Çeşmeler.....	62
4.2.4.1. Fatih Cami Çeşmesi	62
4.2.4.2. Çarşı Çeşmesi.....	63
4.2.4.3. Çifte Çeşme	64
4.2.4.4. Sofalı Çeşme.....	64

4.2.4.5. Çınarlı Çeşme	65
4.2.5. Somut Olmayan Kültürel Miras.....	66
4.2.5.1. Yöresel Yemekler	66
4.2.5.2. Geleneksel El Sanatları.....	67
4.2.5.3. Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Kutlamalar	68
5. BULGULAR	70
5.1. Nicel Araştırma Bulguları: Yerel Halkın Tirilye'deki Kültürel Mirasa ve Turizme İlişkin Görüşleri.....	70
5.2. Ankete Katılan Yerel Halkın Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	70
5.3. Yerel Halkın Tirilye'deki Kültürel Mirasa ve Turizme İlişkin Görüşleri	71
5.4. Yerel Halkın Kültürel Mirasa İlişkin Görüşleri.....	71
5.5. Yerel Halkın Turizme İlişkin Görüşleri	73
5.6. Yerel Halkın Kültürel Mirasa Yönelik Algı ve Tutumları	76
5.7. Yerel Halkın Turizmi Desteklemeye Yönelik Tutumları.....	77
5.8. Yerel Halkın Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Algıları.....	77
5.9. Yerel Halkın Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Algıları.....	78
5.10. Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Algıları.....	79
5.11. Yerel Halkın Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Algıları.....	80
5.12. Nitel Araştırma Bulguları.....	81
5.13. Turizm İşletmecilerinden Elde Edilen Bulgular.....	81
5.13.1. Görüşmeye Katılan İşletmecilere İlişkin Demografik Bulgular	81
5.13.2. İşletmelerin Gelir Durumlarına Ait Bilgiler.....	85
5.13.3. İşletmecilere Göre Tirilye'nin Tercih Edilme Nedenleri.....	86
5.13.4. İşletmecilerin Alandaki Turizm Faaliyetlerine İlişkin Algı ve Tutumları	87
5.13.5. İşletmecilerin Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Algı ve Görüşleri.....	90
5.13.6. İşletmecilerin Turizme Olan Memnuniyet Düzeyleri	92
5.14. Ziyaretçilerden Elde Edilen Bulgular.....	93
5.14.1. Görüşmeye Katılan Ziyaretçilere İlişkin Demografik Bulgular	93
5.14.2. Ziyaretçilerin Alana İlişkin Görüş ve Tutumları.....	95
5.14.3. Ziyaretçilerin Alandaki Kültürel Mirasa ve Korunmasına Yönelik Görüşleri	98
5.14.4. Ziyaretçilerin Alanda Karşılaştıkları Çevre Sorunları ve Diğer Sorunlar.....	100
5.14.5. Ziyaretçilerin Memnuniyet Düzeylerine Yönelik Görüşleri	101
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
KAYNAKÇA	106
EKLER.....	117

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1. Kültürel Mirasın Sınıflandırılması	16
Tablo 2.2. Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları	19
Tablo 2.3. Türkiye'de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Temsili Listesi	20
Tablo 2.4. Koruma Kavramının Dünya'da Tarihsel Gelişimi	23
Tablo 2.5. Türkiye'de Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi	25
Tablo 2.6. Kültürel Mirası Sürdürülebilir Korumaya Yönelik Ölçüt ve Göstergeler.....	28
Tablo 3.1. Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olan ve Olmayan Turizm Çeşitleri	36
Tablo 3.2. Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri	38
Tablo 3.3. Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	42
Tablo 3.4. Sürdürülebilir Turizm Sürecinde Paydaşlar ve Rollerini	44
Tablo 4.1. Tirilye'nin Son 9 Yıla Ait Nüfusu.....	50
Tablo 5.1. Ankete Katılan Yerel Halkın Demografik Özellikleri	71
Tablo 5.2. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Kültürel Miras Kavramının Kapsamı	72
Tablo 5.3. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Kültürel Mirasın Yeterince Korunamamasının Başlıca Sebepleri	73
Tablo 5.4. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Kültürel Mirasın Korunmasının Gerekeçleri... 73	73
Tablo 5.5. Ankete Katılan Yerel Halkın Göre Alanda Turizmin Gelişmesi İçin Yapılması Gerekenler	75
Tablo 5.6. Ankete Katılan Yerel Halkın Kültürel Mirasa Yönelik Algı ve Tutumları.....	76
Tablo 5.7. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmi Destelemeye Yönelik Tutumları	77
Tablo 5.8. Ankete Katılan Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Algıları.....	78
Tablo 5.9. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Algıları	79
Tablo 5.10. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmin Sosyo-kültürel Etkilerine Yönelik Algıları	80
Tablo 5.11. Ankete Katılan Yerel Halkın Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Algıları ..	81
Tablo 5.12. Görüşmeye Katılan İşletmecilerin Demografik Özellikleri	82
Tablo 5.13. Görüşme Yapılan İşletmecilerin Tirilye'li Olma Durumları.....	83
Tablo 5.14. Görüşme Yapılan Katılımcıların İşletmedeki Görevi	83
Tablo 5.15. Görüşme Yapılan İşletmelerdeki Çalışan Sayıları	83
Tablo 5.16. Görüşme Yapılan İşletmelerin Faaliyette Olma Süresi	84
Tablo 5.17. Görüşme Yapılan İşletmelerin Mülkiyet Durumu	84
Tablo 5.18. Görüşme Yapılan İşletmelerin Türü	84
Tablo 5.19. Görüşme Yapılan İşletmelerin En Çok Hizmet Verdiği Grup.....	85
Tablo 5.20. Görüşme Yapılan İşletmecilerin Faaliyette Kalma Süresi.....	85

Tablo 5.21. Görüşmeye Katılan Ziyaretçilerin Demografik Özellikleri	93
--	-----------

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Araştırma Alanının Lokasyon Haritası	3
Şekil 3.1. Sürdürülebilir Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi.....	34
Şekil 4.1. Rum Mezarlığının duvarındaki harfler	48
Şekil 4.2. Tirilye Uydu Görüntüsü.....	49
Şekil 4.3. Taş Mektep	52
Şekil 4.4. Osmanlı Hamamı(Avlulu Hamam).....	53
Şekil 4.5. Aziz Vasil Kilisesi	53
Şekil 4.6. Fatih Camisi.....	54
Şekil 4.7. Aya Yani Kilisesi Güneybatı'dan Genel Görünümü	55
Şekil 4.8. Manastırın Yerine İnşa Edilen Çiftlik.....	56
Şekil 4.9. DüNDAR Evi.....	57
Şekil 4.10. Kemerli Kilise.....	59
Şekil 4.11. Sivil Mimari Örnekleri.....	60
Şekil 4.12. Zeytinyağı Fabrikası	61
Şekil 4.13. Marangozhane.....	62
Şekil 4.14. Fatih Cami Çeşmesi	63
Şekil 4.15. Çarşı Çeşmesi	63
Şekil 4.16. Çifte Çeşme.....	64
Şekil 4.17. Sofalı Çeşme	65
Şekil 4.18. Çınarlı Çeşme	65
Şekil 4.19. Şevketi Bostan	66
Şekil 4.20. Kuzu Etli Stamnagati	66
Şekil 4.21. Kazayağı Salatası.....	67
Şekil 4.22. Kazyatağı Böreği	67
Şekil 4.23. Tirilye'de Girit Danteli Kursu	67
Şekil 4.24. Tirilye'de her yıl düzenlenen zeytin şenliği festivali.....	69

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 5.1. Ankete Katılan Yerel Halkın Tirilye'deki Kültürel Mirasın Korunma Durumuna Yönelik Görüşleri.....	72
Grafik 5.2. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Turizm Faaliyetlerinin Kültürel Mirasın Korunmasına Etkisi	74
Grafik 5.3. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmi Destekleme Durumu	74
Grafik 5.4. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Alandaki Kültürel Çekiciliklerin Turizmde Değerlendirilme Durumu.....	75
Grafik 5.5. Görüşme Yapılan İşletmelerin En Fazla Gelir Elde Ettikleri Aylar	86
Grafik 5.6. Görüşme Yapılan İşletmecilerin En Fazla Gelir Elde Ettikleri Günler	86

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

BM	: Birleşmiş Milletler
CIAM	: Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültürel Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
ICCROM	: Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları
ICOM	: Uluslararası Müzeler Konseyi
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	: Dünya Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
KTVKYK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
SÖKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNWTO	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

1. GİRİŞ

Turizm sektörü zaman zaman yaşanan siyasi istikrarsızlıklar, salgın hastalıklar vb. olumsuz dönemlerde sekteye uğrasa da, Dünyada en büyük ve en hızlı gelişme gösteren sektördür. Turizmin sağladığı döviz getirisi, istihdam olanakları, çoğaltıcı etkiler vb. gibi olumlu etkiler sayesinde, yerel ve ulusal hükümetler için turizm vazgeçilmez bir sektör haline gelmiştir. Ancak turizmdeki olumlu etkilerin yanı sıra olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin de arttırılabilmesi için, sürdürülebilir turizm önemli bir unsur olarak görülmektedir. Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması; doğa, çevre kültür, tarih gibi turizme konu olan çekiciliklerin, turizm alanlarının planlı bir şekilde geliştirilerek korunması ve koruma kullanma dengesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

1980'lerin sonlarından itibaren sürdürülebilir kalkınma kavramının popüler hale gelmesinin ardından, giderek artan bir oranda turizm araştırma literatürü, turizm gelişmesine sürdürülebilir turizm ilkeleri ve uygulamalarına odaklanmıştır. Destinasyon alanları, çevresel kaynaklara dayalıdır (doğal, kültürel özellikler vb.) ve gelecek gelişmeler için korunmaktadır. Sürdürülebilir turizm kavramı da turizmin gelişmesi için birtakım prensipler, ilkeler, reçete ve yönetim metotlarını kapsamaktadır. Doğal yapı ve kültürel özellikler bakımından turizm, yüksek kalite çekici destinasyonlar temeline dayandığı için turizm araştırmacıları sürdürülebilir kalkınma kavramının anlamı ve önemini ön planda tutmaktadır (Hunter,1997).

Turizm, dünyanın en hızlı büyüyen endüstrilerinden biridir ve turizmin olumlu etkileri bölgelere ve yerel topluluklara belirgin fırsatlar sağlamaktadır. Turizmde alternatif geçim kaynakları teşvik edildiğinden, çiftçilik ve balıkçılık gibi geleneksel geçim kaynakları yerinden edilebilir ve bu da yerel toplulukları piyasa dalgalanmalarına karşı giderek daha savunmasız hale getirebilir. “Büyüyen turizm” için erken çağrılar, turizmde “sürdürülebilirliği” yeniden düşünme ihtiyacını vurgulamıştır (Hall, 2010). Higgins-Desbiolles (2018), büyük ölçekli ve aşırı turizmin, olumsuz etkilerinden dolayı turizmin genel olarak sürdürülebilirliği desteklemediğini savunmaktadır. Eagles, vd., (2002) turizm operasyonlarının, sürdürülebilirlik ilkelerini pratikte uygulamadan, sürdürülebilir kalkınma dilini benimsediğinde tehlikelerin daha şiddetli olduğunu; bunun, turizm yönetiminin verimliliğini de etkilediğini belirtmişlerdir. Koruma-turizm ittifakı doğal bir paradoks içermektedir. Örneğin küresel ölçekte korunması çok önemli olduğu düşünülen doğal ve kültürel alanlar UNESCO tarafından Doğal Dünya Mirası olarak belirlenmektedir. Ancak bu etiket, onları önemli turistik yerler haline getirmekte ve doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki baskıları arttırmaktadır. Bu nedenle, etkin turizm yönetimi ve sürdürülebilirliğin gerekliliği yeniden karşımıza çıkmaktadır. Ekosistemler ve

yerel topluluklar üzerinde, turizmin istenmeyen istenmeyen olumsuz sonuçları önlemek için Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (uygun olmayan atık yönetimi, arazi kullanım değişikliği, habitat tahribi ve biyolojik çeşitlilik kaybı vb. gibi) doğrultusunda, destinasyonların yönetilmesi ve planlanması gerekmektedir (Bramwell, vd., 2017, Burbano vd., 2022). Çalışma alanı olan Tirilye, sahip olduğu ender kültürel değerler, doğal peyzaj özellikleri ile son yıllara turizmin giderek artmakta olduğu bir destinasyondur. Alandaki turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir bir şekilde planlanması ve geliştirilmesi, alandaki doğal ve kültürel kaynakların korunması bu bakımdan önem taşımaktadır.

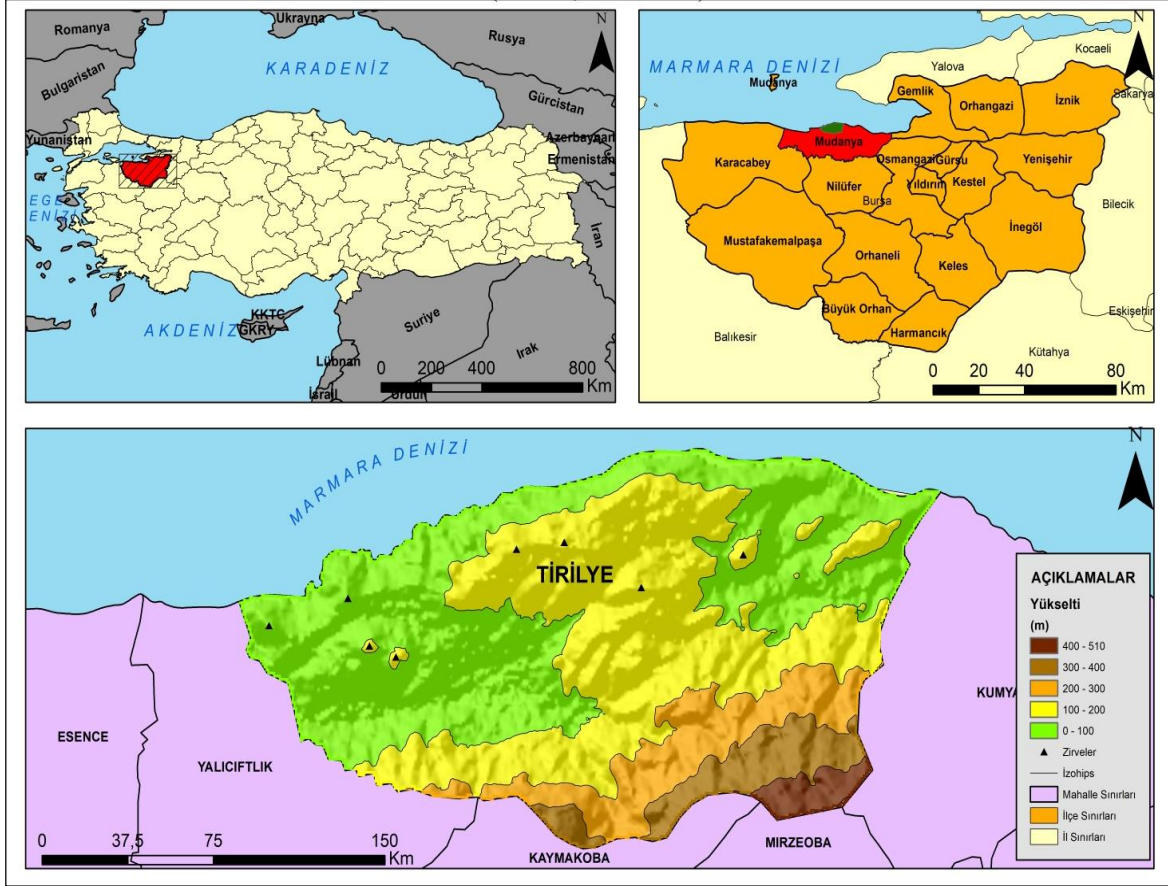
Tirilye’de kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin ele alındığı bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırma alanının yeri ve sınırları, amacı, önemi, yöntemi, varsayımları, sınırlılıkları ve daha önce yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde; çalışmanın temel hatlarını oluşturan kültür, kültürel miras, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir turizmin ilkeleri ve hedefleri detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Üçüncü bölümde; Çalışma alanı olan Tirilye’nin tarihçesi, adının kökeni ve somut ve somut olamayan kültürel miras değerlerine değinilmiştir. Son bölümde ise; araştırma kapsamında yerel halk ile yapılmış olan anket, işletmeciler ve ziyaretçilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Bursa ili, Mudanya ilçesine bağlı olan Tirilye Marmara Denizi’nin güneydoğusunda çevresinde zeytinlikler bulunan bir vadinin iki yamacında kurulmuş tarihi bir yerleşimdir. Tirilye’nin sınırları, doğusunda Kumyaka (Sige), batıda Egerce, güneyinde Kaymakoba ve Mirzaoba köyleri ile belirlenmiştir. Bursa’ya 40 km, Mudanya ilçe merkezine 11 km uzaklıktadır (Tokuş, 2009). Yerleşim deniz kıyısından 60 m yüksekliğe kadar olan bölgeye kurulmuştur (Akgün, 1995: 4). Tirilye’ye ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır. Yerleşimin yüz ölçümü yaklaşık 56 km² kadardır. Fakat çevre köylerle birlikte 280 km²lik bir alana sahiptir (Alper, 2004:3). Tirilye, 1935-1945 yılları arasında bucak, 10.07.2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu uyarınca Tirilye belediyesi (belde) olmuştur.

Fakat daha sonra 12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı kanun ile birlikte mahalle olarak Mudanya ilçe belediyesine bağlanmıştır. 2021 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Tirilye'nin toplam nüfusu 1440 kişiden oluşmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışma alanı olan Tirilye, tarih boyunca ev sahipliği yaptığı her medeniyetten kendisine bir parça saklayarak günümüze kadar ulaşabilmiş bir yerleşim olması sebebiyle de kültürel miras varlıkları bakımından üzerinde durulmaya değer bir zenginliğe sahiptir. Bir destinasyonda kültürel miras değerlerinin korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması, turizmin de devamlılığının sağlanması anlamına gelmektedir.

Kültürel varlıklar turizm destinasyonları için büyük önem taşır. Bu değerler tahrip olup çekiciliklerini kayb ettiklerinde bölgesel ve ülkesel ölçekte olumsuz etkileri gözlenmektedir. Tirilye'deki tarihi ve kültürel varlıkların koruma-kullanma dengesi gözetilerek turizm amaçlı kullanıma kazandırılması, restore edilmesi turizmin sürdürülebilirliği bakımından büyük önem taşımaktadır. Turizm açısından önemli bir çekicilik faktörü oluşturan kültürel miras alanlarının

korunması ve gelecek kuşaklara aktarımı ancak turizm paydaşlarının gerekli ilkelere bağlı oluşturacakları sürdürülebilir bir planlama anlayışı ile mümkün olacaktır.

Bu araştırmanın amacı; Tirilye’de kültürel mirasın korunması ve turizmin sürdürülebilirliğine yönelik turizm paydaşlarının (yerel halk, turizm işletmecileri, ziyaretçiler) algı ve görüşlerini ortaya koyabilmektir. Bu amaç doğrultusunda, sürdürülebilir turizmin temel unsurları olan çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkiler paydaşlarının bakış açısıyla ele alınıp değerlendirilmiştir.

Kültürel miras değerleri, sürdürülebilir turizmin en önemli öğelerinden biridir. Arkeolojik alanlar, müzeler, tarihi yapılar, kültürel peyzajlar, dini yapı ve alanlar, endüstriyel miras, yerel kültür, kültür turizminin başlıca unsurlarındandır (Savaş & Özdemir, 2020: 79). Sürdürülebilir turizmde yerel halkın tutumları, turizmin başarısında, destinasyonun tanınırlığında ve alana ziyaretçi çekme bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca turizmin yerel halk üzerindeki ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerinin tanımlanması ve ölçülmesi, alandaki turizm faaliyetleri için etkili bir strateji oluşturacaktır. Bu nedenle bu çalışmada, sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi, turizm faaliyetlerinin iyi bir şekilde yönetilip planlanması için yerel halkın turizme yönelik tutumlarının belirlenmesi, ayrıca alan gelen ziyaretçilerin alandan beklenti ve memnuniyetlerinin belirlenmesi ve son olarak da alandaki turizm işletmecilerinin turizme yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, bir miras alanı olan Tirilye’de turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerinin bir arada değerlendirilmesi ve bunun yanı sıra çoklu paydaş grupları dikkate alarak değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır.

Çalışmada amaca yönelik olarak araştırmayı yönlendiren ve yanıt aranan sorular şöyledir:

- Tirilye’de kültürel turizm kaynaklarının koruma ve kullanma durumları nasıldır?
- Yerel halkın, ziyaretçilerin ve turizm işletmecilerinin Tirilye’deki koruma ve turizm faaliyetleri konusundaki tutumları nasıldır?
- Yerel halkın, ziyaretçilerin ve turizm işletmecilerinin alandaki turizm faaliyetlerinden memnuniyet durumları nasıldır?
- Kısa, orta ve uzun vadede sürdürülebilir turizm için neler yapılabilir?
- Paydaşlara göre, turizmin bölgede yaratmış olduğu ekonomik, çevresel, sosyo-kültürel etkiler ne yöndedir?

Bu konunun seçilmesindeki temel amaç, çalışma alanıyla ilgili literatür incelendiğinde pek çok farklı çalışma olmasına rağmen, alandaki kültürel miras değerlerini koruma ve sürdürülebilir turizm kapsamında, paydaşların görüşlerini dikkate alarak değerlendiren bir çalışmanın bulunmamasıdır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında araştırmacılara, yerel yönetimlere, fikir oluşturabileceği ve gelecek çalışmalara da referans olabileceği düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Evren ve Örneklem: Bir bütün olarak ele alınan evren, araştırma sonuçlarının genellendiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük bir grubu temsil eder. Örneklem ise seçildiği evreni yeterli düzeyde temsil etme yeteneğine sahip olan evrenin sınırlı bir parçasıdır. Çalışmanın alanını Bursa ili Mudanya ilçesine bağlı olan ve günümüzde mahalle statüsünde bulunan Tirilye oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Tirilye'nin yerel halkı, turizm hizmeti sağlayan işletmeler ve alana gelen ziyaretçiler oluşturmaktadır.

Tirilye'nin toplam nüfusu 2021 yılında 1440 kişidir (TÜİK, 2021). Evren büyüklüğü 1000 ila 2500 ve örnekleme hatasının $\pm 0,10$ olması durumunda, 93 örneklem evreni temsil etmede yeterlidir (Baş, 2008: 41). Çalışma kapsamında Tirilye'de ikamet eden yerli halktan 93 kişiye hata payı vb. eksik kodlamalar da dikkate alınarak 108 kişiye anket uygulanmıştır. Buna ek olarak önemli turizm paydaşlarından olan alanda turizm hizmeti sağlayan 10 işletmeciyi ve alana gelen 10 ziyaretçiyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Tekniği: Araştırma kapsamında konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan kültürel miras ve sürdürülebilir turizm ile ilgili makale, bildiri, kitap, yüksek lisans, doktora tezleri ve internet kaynakları taranarak çalışmanın ana hatları belirlenmiştir. Çalışmada veri toplama aşamasına geçilmeden önce Mudanya Kaymakamlığı'ndan yapılacak anket ve görüşmelerle ilgili gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra alana arazi çalışması gerçekleştirilerek tarihi ve kültürel varlıkların yerleri tespit edilip fotoğrafları çekilmiştir. Araştırma hem nicel hem nitel yöntemlerin kullanıldığı karma yöntemli bir araştırmadır. Farklı yöntemlerin birlikte kullanılması, araştırma sonucunda elde edilen verilerin geçerliğinin ve doğruluğunun saptanması konusunda önem arz etmektedir.

Veri toplama aracı olarak nitel açıdan görüşme, nicel açıdan anket tekniğinden yararlanılmıştır. Nicel araştırma kapsamında yerel halka anket, turizm işletmecileri ve alana gelen ziyaretçilerle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırma 2022 yılının 4 Mart ve 18 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında Tirilye’de ikamet eden yerli halktan 93 kişiye hata payı vb. eksik kodlamalar da dikkate alınarak 108 kişiye anket uygulanmıştır. Ankette yer alan sorular, Okuyucu (2011), Uysal (2018) , Çınarlı (2018) ve Çoşkun (2021)’ un yapmış olduğu çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Soruların anlaşılır ve konunun amacına hizmet edecek bir şekilde olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmanın anketi dört bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde, katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, gelir durumu ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde, yerel halkın kültürel mirasa yönelik düşüncelerini içeren 11 soru bulunmaktadır. Üçüncü bölümde yerel halkın turizmi desteklemeye yönelik tutumlarına yer verilmiştir. Bu kapsamda 5’li likert ölçeği kullanılmış, katılıp katılmama durumuna göre 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde derecelendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise, turizmin Tirilye’ye olan etkileri yerel halkın bakış açısıyla ele alınmış ve 5’li likert ölçeği ile derecelendirilmiştir. 1= Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum şeklindedir.

Çalışma kapsamında alana gelen 10 yerli ziyaretçiye Tirilye’de kültürel mirasın korunması ve turizmin sürdürülebilirliğine yönelik görüşlerine başvurulmuş ve 17 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşmenin öncesinde içeriği hakkında kısa bir özet geçilerek bilimsel amaçla kullanılacağı belirtilmiştir. Toplanan bilgiler not alma yöntemiyle kaydedilmiştir. Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler her bir katılımcı ile 30-40 dk arasında sürmüştür.

Çalışma kapsamında alanda sınırlı sayıda olan ve görüşmeyi kabul eden 10 turizm işletmecisine toplamda 27 sorudan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yapılan görüşmenin bilimsel amaçla kullanılacağı belirtilmiş ve veri toplama işlemi her bir katılımcı ile 30-40 dk arasında sürmüştür. Toplanan bilgiler not alma yöntemiyle kaydedilmiştir.

Veri Analizi: Araştırma kapsamında turizm işletmecileri ve ziyaretçilerle yapılan nitel görüşmelerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde temel amaç, araştırma sonucunda elde edilen verilerin okuyucuya özetlenmiş bir biçimde sunulmasıdır. Betimsel analiz yöntemi dört aşamada gerçekleşir. İlk olarak verilerin analizi için kapsamlı bir çerçeve oluşturulur. İkinci aşamada oluşturulan çerçeveye bağlı olarak veriler okunarak düzeni sağlanır. Daha sonra düzenlenen veriler tanımlanır. Hatta bazen gerekli yerlerde doğrudan alıntıya başvurulabilir. Ve son aşamada yapılan yorumları desteklemek için elde edilen bulgular arasındaki sebep-sonuç ilişkisi kurulabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Nicel araştırma kapsamında anket tekniği ile elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21 istatistik programı kullanılmıştır. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ve yüzde değerleri frekans analiziyle tablolar şeklinde verilmiştir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmadaki varsayımlar aşağıda belirtilmiştir;

- Araştırmaya katılan örneklemin, araştırma evrenini yeterli oranda temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır
- Katılımcıların uygulanan anket ve görüşmelere vermiş oldukları yanıtlarda objektif oldukları varsayılmıştır.
- Katılımcıların Tirilye ile ilgili yöneltilen sorulara nitelikli cevap verebilecek kadar yeterli bilgi ve donanıma sahip oldukları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma alanı, Bursa'nın Mudanya ilçesine bağlı mahalle olan Tirilye ile sınırlandırılmıştır. Bu çalışmada kültürel mirası tüm yönleri ile ele almak yerine, koruma ve sürdürülebilirlik bağlamında ele almıştır. "Turizm araştırmalarında en önemli engellerden biri de mevsimin araştırma zamanını sınırlamasıdır (Okuyucu, 2016: 15)". Çalışmanın başlaması ve veri toplama evresinin tamamlanmasında alana en çok ziyaretlerin olduğu ilkbahar ve yaz sezonunu geçirmemeye dikkat edilmiştir. Çalışma alanında gelen ziyaretçilere ilişkin istatistiklerin yetersiz olması, ziyaretçilerle nicel yerine nitel yöntemli veri toplama araçlarının tercih edilmesine yol açmıştır. Diğer bir sınırlılık ise kültürel miras ve sürdürülebilirlikle ilgili özellikle yerel literatürde çok az çalışma bulunması olmuştur.

Çalışma kapsamında kültürel miras ve sürdürülebilirlik algısının ölçülmesi için yerel halka anket uygulanmış, ziyaretçi ve işletmecilere yarı yapılandırılmış görüşme uygulanmıştır. Araştırma Covid-19 pandemi sonrası, normalleşme süreci dönemine denk geldiğinden anketlere ve görüşmelere katılımcı bulma konusunda güçlük yaşanmıştır. Araştırmanın bir diğer kısıtı da nitel araştırma yöntemi altında izin istenilmiş fakat katılımcılar izin vermediği için yapılan görüşmeler not alma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

1.6. Araştırma Konusuyla İlgili Çalışmalar

İlgili alan yazın incelendiğinde araştırma konusu ve araştırma alanıyla ilgili yapılmış pek çok farklı bilim dalları tarafından yapılmış çalışmaya rastlanmaktadır. Aşağıda çalışmanın bilimsel boyutuna destek verebilmesi bakımından araştırma konusuyla ve araştırma alanıyla ilgili yapılan çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir.

Kervankıran (2011), “*Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*” adlı doktora tez çalışmasında, Afyonkarahisar ilinin mevcut turizm değerleri incelenmiş ve bu değerlerin Türkiye turizmi içindeki yeri ve önemi vurgulanmıştır. Yerel halk ve ziyaretçilerle anket çalışması gerçekleştirilerek alandaki turizmin sürdürülebilirliğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Ve elde ettiği bulgulardan yola çıkarak sorunlara çözüm önerileri getirmiştir.

Okuyucu (2011), “*Osmaneli İlçe Merkezinde Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Osmaneli ilçe merkezinde kültürel mirasın korunarak turizme kazandırılması konusunda bir farkındalık yaratmak ve bu konuda yapılması gerekenleri ortaya koymayı amaçlanmıştır. Bu sebeple kültürel mirasın korunması ve turizmin gelişmesi noktasında yerel halkın görüşlerine başvurulmuştur. Yerel halk ile yapılan anket sonucunda turizme olumlu yönde baktıkları ve destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda Osmaneli ilçe merkezinde koruma ve turizm çalışmalarında izlenecek yol haritası hazırlanmıştır.

Kurtar (2012), “*Kentsel Kültürel Miras Yönetimi ve Rekreasyonla İlişkisi: Ankara Hamamönü Örneği*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında kentsel kültürel miras yönetimi ve rekreasyon arasındaki ilişkiyi Hamamönü örneği üzerinde incelemiştir. Hamamönü özelinde kültürel miras alanlarının yönetimi ve rekreasyon ile ilişki kurularak gerçekleşen değişim olumlu ve olumsuz yönleriyle tartışılmıştır.

Bulut (2015), “*Antalya Merkez İlçelerinde Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yaklaşımı*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Antalya ili merkez ilçelerinin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynakları sürdürülebilir turizm açısından ele almış ve yerel halkın turizmin gelişim ve değişimine yönelik algı ve tutumlarının tespit etmiştir. Yerel halkın algı ve tutumlarının yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek gibi değişkenlere göre değişiklik gösterip göstermediğini değerlendirmiştir ve elde edilen bulgular doğrultusunda doğal, tarihi ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliği için çözüm önerileri sunmuştur.

Çınarlı (2018), “*Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesi: Sille Örneği*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılabilmesinde ve bölgedeki turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında yerel halkın sürdürülebilir turizme dair fikirlerinin demografik değişkenlerle (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim vb.) ilişkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda yerel halkın sürdürülebilir turizme dair algılarının bazı demografik değişkenlerle anlamlı farklılık göstermiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eryücel (2018), “*Turizmde Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği: Kazdağı Türkmen Köyleri Örneği*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Kazdağı yöresinde mevcut olan özgün kültürel değerler ortaya çıkarılarak sürdürülebilir yaklaşım doğrultusunda turizme sunulmasını amaçlayan önerilerde bulunmuştur. Yöreye gelen turistlerin kültürel miras unsurlarına yönelik farkındalıkları tespit edilerek turizm faaliyetlerinin gelişimine olan katkıları belirlenmiştir. Günümüzde ticari bir araç haline dönüşen kültürel miras unsurları “yöreselmiş ve otantikmiş” gibi sunulmasını turistlerin bakış açısından değerlendirmiştir.

Akgül (2020), “*Tarihi Varlıkların Sürdürülebilir Turizm Açısından İncelenmesi: Amasya Şehri Örneği*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Amasya’da bulunan tarihi ve kültürel varlıkları tespit etmiş ve bu yapıların korunup gelecek nesillere aktarılabilmesi adına sürdürülebilir turizme vurgu yapmıştır. Swot analizi yöntemini kullanarak turizmin bölgede yarattığı güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditleri ele almıştır, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için önerilerde bulunmuştur.

Polat (2021), “*Ahlat Şehri’nin Kültürel Miras Potansiyeli*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Ahlat Şehri’nin kültürel miras potansiyeli tespit etmeyi amaçlamış ve kültürel kaynakların korunması için birtakım önerilerde bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda Ahlat’ın kültürel miras turizm potansiyelinin olumlu yönde olduğuna fakat bu potansiyelin tam manasıyla değerlendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Coşkun (2021), “*Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Turizmle İlişkisi: Eskişehir Odunpazarı Örneği*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, kentsel kültürel mirasın korunması ve turizmle arasındaki ilişkiyi Odunpazarı üzerinde incelemiştir. Çalışmanın sonucunda yerel halkın, işletme sahiplerinin ve turistlerin turizme yönelik algılarının olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.7. Araştırma Sahasıyla İlgili Çalışmalar

Akgün (1995), “*Zeytinbağı (Tirilye)’ndaki Eski Sivil Mimarlık Örneklerinin Belgelenmesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Tirilye’deki geleneksel konutların mimari özelliklerini ve yapı elemanlarını ayrıntılı olarak incelemiştir. Plan özellikleri ve cephe düzeni yönünden Türk evleri ile geleneksel Rum evlerini karşılaştırarak değerlendirmesini yapmış, alandaki diğer evlere göre daha özellikli olan on bir evin katalogunu hazırlamıştır.

Aksöyek (2009), “*Zeytinbağı (Tirilye); Kemerli (Panagia Pantobasilissa) Kilise*” adlı doktora tez çalışmasında, Kemerli Kilise’nin ayrıntılı bir şekilde mimari tanıtımı yapılmış, yapıda tespit edilen sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Ayrıca benzer plan özelliği gösteren diğer yapılarla karşılaştırma yapılarak Bizans mimarisindeki önemi vurgulanmıştır.

Akay Ertürk (2009), “*Zeytinbağı(Tirilye)’nda Turizm İmkanları*” adlı makale çalışmasında, Tirilye’deki mevcut turizm olanaklarını ele almış ve alanda turizmin geliştirilmesi amacıyla çözüm önerileri sunmuştur. Tirilye’de turizmin planlı bir şekilde sürdürülebilmesi için doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunması gerekliliğini vurgulamış ve turizm paydaşlarının bu konuda birlik olması gerektiğini belirtmiştir.

Tokuş (2009), “*Mudanya Zeytinbağı Eskipazar Caddesi’nde Tarihi Dokunun Analizi ve Rehabilitasyon Önerisi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Eskipazar caddesinin günümüzdeki durumunu incelemiş, kent dokusunun gelişimi ve daha yaşanılabilir hale getirilebilmesi amacıyla sosyal, ekonomik, fiziksel ve kültürel gelişimi bakımından yapılması gerekenler için önerilerde bulunmuştur.

Acar Bilgin (2015), “*19. yy Endüstri Yapılarının Kültürel Miras Olarak Değerlendirilmesi: Tirilye’de Zeytinyağı Fabrikası Restorasyon Projesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Tirilye’de bulunan zeytinyağı fabrikasının ve ek binalarının mimari yönden bir analizi yapılmış, restitüsyon ve restorasyon projeleri çizilmiş ve raporları hazırlanmıştır. Ayrıca fabrikanın günlük yaşamda yeniden kullanılmasını sağlayacak bir takım önerilerde bulunulmuştur. Öneriler yapıların fiziksel durumu ve yerleşimin gereksinimleri dikkate alınarak yapılmıştır.

Akyıldız (2016), “*Mudanya Zeytinbağı’nın Güncel Koruma Sorunlarının İrdelenerek Koruma Önerilerinin Belirlenmesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, alandaki mevcut güncel sorunlar tespit edilmiş ve bu sorunları çözmeye yönelik önerilerde bulunulmuştur. Ve alanda terk edilmiş ve bakımsız bir durumda olan geleneksel yapılara yeniden işlev kazandırılması hedeflenmiştir.

Yinsel (2017), “*Tirilye (Zeytinbağı) Ioannes Theologos (Aya Yani) Pelekete Manastırı Kilisesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Bizans dönemine ait olan Pelekete Manastırı Kilisesini mimari yönden tanıtmış ve benzer plan özelliği yansıtan diğer yapılarla kıyaslayarak Bizans mimarisindeki önemini vurgulamıştır. Ayrıca kilisede tespit edilen sorunlar mimari açıdan değerlendirilmiş ve çözüm önerileri ortaya atılmıştır.

Demir (2019), “*Tirilye Eskipazar Caddesi Koruma Önerileri*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Eskipazar caddesi ve çevresinin kentsel analizi yapılmış ve bölgedeki koruma sorunlarına yönelik çözüm önerilerinde bulunmuştur. Ayrıca Tirilye’nin günümüzdeki mevcut sorunlarına da çözüm önerileri geliştirilerek geleneksel dokunun yeniden işlevlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışma konusunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından kültür, kültürel miras, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir turizmin ilkeleri ve hedefleri üzerinde durulacaktır.

2.1. Kültür

Kültür sözcüğü literatüre “culture” kelimesinin karşılığı olarak girmiştir. Kökü ise Latince “culture” olup “colera” kelime kökünden türemiştir. Kelime anlamı olarak ise çevirmek, döndürmek, toprağı alt üst etmek, bakım göstermek gibi birçok farklı anlam taşımaktadır. İngilizce’de “agriculture” yani tarım anlamında kullanılmaktadır (Çakır, 2010:32). Ünlü Fransız düşünür Voltaire, “culture” sözcüğünü “*insan zekasının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi*” anlamında kullanmıştır (Güvenç, 1974: 96).

Kültür kavramı sosyal bilimlerin sıkça ele alıp üzerinde durduğu bir kavramdır. Sosyal antropoloji, sosyal psikoloji, tarih, sosyoloji ve etnoloji gibi bilim dallarının her birisi kendileri ilgilendiren yönlerden ele almışlardır (Arslanoğlu, 2000: 245). Kültür konusuna her disiplin kendi bakış açısından bakarak farklı yorumlar getirmeye çalışsa da kültür bir tanımın içerisine sığamayacak kadar geniş boyutlara varabilen bir kavramdır (Oğuz, 2011:132). Geçmişten günümüze kadar kültürü açıklamaya yönelik çeşitli tanımlar yapılmış ve halen de yapılmaya devam edilmektedir. Bu tanımlardan bazıları aşağıdaki gibidir;

Kültür; insanın düşünsel, inançsal, duygusal etkinlikleri sonucunda ortaya çıkan yatarılar, değerler ve nesilden nesile aktarılan davranışlar bütünüdür. Kültürel unsurların yeni nesillere ulaştırılmasında ailenin rolü büyüktür (Gümüştekin, 2007: 318).

Kültür; “*insanların düşündüğü (tavır, inanç, fikir ve değerler), yaptığı (davranış ve yaşayış biçimleri) ve oluşturduğu (sanat eserleri, el sanatları, diğer kültürel ürünler) unsurları kapsamaktadır. Dolayısıyla kültür, süreçler (insanların düşünceleri ve yaşama biçimleri) ve bu süreçler sonunda oluşan ürünleri (binalar, el sanatları, sanat ve gelenekler) kapsamaktadır* (Aliağaoğlu, 2004: 51).

Kültür; çok boyutlu bir kavramdır. Örfi adet, gelenek, görenek, düşünce ve yaşam biçimleri, sanat eserleri gibi birçok unsuru kapsayan bir kavramdır (Diker & Deniz, 2017: 1).

Güvenç (1974: 98)’e göre, kültür sözcüğü dört ayrı anlamda kullanılmaktadır:

1. Bilimsel alanda kültür, *Uygarlıktır*.
2. Beşeri alandaki kültür, *Eğitimidir*.

3. Estetik alandaki kültür, *Güzel Sanatlardır*.
4. Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür, *Üretme, tarım, çoğaltma ve yetiştirmedir*.

Bu kısa ve sembolik tanımlardan sonra kültürün bazı özelliklerine değinmek yararlı olacaktır. Murdock'tan esinlenen Güvenç (1974: 103-107) kültürün özelliklerini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

1. **Kültür Öğrenilir:** Kültür öğrenme yoluyla kazanılır. Bir birey hangi toplumda doğar ve büyürse o toplumun kültürünü öğrenir ve benimser.
2. **Kültür Tarihidir ve Süreklidir:** Kültürün insanlar arasında temel aktarım aracı dil'dir. Toplumda var olan gelenek ve görenekler kültürün sürekliliğini sağlar ve nesilden nesile aktarılır.
3. **Kültür Toplumsaldır:** Toplumlar kültürlerinin devamlılığını sağlamaya çalışıp önceki nesilden öğrendiklerini bir sonraki nesile aktarırlar. Yani kültürün geleceği ve bir sonraki kuşağa aktarımı topluma bağlıdır.
4. **Kültür, İdeal ve İdealleştirilmiş Kurallar Sistemidir:** Kültürün idealleştirilmiş kuralları vardır. Bireyler toplum içinde bu kurallara uymayan davranışları hemen fark edebilirler. Bazı kişiler kültürel ideale uygun hareket etmezler.
5. **Kültür, İhtiyaçları Karşılایıcı ve Doyum Sağlayıcıdır:** Kültür, temel biyolojik ihtiyaçları ve psikolojik ihtiyaçları karşılamaktadır. Alışkanlıkların devamlılığı ve sürekliliği doyum sağlamasına bağlıdır. Yani kültürel öğeler topluma doyum sağlıyorsa devamlılığı vardır.
6. **Kültür Değişir:** Kültür dinamiktir ve zaman içerisinde değişebilir. Değişme uyum yoluyla gerçekleşir. Kültürler zaman içinde buldukları doğal çevreye uyum gösterip değişebilirler.
7. **Kültür Bütünleştiricidir:** Tarihi ve çevresel etkenler nedeniyle kültürün tam olarak bütünleşebilmesi pek mümkün değildir. Dolayısıyla bir toplumun kültüründe bütünleşme sağlanamadıkça doğal olarak ortaya yeni farklılaşmalar çıkacaktır. Bütünleşmenin de gerçekleşmesi kolay değildir oldukça uzun bir zaman ister.
8. **Kültür Bir Soyutlamadır:** Kültürü davranışlar, tutumlar ve değerler aracılığıyla anlar ve aktarırsınız. Yani kültür zihninizde bir kavram olarak vardır. Somut bir varlık değildir.

2.2. Kültürel Miras

Kültürel miras, toplumların geçmişten bugüne nesilden nesile aktardıkları ortak geçmişlerini yansıtan somut ve somut olmayan değerleri kapsamaktadır. Somut değerler içerisinde “*tarihi kentler ve dokular, kültürel peyzajlar, anıtsal yapılar*” ele alınabilir. Somut olmayan kültürel miras öğeleri

içerisinde de “dil, gelenek ve görenekler, dans, müzik ve ritüeller” yer almaktadır (İsmep, 2014: 11-12).

“Kültürel miras; geçmişten miras alınan ve değişik gerekçelerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak varlığı olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünüdür” (Can, 2009: 3).

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)’nin Türkiye’de 2013 yılında sunduğu Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde şu tanım yapılmaktadır:

“Kültürel miras, insanoğlunun, toplumların ve toplumu oluşturan kültür gruplarının varlığının, kimliğinin ve sürekliliğinin simgesi ve kanıtıdır. Somut ve somut olmayan kültürel miras, tarihsel, belgesel, estetik- sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerler içerir. Yenilenemez bir kaynak olan kültürel mirasın, toplumumuz için önemli değer olarak ‘emanet’ kavramıyla özdeşleştirilerek içerdiği tüm değerleriyle birlikte gelecek nesillere aktarılması toplumsal bir sorumluluktur” (Kaderli, 2014).

Kültürel miras, insanların yaşadıkları süre boyunca geçmişten günümüze kadar üretip geliştirdikleri tüm maddi ve manevi değerleri kapsamaktadır. Niteliği bakımından mimari yapılar ve tarihi kalıntıları gibi maddi unsurları kapsayabildiği gibi, gelenek, görenek, örf ve adet gibi manevi kültür değerlerini de kapsamaktadır (Erkal, 2010: 1). Kültürel mirasla ilgili geçmiş ile gelecek arasında bir köprü görevi üstlenen ve toplumların aralarındaki bağı güçlendiren tüm yaşantının bir birikimidir denilebilir.

Diker (2016: 368)’e göre; bir ögenin kültürel miras olarak ele alınabilmesi için belirli nitelikleri taşıması gerekir. Bunlar;

- Tarihi değer taşıması ve toplumsal süzgeçten geçmesi,
- Nesillere bilinçli olarak aktarılması,
- Orijinal hali ile aktarılması,
- Somut, soyut ya da bunların karması şeklinde olması,
- Kolektif olarak benimsenmesi diğer bir ifadeyle toplumsallaşması şeklindedir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından 1972’de Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşmeye Türkiye’de taraf olmuştur. Sözleşmeye göre Kültürel miras tanımına giren varlıklar (URL-1);

- **Anıtlar:** Tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.
- **Yapı toplulukları:** Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.
- **Sitler:** Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar .

Arınç (2002) çalışmasında, ülkemizdeki kültürel miras değerlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır (Uygur & Baykan, 2007: 35):

- **Tarihi eserler:** Bölgenin tarihi geçmişini yansıtan cami, türbe, anıt ağaçlar, çeşme, han, hamam, kervansaray, su kemeri gibi tescilli yapılar örnek verilebilir.
- **Arkeolojik eserler:** Daha önce bölgede yaşamış olan medeniyetlerden günümüze ulaşan antik kent, tiyatro, tapınak, kilise, nekropol, akropol, kale, sur bu kategoride değerlendirilmektedir.
- **Tarihi dini merkezler:** Geçmiş dönemlerde yapılmış dini amaçlı kullanılan tarihi yapılardır. Bunlar; manastır, kilise, sinagog, cami, türbe vb. yapılar örnek verilebilir.
- **Müzeler:** Bölgenin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan taşınabilir değerlerin sergilendiği yapıların bütünüdür. Örneğin; arkeoloji müzesi, açık hava müzesi, etnografya müzesi, özel konulu müzeler.
- **Festivaller:** Her yıl belirli günlerde ulusal ve uluslararası katılıma açık düzenlenen faaliyetlerin tümüdür.
- **Yöresel el sanatları:** İnsanların yaşadıkları çevre göz önünde tutularak yapmış oldukları halı, kilim gibi dokumalar, taş işleme, ağaç işleme, telkâri, çinicilik, seramik gibi el işçilikleri örnek verilebilir.
- **Türk folkloru:** Her yöreye göre farklılık gösteren, turizmde oldukça rağbet gören özgün değerlerdir.

2.3. Kültürel Mirasın Sınıflandırılması

1972’de imzalanan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesine göre; kültürel miras, kültürel ve doğal miras şeklinde iki başlık altında incelenmektedir. Sözleşmede yer alan “anıtlar, yapı toplulukları ve sitler” kültürel miras başlığı altında incelenmekte olup, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından oluşan doğal anıtlar, jeolojik oluşumlar, hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği alan ve doğal siteler, “doğal miras” başlığı altında ele alınmaktadır (Basat, 2013: 62). Çok geniş bir kavram olma özelliğine sahip olan kültürel miras, kendi içerisinde de somut ve somut olmayan kültürel miras şeklinde ikiye ayrılmakta olup, somut kültürel miras da taşınmaz ve taşınır kültürel miras olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılmaktadır (Yeşilbursa, 2011: 26).

Tablo 2.1. Kültürel Mirasın Sınıflandırılması

KÜLTÜREL MİRAS		DOĞAL MİRAS
Somut Kültürel Miras		Somut ve Taşınmaz
Taşınmaz	Taşınır	
Mimari Eserler Abideler Arkeolojik Alanlar Tarihi Yerler Binalar Kültürel Manzaralar Tarihi park ve bahçeler Botanik bahçeleri vb.	Müze koleksiyonları Kütüphaneler Arşivler Heykeller Resimler El Yazmalı Eserler Sikke ve paralar	Müzik Edebiyat Tiyatro Dans Sözlü Gelenekler Sosyal Uygulamalar Dini Törenler El sanatları vb. Seromoniler
		Ekolojik ilgi uyandıran doğal ve deniz parklar. Jeolojik ve Fiziksel Oluşumlar Olağanüstü güzellikler

Kaynak: (Aslan & Ardemagni, 2006: 9)

2.4. Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras; tarihi kasabalar ve binalar, arkeolojik sitler, kültürel peyzajlar ya da taşınabilir kültürel objeler gibi kültürel değere sahip olan somut varlıkları kapsamaktadır (Mckercher ve Cros 2002’den aktaran Okuyucu, 2011: 20) Somut kültürel miras; taşınır kültürel miras ve taşınmaz kültürel miras olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2.4.1. Somut Taşınabilir Kültürel Miras

Somut taşınabilir kültürel miras değerleri taşınabilir olmaları nedeniyle bazı tehlikelerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Fiziksel açıdan zarara uğrayabilir, çalınıp karaborsada satılabilir ya da maddi değeri ve anlamı yok edilebilir. Bu durumun önüne geçebilmek için de müzeler, galeriler ve kütüphaneler gibi yerlerde koruma altında tutulmaları gereklidir (Yeşilbursa, 2011: 29-30).

Taşınabilir nitelikte olmalarından ötürü insanlara ulaşma açısından kolaylıkları da bulunmaktadır (Tıkkır, 2019: 91).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 23. Maddesi, korunması gerekli taşınabilir kültür ve tabiat varlıkları maddesi altında (URL-2);

- Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları; Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirüs, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları, halkın sosyal hayatını yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnoğrafik nitelikteki kültür varlıkları taşınabilir tabiat varlığı örneklerindedir.
- Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal Atatürk'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar.

2.4.2. Somut Taşınmaz Kültürel Miras

Genellikle somut taşınmaz kültürel miras varlıkları denilince ilk akla gelen unsurlar; binalar, anıtlar ve arkeolojik sitlerdir (Yeşilbursa, 2011: 29).

2683 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. Maddesi, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları maddesi altında (URL-2);

- Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19'uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,
- Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

- Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler.
- Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istikamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peribacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindedir. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.

2.4.3. Somut Olmayan Kültürel Miras (SÖKÜM)

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Paris’te düzenlenen Unesco 32. Genel Konferansı’nda 17 Ekim 2003 tarihinde “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ni*” kabul etmiştir. UNESCO üyesi 192 ülkenin büyük çoğunluğunun kabul oyunu alan sözleşme kısa bir sürede birçok ülkenin taraf olmasıyla yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 19 Ocak 2006 tarihinde konuyu TBMM’de görüşmüş, sözleşmenin onaylanması oy birliği ile kabul edilmiştir. “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*” 21 Ocak 2006 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, Türkiye’nin de bu sözleşmeye taraf olma süreci 27 Mart 2006 tarihinde resmen tamamlanmıştır (Oğuz, 2018: 58).

Bu sözleşmenin temel hareket noktası küreselleşme ve endüstrileşmenin etkisiyle birlikte toplumda kültürel değerlerin yavaş yavaş yitirmeye başlamasıdır (Gürçayır, 2011: 7). Toplumların kendi benliğini var eden, ortak geçmişini yansıtan kültürel değerlerini, koruyup gelecek kuşaklara aktarmaları toplumsal bir zorunluluktur.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinin amaçları şu şekildedir:

- Somut olmayan kültürel mirası korumak,

- İlgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek,
- Somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak,
- Uluslararası iş birliği ve yardımlaşmayı sağlamak (Oğuz, 2018: 202).

Somut Olmayan Kültürel Miras (SÖKÜM) Sözleşmesi'nin 2.maddesinde somut kültürel mirası tanımlayıcı cümleler şu şekildedir:

“Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras toplulukların ve grupların çevreleriyle doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur” (Oğuz, 2018: 60).

Somut olmayan kültürel miras, nesilden nesilen aktarılan toplumları var eden değerler bütünüdür. Bu kapsamda toplumun bütününe mal olan ve değer yargılarını içeren gelenek ve görenekler, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, el sanatları, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar gibi alanları kapsamaktadır.

Tablo 2.2. Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları

Somut Olmayan Kültürel Miras				
Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	Gösteri Sanatları	Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şöenler	Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	El Sanatları
-Ninni -Mani -Türkü -Ağıt -Bilmece -Fıkra -Efsane -Memorat -Masal -Halk Hikâyesi -Atasözleri -Deyimler -Şiirler -İslık Dili	-Âşıklık -Zakirlik -Semah -Karagöz -Bebek Kuklası -Köy -Seyirlik oyunları -Zeybek -Alevi Bektaşî Ritüeli -Oyun havaları	-Doğum -Sünnet -Düğün gelenekleri -Asker uğurlama -Ölümde yapılan uygulamalar -İmeceler -Çocuk oyunları -Yayla Şenlikleri -Nevruz	- Halk hekimliğı - Ocak ve tedavi yöntemleri - Diğer halk inançları -Türbeler Efsaneler -Halk mutfağı -Halk baytarlığı	-Ağaç işlemeciliğı -Bez dokumacılığı -Demircilik -Bakırcılık -Giyim-Kuşam süsleme -Dokumalar -Geleneksel Alet ve Eşyalar -Hat, Çini ve Ebru Sanatı -Çömlekçilik -İpek Böcekçiliğı

Kaynak: (Koç, 2014)

UNESCO tarafından onaylanmış Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras kaynakları şu şekildedir;

Tablo 2.3. Türkiye'de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Temsili Listesi

Yıl	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Temsili Listesi
2008	Meddahlık Geleneği
2008	Mevlevi Sema Törenleri
2009	Aşıklık Geleneği
2009	Karagöz
2009	Nevruz (Azerbaycan, Hindistan, İran, Kırgızistan, Özbekistan ve Pakistan ile ortak dosya(2009) (2016 yılında dosya Afganistan, Azerbaycan, Hindistan, Irak, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Pakistan, Tacikistan ve Türkmenistan katılımı ile genişletilmiştir)
2010	Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren,Barana, Sıra geceleri ve diğer)
2010	Alevi- Bektaşî Ritüeli Semah
2010	Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali
2011	Geleneksel Tören Keşkeği
2012	Mesir Macunu Festivali
2013	Türk Kahvesi ve Geleneği
2014	Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı
2016	İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile ortak dosya)
2017	Bahar Bayramı Hıdırellez (Makedonya ile ortak dosya)
2018	Dede Korkut- Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği (Azerbaycan ve Kazakistan ile ortak dosya)
2019	Geleneksel Türk Okçuluğu
2020	Minyatür Sanatı (Azerbaycan, İran ve Özbekistan ile ortak dosya)
2020	Geleneksel zeka ve strateji oyunu: Togyzmalaq, Toguz Korgool, Mangala/ Göçürme (Kazakistan ve Kırgızistan ile ortak dosya)
2021	Hüsn-i Hat, Türkiye'de İslam Sanatında Geleneksel Güzel Yazı

Kaynak: (URL-3)

2.5. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması

Kültürel miras toplumların ortak geçmişlerini yansıtan ve yaşamları boyunca geliştirip biriktirdiği değerler bütünüdür. Bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılıp devamlılığının sağlanması son derece önemlidir. Çünkü, kültürel miras tüm insanlığa ait ortak bir hazinedir. Bu değerlerin kaybedilmesi toplumda benlik kaybına yol açacaktır. Bu sebeple de kültürel mirasın korunması ulusal ve uluslararası düzeyde önem taşımaktadır.

Kültürel miras varlıkları ulusal bir kimliğin parçası oldukları için milli bakımdan önem taşımaktadır. Tüm insanlığın bilimsel, estetik sanatsal ve teknik bakımdan ulaştığı düzeyi göstermesi bakımından da önemlidir (Okuyucu, 2011: 23). Kültürel mirasın koruma kullanma dengesi gözetilerek gelecek nesillere kazandırılması, geçmiş ile gelecek arasında bağın kurulmasına yardımcı olacak ve toplumsal açıdan bir bütünlük kazandıracaktır.

Kültürel mirasın önemiyle ilgili olarak evrensellik ve milliyetçi görüş olmak üzere iki farklı görüş ele alınmıştır. Evrensellik görüşüne göre kültürel miras tek bir ulus ya da devlete ait değildir. Tüm insanlığın ortak bir mirasıdır. Dolayısıyla da bu mirasın iyi korumadığı durumlarda daha iyi korunabilecekleri diğer ülkelere taşınmasının uygun olabileceği vurgulanmaktadır. Bu görüşü destekleyen ülkeler genellikle ekonomik açıdan güçlü kültürel varlıkları bakımından fakir ülkelerdir. Diğer bir görüş olan milliyetçi görüşe göre ise; bir ülkenin kültürel mirası bulunduğu coğrafya, tarih ve sosyal yaşam ile bir bütünlük içerisinde. Bundan dolayı da her ulusun ya da devletin kültürel mirası kendisine aittir. Bu sebeple de kültürel miras unsurları bulunduğu ülke içerisinde kalmalı ve muhafaza edilmelidir. Başka ülkelere ihracatı yasaklanmalıdır. Bu görüşü savunan ülkeler ise İtalya, Yunanistan ve Türkiye gibi kültür varlıkları bakımından zengin ülkelerdir (Ünsal & Pulhan, 2012: 35).

Kültürel mirasın korunmasında 2. Dünya Savaşı bir dönüm noktası olmuştur. Savaşta Avrupa kentlerinin yaşadığı büyük tahribatlar sonucunda, kültürel mirasın korunmasının genel ilkelerini belirleyen çalışmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Yeşilbursa, 2013: 406).

Aliağaoğlu (2004)' na göre geçmişe ait unsurların bu kadar ilgili görmesi insanların geçmişe atfettikleri değerlerle ilişkilidir. Ona göre bir toplum geçmişini bilmeden gelecekte nereye varabileceğini bilemez. Çünkü geçmiş, bireysel ve toplumsal kimliğin zeminini oluşturmaktadır. Geçmişe ait nesnelere ise kültürel semboller olarak birer anlam kaynağıdır.

Basmacı (2017) kültürel mirasın korunması hususunda birtakım önerilerde bulunmuştur;

- Kültürel mirasın korunmasında, turizm paydaşları iş birliği içinde olmalıdır.
- Genç kuşaklara kültürel mirasın koruma bilinci aşılanarak eğitim programları oluşturulmalıdır.
- Turistik bölgelerde rant yaratma fikri tarihi ve kültürel değerlerin önüne geçmemelidir.
- Turizm paydaşları kültürel mirasın korunması konusunda siyasi görüşleriyle hareket etmemelidir.

- Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kültürel mirasa zarar veren etmenler tespit edilmelidir.
- Kültürel miras değerlerini hırsızlığa karşı koruyabilmek için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Tarihi ve kültürel eserler belirlenerek envanter çalışmalarının yapılması gerekir.
- Kültürel mirası korumak için milli fon oluşturulmalıdır. Bu fonların kaynağı yapılan vergi ve bağışlar olmalıdır.
- Uluslararası aktörler ile kültürel mirasın korunması hususunda anlaşma yoluna gidilmelidir.

Kültürel mirasın korunması çalışmaları belirli aşamalar doğrultusunda yapılmaktadır. Birinci aşama tespit etme ve tescil işlemleridir. Bu aşamada, kültürel miras unsurları alanında uzman kişiler (arkeolog, mimar, sanat tarihçisi vb.) tarafından tespiti yapılarak ayrıntılı bir Şekilde envanteri oluşturulur. Buradaki amaç; yapıyla ilgili tescil kararı aldırılarak düzenli bir arşivin meydana gelmesini sağlamaktır. İkinci aşamada ise, yapının korunması için uygulanacak müdahale biçimi belirlenir. Çünkü her yapı aynı değildir. Dolayısıyla da yapılacak müdahale türü de farklı olacaktır (Okuyucu, 2011: 24). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun (KTVKYK) 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı kararına göre korunacak yapılara uygulanacak müdahale türleri aşağıdaki başlıklarda ele alınmaktadır (URL-4);

- Bakım: Herhangi bir kapsamlı müdahale gerektirmeyen, yapının tasarımında, malzemesinde ve mimari  gelerinde değişiklik olmadan yapılan basit müdahalelerdir. Örneğin; yapının boya ve badanalarının yenilenmesi, çatı onarımı.
- Onarım: Yapının ömrünün uzatılması maksadıyla, tasarımında, malzemesinde, strüktüründe ve mimari  gelerinde değişiklik gerektiren müdahaleleri kapsamaktadır.
- Basit onarım: Yapının  zg n niteliklerine uygun olmak kaydıyla, bozulan ya da zarar gören mimari ögelerinin yenilenmesidir.
- Restorasyon: Yapının r l veye dayanan restitüsyon veya restorasyon projeleri ile diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçekleri koruma kurulunca belirlenen müdahalelerdir. Sağlamlaştırma, temizleme, bütünleme, yenileme, yeniden yapma ve taşıma başlıca restorasyon teknikleri arasında kabul edilmektedir.

- Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon): Herhangi bir sebeple zarar görmüş yapının, eldeki mevcut belgelere (yapı kalıntısı, röleve, fotoğraf, arşiv belgesi vb.) dayanılarak yeniden yapılmasıdır.

Kültürel miras varlıkları plansız kentleşme, doğal afetler, endüstrileşme ve yaşanan savaşlar nedeniyle yoğun bir tahribata uğramışlardır. Kültürel mirasın korunması konusunda yaşanan bu problemler, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde korumaya yönelik ilkelerin uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla da hem dünyada hem de Türkiye özelinde kültürel mirası korumaya yönelik sözleşmeler, yasalar, tüzükler ve yönetmelikler uygulanmaya başlamıştır (Koçak & Can, 2018).

2.6. Dünya’da Kültürel Miras Unsurlarını Korumaya Yönelik Çalışmalar

Bu bölümde dünyada kültürel mirasın korunması konusunda yapılan çalışmalara yer verilecektir.

Tablo 2.4. Koruma Kavramının Dünya’da Tarihsel Gelişimi

Yıl	Yapılan Çalışma	Önemi/Amacı
1931	Atina Konferansı	Düzenlenen bu konferansta anıtsal yapıların korunması gerektiği ve tarihi kimliklerine saygı duyularak onarımlarında çağdaş tekniklerin kullanılabilmesi belirtilmiştir (Emre, 2010: 66).
1933	Uluslararası Çağdaş Mimarlık Kongresi (CIAM)/ Atina	Kentleşme ve kentsel gelişimle ilgili olarak planlamanın rolü üzerinde durulmaktadır. Gecekonduların ortadan kaldırılması ve bunların yerine yeşil alanların oluşturulması konusunda bir tavsiye içermektedir (URL-5).
1946	ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi)/ Paris	Konseyin temel amaçları arasında; somut ve soyut kültürel varlıkları korumak, müzecilik standartlarını belirlemek, kültürel varlıkların kaçakçılığı ile savaşmak ve konsey üyeleri için bir takım geliştirici tavsiyeler sunmaktır (URL-6).
1949	Avrupa Konseyi	Avrupa’da kültürel benliğin oluşmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Kültürel ve doğal mirasın korunması yönünde üye devletler arasında iş birliğinin sağlanmasına ağırlık verilmiştir (URL-7).
1954	Lahey Sözleşmesi (Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlıkların Korunması Sözleşmesi)	Lahey Sözleşmesi’nin yönetmeliğine göre, din, eğitim, sanat, bilim veya hayır amaçlarıyla kullanılan binalar, tarihi eserler ve hastanelere yapılacak saldırılar yasaklanmıştır (İsmep, 2014: 15).
1954	Avrupa Kültürel Varlıkların Korunması Sözleşmesi	Sözleşmenin temel amacı, Avrupa kültürünü korumak ve gelişimini her yönden teşvik etmektir (URL-8).

Tablo 2.4. Tablonun devamı

1959	Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi (ICCROM)	Kültürel varlıklarının korunarak devamlılığına ve gerekli durumlarda onarımının sağlanmasına ilişkin çalışmalara destek olmak amacıyla kurulmuştur (URL-9).
1963	Bizim Avrupamız (Eurupa Nostra)	Kültürel ve doğal mirası koruma konusunda faaliyet göstermektedir (URL-10).
1964	2.Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi (Venedik Tüzüğü)/ Venedik	Tüzüğün amacı, anıtların estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Anıtların tam anlamıyla korunabilmesi için korunmasına yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılmalıdır (URL-11).
1965	Dünya Anıtlar Fonu	Dünya çapında kültür mirası alanlarını korumak amacıyla kurulmuş uluslararası kuruluştur (URL-12).
1965	ICAMOS(Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)/ Wersaw	Amacı; tarihi anıtların, sitlerin korunmasına ve değerlendirilmesine yönelik ilkeler ve teknikler geliştirerek her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmektir (URL-13).
1972	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Yönelik Sözleşme/Paris	Sözleşmenin temel amacı, kültürel ve doğal miras varlıklarının korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasıdır.
1975	Amsterdam Bildirgesi	Amsterdam Bildirgesi'nde, Avrupa mimarlık mirasının bütün dünyanın kültürel mirasının bütünleyici bir parçası olduğu görüşü savunulmaktadır. Dolayısıyla da mimarlık mirasının korunması kentsel ve bölgesel planlamadan öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır (URL-14).
1982	Tarihi Bahçeler (Floransa Tüzüğü)	Tarihi bahçelerin korunup devamlılığının sağlanması oldukça önemlidir. Tüzüğe göre, ekolojik dengeyi tehlikeye sokacak her değişim yasaklanmalıdır (URL-15).
1985	Avrupa Mirasının Korunması Sözleşmesi	Sözleşmede, mimari mirasın korunması ve yaygınlaştırılması konusunda bir takım maddeler üzerinde durulmuştur. Sözleşmenin 2. Maddesine şu ifade yer almaktadır. <i>"Korunacak anıt, bina grupları ile ören yerlerinin kesin olarak tespit edilebilmesi için her bir taraf bu tarihsel varlıkların envanterlerini oluşturur ve bu tarihsel varlıklara zarar verebilecek tehlikeli durum doğduğunda, en kısa zamanda gerekli dokümanları hazırlamayı taahhüt eder"</i> (URL-16).
1987	Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü/ Washington	Tüzük, tarihi kent ve bölgelerdeki özel ve kamusal yaşam alanları arasında uyum sağlamayı ve insanlığın belleğini oluşturan kültürel değerlerin korunmasını hedeflemektedir (URL-17).
1990	Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü	Arkeolojik miras, geçmişteki insan etkinliklerinin temel belgesini oluşturur. Dolayısıyla, arkeolog ve diğer bilim adamlarının onu günümüz ve gelecek kuşakların yararına incelemesi ve yorumlayabilmesi için korunması şarttır. Tüzüğün 3. Maddesinde arkeolojik mirasın korunması ilgili şu cümleler geçer; <i>"Arkeolojik mirasın korunması bütün insanlar için ahlaki bir görev olarak ele alınmalıdır. Bu aynı zamanda ortak bir toplumsal sorumluluktur. Bu yükümlülük ilgili yasalarda yer almalı ve arkeolojik mirasın etkin yönetimi için gerekli maddi kaynaklar sağlanmalıdır"</i> (URL-18).
1994	Nara Özgünlük Belgesi	1964 tarihli Venedik Tüzüğü'nün kavramsal bir uzantısı niteliğindedir. Bu belge ile kültürel mirasın korunması uygulamalarında özgünlüğün dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (URL-19).

Tablo 2.4. Tablonun devamı

1999	Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	Geleneksel yapılara ve yerleşmelere yapılacak müdahalelerde toplumun kültürel değerlerine ve geleneksel karakterlerine saygı gösterilip korunması tüzüğün en temel hedefleri arasındadır (URL-20).
1999	Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü: Kültürel Miras Değerine Sahip Alanlarda Turizmin Yönetimi	Tüzüğün hedefleri arasında turizm endüstrisinin, turizmi kültür mirasını ve ev sahibi toplumların yaşayan kültürlerine saygı gösterip onları daha iyi duruma getirecek biçimde geliştirme ve yönetmesi yönünde kolaylık sağlayıp destek verilmesi yer almaktadır (URL-21).
2001	Sualtı Kültürel Miraslarının Korunmasına Yönelik Sözleşme	Bu sözleşmeye göre taraf devletler Sualtı Kültürel mirasın korunması konusunda iş birliği yaparak insanlığın yararı için muhafaza edeceklerdir. Ve ticari amaçla kullanılmasına müsaade etmeyeceklerdir (URL-22).
2003	Somut Olmayan Kültürel Mirasların Korunmasına Yönelik Sözleşme	Sözleşmenin asıl amacı somut olmayan mirası korumak ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmaktır (Oğuz, 2018: 202).

Kaynak: (Emre, 2010; Ünsal & Pulhan, 2012; İsmep, 2014)

2.7. Türkiye’de Kültürel Miras Unsurlarını Koruma Çalışmaları

Türkiye tarih boyunca çok çeşitli kültür ve uygarlıkların beşiği konumunda olması nedeniyle kültürel miras kaynakları bakımından oldukça zengindir. Ülkemiz sınırları içinde bulunan bu mirasın köklerinde eski Anadolu kültürleri (Hitit, Likya, Karya, Frig gibi) Akdeniz ve Ege kültürleri (Miken, Hellen, Roma, Bizans gibi) Orta Asya, İran, Arap etkileri ile Selçuklu ve Osmanlı kaynakları yer almaktadır. Dolayısıyla da bu mirası koruyup nesilden nesile aktarmak amacıyla birtakım sözleşmeler ve yönetmeliklerin uygulanması gerekli kılınmıştır (Dağıstan Özdemir, 2005: 20). Aşağıdaki tabloda ülkemizde kültürel mirası koruma amaçlı yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 2.5. Türkiye’de Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi

Yıl	Yapılan Çalışma	Önemi/Amacı
1846	Osmanlı'nın ilk Müze Binasının Yapılması	Aya İrini Kilisesi’nde eski eser ve silahlar toplanarak müzeye dönüştürülmüştür (Emre, 2010: 70).
1869	Asar-ı Atika Nizamnamesinin Yürürlüğe Girmesi	İlk hukuki düzenleme ile Osmanlı topraklarında bulunan tarihi eserlerin devletin himayesinde olduğu vurgulanmıştır. Nizamname’de antika eşyaların yurt dışına çıkarılması kesinlikle yasaklanmıştır (ÇEKÜL, 1988: 169).
1874	2.Asar-ı Atika Nizamnamesinin Yürürlüğe Girmesi	Bu Nizamname’nin 3. Maddesine göre; “keşfedilmemiş eski eserler her nerede bulunursa bulunsun Devlet’e aittir. İzin almak suretiyle bulunacak eski eserin üçte biri Devlet’e, üçte biri bulana ve diğer üçte biri eski eserin bulunduğu arazinin sahibine, eski eseri arazi sahibi bulmuş ise, yarısı kendisine, diğer yarısı devlete ait olacaktır” şeklinde belirtilmiştir (ÇEKÜL, 1988:169).

Tablo 2.5. Tablonun Devamı

1884	2.Asar-ı Atika Nizamnamesinin Yürürlüğe Girmesi	Bu Nizamname ile birlikte eski eserlerin tümünün Devlete ait olduğu vurgulanmış ve eski eserlerin yut dışına çıkarılması yasaklanmıştır. Ancak çeşitli denetimler kapsamında bir izin sistemi getirilmiştir (ÇEKÜL, 1988:169).
1906	3.Asar-ı Atika Nizamnamesinin Yürürlüğe Girmesi	Nizamname'nin hükümlerine göre; taşınır ve taşınmaz tüm eski eserler Devlet malıdır ve yurt dışına çıkarılması yasaklanmıştır (ÇEKÜL, 1988:169).
1917	Asar-ı Atika Encümen-i Daimisi Örgütü görevlendirildi	Temel amacı; taşınmaz eski eserlerin tespitini yapmak ve tamir, tadil, nakil ve yıkımlarıyla ilgili kararları vermektedir (ÇEKÜL, 1988: 171).
1951	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun Kurulması	Koruma ile ilgili ilkeleri ve müdahale biçimlerini belirlemek, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri hakkında karar vermek gibi görevleri üstlenmiştir (Dağıstan Özdemir, 2005: 22).
1961	1961 Anayasası'nın 50.maddesi	1961 Anayasası'nın 50.maddesinde " <i>Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar</i> " hükmüyle somut kültürel miras ilk kez anayasal olarak güvence altına alınmıştır (Koçak & Can, 2018: 154).
1973	Eski Eserler Yasasının Yürürlüğe Girmesi	Bu yasayla korunacak miras ögesi olan anıtlar ve çevreleri, çeşitli türde sit alanları (anıt, külliye, sit, tarihi sit, arkeolojik sit, doğal sit) eski eser olarak belirlenerek koruma ilkeleri getirilmiş, bunlar devlet malı sayılmış, koruma ve kullanma koşullarının belirlenmesinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığı görevlendirilmiştir (Dağıstan Özdemir, 2005:22).
1982	Anayasa'nun Tarih Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasıyla İlgili 63. Madde	1982 Anayasası'nın 63. Maddesine göre; " <i>Devlet tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır</i> " hükmüyle koruma anlayışı 1961 Anayasası'na göre daha geniş kapsamlı hale gelmiştir (Koçak & Can, 2018: 154).
1983	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	Kanunun 1. Maddesinde kanunun amacı; " <i>korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir</i> " şeklinde belirtilmektedir (URL-23).

Kaynak: (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1983; ÇEKÜL 1988; Dağıstan Özdemir, 2005; Koçak & Can, 2018)

Türkiye'de koruma alanında faaliyet gösteren pek çok Sivil toplum kuruluşu (STK) bulunmaktadır. Bunlardan ilk akla gelenler; TMMOB Mimarlar Odası, Tarihi Kentler Birliği, Kültürel Mirasın Dostları Derneği, Tarihi Türk Evler Derneği, Anadolu Sanat Tarihçiler Derneği, Arkeologlar Derneği, Koruma ve Restorasyon Uzmanlar Derneği, Geyre Vakfı, Taç Vakfı, Çekül Vakfı ve Müzeciler derneği gibi sivil toplum kuruluşları kültürel mirasın korunması konusunda çalışmalar gerçekleştirmektedir (Aygün, 2011: 196).

2.8. Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği ve Turizm

Sürdürülebilirlik kavramı, kültürel miras değerlerinin korunması noktasında önemini giderek arttırmaktadır. Kültürel miras değerlerinin korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması ancak bu değerlerin sürdürülebilir temellere dayanmasıyla mümkündür. Gelecek kuşaklara aktarılamayıp yıpranan bu değerler kaybolmaya mahkum olacaktır (Ekici, 2004: 10).

Son yıllarda insanları turizme teşvik eden en önemli etkenlerden biri farklı kültürleri tanıma ve deneyimleme istekleridir. Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre kültür turizmi en fazla gelişme gösteren ve tercih edilen turizm türleri arasında kabul edilmektedir. Bir destinasyonda kültür turizminin gelişimi sosyal, kültürel, ekonomik açıdan fayda sağlayacaktır. Kültürel mirasın korunabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi aynı zamanda turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması anlamını taşır. Diğer bir ifade ile turizm, kültürel mirasın korunması noktasında bir araç haline gelmiştir (Uygur & Baykan, 2007: 30). Gelecek nesiller için büyük önem arz eden kültürel miras unsurlarını ancak doğru planlama anlayışı ve yönetim ile korumak mümkündür. Bu yönde kurulacak denge kültürel değerlerin bozulmadan gelecek nesillere ulaşmasını sağlayacaktır.

Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde beton binaların artması ve çarpık yapılaşma gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır. Yaşanan bu sorunlar turizm bölgelerindeki çekiciliklerin yok olmasına kültürel miras ve çevresinde tahribatlara neden olmaktadır. Bu sebepten dolayı da kültürel dokuya zarar verebilecek yapılaşmaya izin verilmemesi gereklidir. Bu durum kültürel mirasın sürdürülebilirliğini tehdit eden en önemli faktörler arasındadır (Uygur & Baykan, 2007: 46). Kültürel varlıklar tahrip olup çekiciliklerini kaybettiklerinde bölgesel ve ülkesel ölçekte olumsuz etkileri gözlenmektedir. Bu nedenle kültürel mirasın korunabilmesi için paydaşların bilinçli olması ve sürdürülebilir bir planlama anlayışı geliştirmeleri gerekir.

Turizm faaliyetleri ile kültürün uyumlu olması gerekir. Aksi takdirde turizm faaliyetleri kültürel değerlerin yozlaşmasına yol açabilir. Kültürel kimliği yansıtan değerlere saygının azalması ve turizmin kazanç sağlama aracı olarak görülmeye başlanması kültürel değerlerin tamamen yitirilmesine yol açacaktır (Uslu & Kiper, 2006: 313). Turistler gittikleri destinasyonda kaldıkları süreç içerisinde yerel halk ile sosyal etkileşim halindedirler. Dolayısıyla da bu etkileşim sonucunda ev sahibi toplumun sosyal yapısında değişimler (dil, giyim-kuşam, yaşam tarzı, değer yargıları vb.) yaşanabilmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için de yerel kültüre saygı gösterilmesi, kültürel değerlerin korunması ve ev sahibi toplumun gelenek ve göreneklerinin devamlılığının sürdürülmesi gerekir. Bu da ancak turizm paydaşlarının birbirini anladığı, söz sahibi olduğu sürdürülebilir bir planlama anlayışı ile mümkün olacaktır.

Kısaca kültürel mirasın korunabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için sürdürülebilir politikalar kapsamında işleyen bir turizme ihtiyaç vardır. Bunun için de turistlere, turizm işletmelerine, yerel halka, STK'lara ve yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Tüm paydaşlar kültürel mirasın korunması ve turizm amacıyla kullanılması konusunda ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerin önlenmesinde iş birliği içinde olmalıdırlar (Özgen vd.,2016).

Tablo 2.6. Kültürel Mirası Sürdürülebilir Korumaya Yönelik Ölçüt ve Göstergeler

Ölçütler	Göstergeler
Yasal Düzenlemeler	Yerel, bölgesel/ ulusal ölçekte yapılan koruma yönünde hazırlanan mevcut mevzuatlar ile yeni mevzuatlar ya da düzenlemelerin sayısı ve türü
Yasal Korumalar (Tespit, Tescil ve envanterler)	Kültürel miras değerlerinin üzerinde gelişebilecek tahribatlar yasal müdahaleler gerektirerek tedbirler alınmasını gerekli kılar. Korunmaya değer görülen kültürel miras değerleri arkeolog, mimar vb. uzmanlarca ayrıntılı envanteri oluşturulup (fotoğraflar, çizimler, belgeler) korunacak yapılar tespit edilir ve yasal güvence altına alınır.
Finansal kaynaklar	Kültür varlıklarının restorasyonu, bakım ve onarımı için yıllık olarak tahsis edilen bütçe (ziyaretçi giriş ücretleri, tur operatörü ücretleri, bağışlar, devlet fonları, özel vakıflar, uluslararası finansal ve kalkınma enstitüleri ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı finansman kaynaklarına göre)
Mevcut Koruma Faaliyetleri	Korumaya ilişkin yapılacak faaliyetler yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, yerel halk ve ilgili disiplinlerden oluşan uzmanlarca belirlenmektedir. Görsel ve yazılı medya aracılığı ile kültürel miras değerlerinin mevcut durumu ortaya konulabilir. Ayrıca koruma faaliyetlerine yönelik toplumun farkındalık düzeyi artar.
Miras ve yakın çevresindeki değişimler	Günümüzde kentleşmenin beraberinde getirdiği plansız ve kontrolsüz yapılaşma, kültürel miras değerlerinin ihmal edilmesine ve geri dönüşü olmayan değişimlere yol açmıştır. Bu durum kültürel miras ve yakın çevresinde tahribatlara neden olmuştur. Özgünlüğü ve bütünlüğü korunabilen kültürel miras alanları turistler için bir çekicilik unsurudur.
Miras yapı alanlarının özgünlüğü ve bütünselliğine yönelik tehditler	Kültürel alanların özgün nitelikleri ve fonksiyonları ile kullanımlarına ilişkin artan/azalan tehditler olabilir. Bu yapılara ilişkin yapılacak müdahaleler sürdürülebilir korumanın en önemli ölçütlerindedir.

Kaynak: (UNWTO, 2004: 77; Güncü, 2019: 199)

3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Sürdürülebilirlik kavramı, kökeni itibariyle Latince “Sustinere” kelimesinden gelmektedir. Bu kavram, sürdürmek, sağlamak, devam ettirmek, desteklemek ve var olmak gibi pek çok farklı anlamda kullanılmıştır (Tıraş, 2012: 59). Özellikle endüstrileşme sonrasında meydana gelen çevresel problemler, kontrolsüz biçimde hızla artan nüfus ve dünyadaki kaynakların kısıtlılığı sürdürülebilirlik kavramını gündeme getirmiştir (Gündüz, 2004: 58).

Çakılcıoğlu (2013:28)’na göre, “*Sürdürülebilirlik, sürekliliği olan herhangi bir sistemin işleyişini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin yaşamsal bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülmesi yeteneğidir*”.

Sürdürülebilirlik, sürekliliği olan herhangi bir sistemin aşırı kullanımla tüketmeden ve kesintisiz bir biçimde sürdürülebilmesi olarak bilinmektedir (Kaypak, 2010: 98). Bu kapsamda kaynakları korumaya yönelik önlemler alınarak gelecek nesillere de ulaşması sağlanmalıdır.

Sürdürülebilirlik kavramı, toplumun doğal, sosyal, kültürel ve çevresel tüm kaynaklarının ölçülü bir şekilde kullanılmasını sağlayan, aşırıya kaçmadan ve eksiltmeden sürekliliğinin sağlanması amacını güder. Ayrıca artan nüfus artışına paralel olarak doğal kaynakların hızlı bir şekilde tükenmesine karşı bir tavır niteliği taşımaktadır. Doğal kaynaklardan şimdiki nesillerin olduğu gibi gelecek nesillerin de yaşam kalitesinden ödün vermeden faydalanabilmesi ancak fırsat eşitliğinin sağlanması ile mümkün olacaktır (Demir & Çevirgen, 2006). Bu doğrultuda maksimum koruma sağlanmalı ve kaynakları koruma bilinci ön planda tutulmalıdır.

Sürdürülebilirlik, hızla artan nüfus ve çevre arasındaki ilişkilerin düzen bozucu, ürkütücü sonuçlarından dolayı ortaya atılan bir kavramdır. Kontrolsüz bir biçimde artan nüfus, doğal kaynaklar üzerinde bir tehdit unsuru olmaya başlamıştır. Dolayısıyla da doğal kaynakların aşırı tüketimine karşılık bir tavır niteliğinde olarak aşırı ve bilinçsiz tüketim, büyüme, çevre ve insan ihtiyaçları arasında dengenin kurulması zorunlu hale gelmiştir (Sarkım, 2007: 53).

Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) tarafından 1980 yılında yayınlanan Dünya Korumacıları Stratejisi, 1987’deki Brundland Raporu ve diğer örgütlere göre sürdürülebilirliğin dayandığı temel ilkeler şu şekildedir (Himmetoğlu, 1996: 64).

- Bütüncül planlama ve strateji geliştirme,
- Temel ekolojik süreçleri koruma,

- İnsan mirasını ve biyoçeşitliliği koruma,
- Verimliliğin uzun bir döneme yayılmasını ve gelecek kuşaklara ulaşmasına izin veren büyüme modelleri oluşturma,
- Ekonomik büyüme ve doğal kaynaklar arasındaki denge,
- Ülkelerarası hakça oluş ile imkanlar arasındaki denge

Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı birçok alana yansımaya başlamış ve gündemden düşmeyen bir kavram haline gelmiştir. Özellikle yaşamsal faaliyetlerin içerisinde kendisine bir yer edinerek birçok bilim alanı tarafından farklı anlamlar yüklenmeye başlamıştır. Örneğin; sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir mimari, sürdürülebilir ekonomi, sürdürülebilir büyüme ve sürdürülebilir toplumlar gibi pek kavram ele alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla konunun kapsamına göre yapılacak tanım da farklı olacaktır (Yavuz, 2010: 65).

3.1. Sürdürülebilir Kalkınma

Hızlı nüfus artışı ve kaynakların bilinçsizce kullanılıp tahrip edilmesi, insanlar için hayati önem taşıyan hava, su, toprak ve denizlerin kirletilmesi ve bazı canlı türlerinin tükenmeye başlaması geleceğe yönelik kaygıların artmasına sebep olmuştur. Bu durum toplumları harekete geçirerek sürdürülebilir kalkınma kavramını gündeme getirmiştir (Sarkım, 2007: 75).

Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde kaynakların korunması ve geliştirilmesi yer almaktadır. Kaynakların sürekli olarak, korunarak değerlendirilmeleri, özellikle yenilenebilen kaynakların kendilerini yenileme sınırı aşılmadan kalkınmaya destek olabilmeleri, çevreyi koruyan kalkınma felsefesinin temelini oluşturur. Doğal, çevresel ve kültürel kaynaklardan en çok faydalanan sektör olan turizm sektörü için sürdürülebilir kalkınma ayrı bir öneme sahiptir (Çakılcıoğlu, 2013: 27).

Akış (1999: 37)'a göre sürdürülebilir kalkınmanın hedefi doğal kaynakları koruyarak ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Ekonomik büyümenin devamlılık sağlayabilmesi için ekolojik dengenin korunması gerekir.

Sürdürülebilir kalkınmanın dört önemli özelliği şu şekildedir (Ceylan, 2001: 170);

- Genel yaşam kalitesinin korunması,
- Doğal kaynaklara sürekli erişimin sağlanması,
- Çevrenin üzerinde kalıcı etkisi olabilecek zararların engellenmesi,

- Günümüzün ihtiyaçlarını karşılanırken, gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanlarının engellenmemesi.

Mevcut kaynakların verimli olarak kullanılması ve kaynakların israf edilmeden gelecek kuşaklara aktararak toplumun refahını arttırmayı amaçlayan sürdürülebilir kalkınma; ekolojik denge ve ekonomik büyümeyi beraber ele alan, doğal kaynakların etkin kullanımını sağlayan hem de çevresel kaliteye önem veren bir kavramdır (Gürlük, 2001: 10). Kısaca sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olarak çevre ile ekonomi arasında bir denge kurma amacı taşıyan bütüncül bir planlama anlayışı olduğu söylenebilir.

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı özellikle 1980’li yıllardan sonra sıklıkla gündemde tutulan bir kavram haline gelmeye başlamıştır. İnsanların kaynakları bilinçsizce kullanımı sonucunda birtakım sorunlar ortaya çıkmış, kaynaklar tükenme noktasına gelmiştir. Buna bağlı olarak da ekonomik, ekolojik ve toplumsal sorunlar belirginleşmeye başlamıştır. Ülkeler de bu sorunu çözüme kavuşturmak amacıyla kaynakların korunması ve geliştirilmesi fikrini benimsemeye başlamışlardır. Dolayısıyla da özellikle de son yıllarda dünyanın birçok ülkesinin de katılımıyla konferanslar düzenlenmekte ve sözleşmeler imzalanmaktadır (Kervankıran, 2011: 59).

Sürdürülebilir kalkınmanın gelişim süreci kapsamında çeşitli bildiriler düzenlendiği görülmektedir:

- 1972 Birleşmiş Milletler Stockholm Konferansı
- 1987 Çevre ve Kalkınma Raporu (Brundland Raporu)
- 1992 Rio Zirvesi (Rio Deklerasyonu)
- 1996 Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II Zirvesi)
- 1997 Birleşmiş Milletler Özel Oturumu
- 2002 Johannesburg Zirvesi (Rio+10)
- 2012 Rio+ 20

Sürdürülebilir Kalkınmanın temelleri, 5 Haziran 1972’de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından organize edilen “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı” (Stockholm Konferansı) ile atılmıştır. Bu konferans ile birlikte beşeri faktörler sonucu ortaya çıkan çevre sorunları evrensel bir nitelik kazanmıştır. Konferans sonunda bir bildiri yayınlanarak 5 Haziran günü “Dünya Çevre Günü” olarak ilan edilmiştir (Çavuş & Tanrısevdi, 2000: 151). 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan Ortak Geleceğimiz (Brundtland

Raporu) adlı raporda, çevresel sorunlar küresel düzeyde alınmış ve korunmasına yönelik yapılabilecek faaliyetler belirlenmiştir (Kervankıran, 2011: 59).

Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu) Raporu'nda Sürdürülebilir Kalkınma kavramının ilk ve kapsamlı tanımı; "*Bugünün ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilme olanaklarından ödün vermeksizin karşılayabilmek*" şeklinde belirtilmiştir (Çakılcıoğlu, 2013: 29).

Brundtland Raporu'na göre sürdürülebilir kalkınmanın hedefleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Aksu, 2011: 6);

- Büyümei canlandırmak,
- Büyümenin kalitesini değiştirmek,
- İş bulma, yiyecek, enerji ve su ve sağlık konularındaki temel ihtiyaçları karşılamak,
- Sürdürülebilir bir nüfus düzeyini garanti altına almak,
- Kaynak tabanını korumak ve zenginleştirmek,
- Teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riski yönetmek,
- Karar verme sürecinde çevre ekonomiyi birleştirmek.

14 Haziran 1992'de Rio De Janeiro'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Konferansı (Rio Konferansı)'nda dünyadaki kaynakların tasarruflu bir şekilde kullanılması yönünde uluslararası ortak çalışmaların önemi vurgulanmıştır. Bu konferansı diğer yapılan konferanslardan ayıran en temel özelliği, merkezi yönetim kurumlarının dışında, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşlarının da katılımı ile birlikte çok sesli ve katılımcı bir anlayışa sahip olmasıdır (UN; 1992). Konferansın sonucunda "Rio Sözleşmeleri" olarak adlandırılan 5 temel belge oluşturulmuştur. Bunlar, Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Prensipler, İklim Değişikliği Sözleşmesi, Çevre ve Kalkınmaya Dair Rio Bildirisi, Gündem 21 ve Biyoçeşitlilik Sözleşmeleri'dir (Eyyübi, 2004: 5). 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II Zirvesi) İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta insanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Nüfus değişimlerine, evsizliğe, artan yoksulluğa, sosyal dışlanmaya, aile dağılmalarına, yetersiz kaynaklara, çevresel bozulmaya ve afetlerden etkilenmeye dikkat çekilmiştir (UN,1996b). 1997 yılında New York'ta Birleşmiş Milletler Özel Oturumu (Rio+5 Zirvesi) gerçekleştirilmiştir. Burada, Gündem 21 uygulaması gözden geçirilmiş ve sürdürülebilir kalkınmanın evrensel değişim süreci boyunca karşılaşılabileceği sorunlar değerlendirilmiştir (Arat vd., 2002: 3). 26 Ağustos- 4 Eylül 2002 tarihinde Güney Afrika

Cumhuriyetinin Johannesburg kentinde gerçekleşen Johannesburg zirvesi, ileriye dönük kalkınma stratejilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca Rio Konferansı sonrası geçen 10 yılın değerlendirilmesi bu zirvede yapılmıştır (Ozmehmet, 2008: 10). 20-22 Haziran 2012 tarihinde Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde "Rio+20 Zirvesi" gerçekleştirilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmaya bağlılığın yenilenmesi sağlamak ve dünyanın şimdiki ve gelecek kuşaklar için ekonomik, sosyal, çevresel açıdan sürdürülebilir bir geleceğinin sağlanması hedeflenmiştir (Ekiztepe, 2016: 47).

Sürdürülebilir Kalkınmadan bahsedebilmek için ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç faktörün dengeli bir şekilde sağlanması gerekmektedir (Demirayak, 2002: 4 ; Gürlük, 2010: 87; Ergün & Çobanoğlu, 2012: 101):

- **Ekonomik Boyut:** Ekonomik boyut, tarımsal ve endüstriyel üretime zarar veren ve sektörel dengesizlikten kaçınma maksadıyla iç ve dış borçların yönetilebilir düzeyde sürdürülebilirliğinin sağlanması gereklidir (Tıraş, 2012: 61).
- **Sosyal Boyut:** Sosyal boyut, insan odaklıdır. Sosyal açıdan sürdürülebilir bir sistemin olabilmesi için, eğitim, sağlık, barınma, güvenlik ve sosyal haklardan herkesin yeterli bir düzeyde faydalanması gereklidir.
- **Çevresel Boyut:** Çevresel boyut, biyolojik ve fiziksel sistemlerin dengeli olmasını gerektirmektedir. Yani doğal kaynaklardaki kullanım dengesini gözetilecek bir sistem oluşturulmalıdır. Biyoçeşitliliğin korunması burada büyük önem taşır. Geri dönüşü olmayacak düzeyde hasar bırakan çevre kirlilikleri biyoçeşitlilikte kayıplara neden olacaktır. Dolayısıyla da gelecek nesiller günümüzde var olan biyoçeşitliliğe sahip olamayacaklardır.

Sürdürülebilir kalkınmanın tam manasıyla gerçekleşebilmesi için ekonomik, sosyal ve çevresel ilkelerin bir arada ve dengeli olacak şekilde uygulanması gerekir. Bunlardan birinin eksik uygulanması sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşebilmesi için yeterli olmayacaktır (Sarkım, 2007: 79).

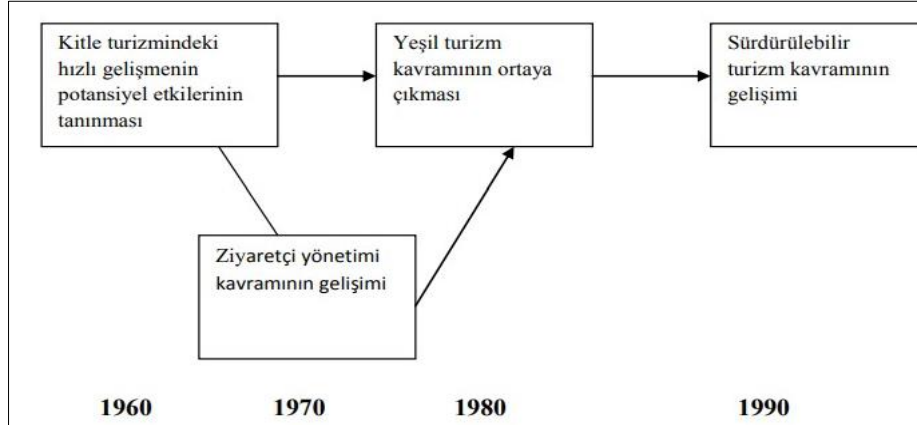
3.2. Sürdürülebilir Turizm Kavramı ve Gelişimi

Dünya'da hızla artan sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte yaşanan hava ve gürültü kirliliği, trafik sorunları, yoğun iş temposu ve stresli iş hayatı insanların psikolojik yapısı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaya başlamıştır. Dolayısıyla da insanlar kısa bir süre için de olsa kendilerine vakit ayırabilmek için buldukları yerden uzaklaşma isteği duymuşlardır. Teknoloji ve ulaşım sektöründe yaşanan gelişmeler, gelirin adaletli dağıtılması, çalışma

saatlerindeki azalmalar turizmi yüksek gelir grubuna hitap eden bir faaliyet olmaktan çıkartarak orta ve dar gelirlilerinde katılım sağlayabildiği kitlevi bir nitelik kazanmıştır (Bahar, 2003: 151).

Kitle turizmi 1970’li yıllardan itibaren başlayarak hızlı bir yükselişe geçmiştir. Kontrolsüz ve plansız bir şekilde gelişen kitle turizmiyle birlikte su kaynakları, toprak ve bitki örtüsü, vahşi doğa hayatı, atmosfer ve tüm ekosistemin üzerinde yarattığı olumsuzluklar ekonomik bir maliyet olarak görülmeye başlanmıştır. Birçok turizm bölgesi doğal kaynakları bir sınırı yokmuş gibi taşıma kapasitelerinin üzerinde kullanarak tahrip olmasına ve tükenmesine sebep olmaktadır (Bahar, 2003). 1980’li yıllarda doğal kaynakların üzerinde kitle turizminin olumsuz etkileri giderek artmaya başlamış ve bu sorunlara çözüm yolu olması amacıyla “yeşil turizm” kavramı ortaya çıkmıştır (Çelik, 2014: 13). Yeşil turizm bir nevi sürdürülebilir turizm anlayışı ile eş değer niteliktedir.

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında yayınlanan Brundland Raporu ile dünya genelinde sürdürülebilirliğe vurgu yapılmıştır. Bu raporun etkisiyle sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmış 1990’lı yıllardan bu yana sürdürülebilir turizm kavramı yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Swarbrooke, 1999: 9).

Şekil 3.1. Sürdürülebilir Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi

Kaynak: (Swarbrooke, 1999: 8)

Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdürülen sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda ve tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçları karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir (Dinçer, 1996). Sürdürülebilir turizm, “*turizm*

kaynaklarının, tüketilmeden, kirlenmeden ve tahrip edilmeden gelecek nesillerin de kullanılabilmesini sağlayacak şekilde kullanımının düzenlenmesidir (Avcıkurt, 2009: 145). Gündüz (2004: 60)'e göre “ *Sürdürülebilir turizm, turizm olayını oluşturan etkenlerin ve varlıkların nicelik ve niteliklerini kaybetmeden sürekliliğinin sağlanması*” biçiminde tanımlanmıştır.

Sürdürülebilir turizm, ev sahibi toplumların ve turistlerin beklenti ve gereksinimlerini karşılar bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca kültürel bütünlük, ekolojik süreçler ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi büyük öneme sahiptir. Hem günümüz hem gelecek nesiller adına bireylerin sosyal, ekonomik, çevresel ve estetik kaygılarını da dikkate alan bir kalkınma şeklidir (UNWTO, 1998). Turizmin sürdürülebilir özellik taşıyabilmesi için yerel, bölgesel ve ülkesel değerlerin korunması ve devamlılığının sağlanması gerekir. Ayrıca turizm-çevre-insan etkileşiminin gerçekleştiği, doğal ve kültürel kaynakların korunup gelecek kuşaklara aktarımı son derece önemlidir (Kaypak, 2010: 99).

Sürdürülebilir turizmin temelinde kaynakların korunması vardır (Gülhan, 2007: 18). Turizmde sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanabilmesi için ev sahibi bölgenin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması gerekir (Demir ve Çevirgen, 2006: 99). Sürdürülebilir turizm, doğal, tarihi ve kültürel değerlere zarar vermeden koruyup turizme kazandırarak ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanmasını sağlar. Ayrıca turizm gelirlerinin artmasını sağlayarak turizm sektöründeki iş gücü niteliğini ve niceğini artırarak bölgenin kalkınmasına yardımcı olur (Akıncı & Elinç, 2010: 30).

Sürdürülebilir turizm, doğaya, topluma ve kültüre duyarlı bir turizm anlayışıdır. Maksimum düzeyde kar etmek isteyen kitle turizmine nazaran daha küçük turist gruplarını çekmeyi, turizm faaliyetlerini daha uzun bir zaman dilimine yaymayı ve farklı turizm aktivitelerini geliştirmeyi amaçlar.

Dünya Turizm Örgütü sürdürülebilir turizm tanımına göre sürdürülebilir turizmin özellikleri aşağıdaki gibidir (Özkök & Gümüş, 2009: 61-62);

- Doğal miras ve biyoçeşitliliğin korunmasında oluşturulan çevresel kaynakların optimal kullanımı
- Destinasyondaki kültürel mirasa ve yaşayan kültürlerle saygı duyulmalı ve kültürlerarası hoşgörü ortamı sağlanmalıdır.
- Ev sahipliği yapan yöre halkına ekonomik fayda sağlayarak fırsatlar verilmesi ve yoksulluğu azaltmaya yardımcı olması.

Sürdürülebilir turizm kavramına uygun olan ve uygun olmayan turizm çeşitleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 3.1. Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olan ve Olmayan Turizm Çeşitleri

Sürdürülebilir turizm kavramına uygun olan turizm çeşitleri	Sürdürülebilir turizm kavramına uygun olmayan turizm çeşitleri
<ul style="list-style-type: none"> • Eko-turizm, • Yörenin tarihi ve kültürel çekiciliklerini öğrenmeye imkan sağlayan kültürel turizm • Terkedilmiş alan ve mekanlar için yeni kullanım imkanı sağlayan çekicilikler, • Küçük ölçekli kırsal çiftlik turizmi, • Sorumlu turizm (turistlerin çevrenin korunması ile ilgili faaliyetlere katılması)	<ul style="list-style-type: none"> • Kitlese kıy turizmi, • Fiziksel çevreye hasar veren aktivitelere dayalı seyahatler, • Cinselliğin ön planda tutulduğu seyahatler, • Avlanma balık tutma gibi faaliyetlerin kontrolsüz yapıldığı seyahatler • Hassas çevrelere yapılan kitlese ziyaretler (yağmur ormanları, Antarktika gibi) dir.

Kaynak: (Swarbrooke, 1999: 19)

3.3. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları

Çakılcıoğlu (2002), sürdürülebilir turizmin temel amacının çevreye, topluma, tarihsel, doğal, ve kültürel varlıklara zarar vermeden turizmi ekonomiye ve toplumsal yaşantıya katkı sağlayacak biçimde geliştirmek olduğunu belirtmiştir.

Sürdürülebilir turizmin alt amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamıştır(Çakılcıoğlu, 2002):

- Doğal, tarihi ve kültürel varlıkları koruyarak turizme kazandırmak,
- Turizmi mevsimlere yaymak
- Ulaşım imkanları kolaylaştırmak,
- Turizm endüstrisindeki işgücünün niteliğini ve niceliğini arttırmak,
- Alt yapı ve hizmet sorunlarını çözmek,
- Turizm endüstrisindeki yatırım imkanlarını geliştirmek,
- Turizmden elde edilen gelirlerin artmasını sağlamak.

Demir ve Çevirgen (2006)' e göre sürdürülebilir turizmin temel amaçlarını şu şekildedir:

- Yerel halkın yaşam kalitesini arttırmak,
- Turistlere yüksek kalitede deneyim sunabilmek,
- Şimdiki nesil ile gelecek nesiller arasında eşitlik ilkesini sağlamak,
- Turistlere kaliteli bir hizmet deneyimi sağlamak,
- Toplumların sosyal ve kültürel açıdan bütünleşmesini sağlamak

3.4. Sürdürülebilir Turizmin İlkeleri

Sürdürülebilir turizmi daha iyi kavrayabilmek ve doğa ile uyum içerisinde bir turizmin gelişmesini sağlamak için bir takım ilkeler belirlenmiştir. Bunlar (Beyhan & Ünügör, 2005: 81);

- Harekete geçebilmek için öncelikli olan gereksinimlerin belirlenmesi,
- Nitelik bakımından zayıf olan destinasyon ve toplulukları desteklemesi,
- Kurallı bir biçimde sürdürülebilir gelişmenin amaçlarının belirlenmesi
- Doğanın korunması konusunda bilinçli olunması,
- Tarım ve ormanlık alanların kullanımı noktasında önlemler alınması,
- Ekonomik aktivitelerin kapsamının genişletilmesi,
- Yerel mimari, gelenekler, kültür ve folklor mirasının korunması,
- Turizm pazarlamasını ortaya koymak

Garrod ve Fyall (1998: 201) sürdürülebilir turizmle ilgili on ilke öne sürmüşler ve şu şekilde açıklamışlardır:

- **Kaynakların sürdürülebilir kullanımı:** Doğal, sosyal ve kültürel kaynakların korunarak devamlılığının sağlanması oldukça önemlidir. Bu durum beraberinde destinasyonda uzun dönemli istihdam olanakları yaratacaktır.
- **Aşırı tüketim ve atıkların azalması:** Turizmin kalitesini arttırmak ve uzun dönemde çevresel zararların yenilenme maliyetlerinden kaçınabilmek ancak aşırı tüketim ve atıkların azaltılmasıyla mümkün olacaktır.
- **Çeşitliliği korumak:** Doğal, sosyal ve kültürel çeşitliliğin korunması ve devamlılığının sağlanması turizmin sürdürülebilirliğinin bakımından önem taşır.
- **Turizmin planlamayla bütünleştirilmesi:** Turizm Çevresel Etki Değerlendirmesi sorumluluğunda ulusal ve yerel stratejik planlamayla birlikte ele alındığında uzun dönemli olarak varlığını devam ettirebilir.
- **Yerel ekonomilerin desteklenmesi:** Turizm yerel ekonomileri destekler ve çevresel zararlardan korunmasını sağlar.
- **Yerel halkı kapsamaması:** Yerel halkın sürece dahil edilmesi turizm sektörüne ve çevreye yarar sağlayacaktır.
- **Paydaşlar ve halka danışma:** Turizm sektörü paydaşlarının ortaya çıkabilecek problemleri çözebilmeleri için birbirleriyle iletişim halinde olmaları gerekir.
- **Personel eğitimi:** Turizm sektöründe önemli görevler üstlenen personelin eğitimi turistik ürünlerin de kalitesini arttıracaktır.

- **Sorumlu turizm pazarlaması:** Bir destinasyona güvenilir bilgi akışı sağlayan pazarlama, alanın doğal, sosyal ve kültürel yönden çekiciliğini artırır ve müşteri memnuniyeti sağlar.
- **Araştırma girişimleri:** Destinasyonda yapılan araştırma ve gözlemler mevcut sorunların çözülmesine imkan sağlar. Ayrıca turizm sektörüne ve tüketicilere de katkı sağlaması bakımından oldukça önemlidir.

3.5. Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), sürdürülebilir turizmin hedefleri kapsamında destinasyonlara, yerel yönetimlere, yatırımcılara ve ev sahibi topluluklara yol gösterebilmek amacıyla sürdürülebilir turizmin temel hedeflerini 12 başlık altında ele almıştır.

Tablo 3.2. Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri

1	Ekonomik Süreklilik	Turizm destinasyonlarının ve işletmelerin uzun vadede fayda sağlamaya ve büyümeye devam etmesi için sürekliliklerinin ve rekabetçiliklerini sağlamak
2	Yerel Refah	Ziyaretçilerin yerel harcama oranını arttırmakta dâhil olmak üzere turizmin ev sahibi destinasyona katkısını azamiye çıkarmak
3	İstihdam Kalitesi	Ayrımcılığa fırsat vermeden ücret ve hizmet kalitesinin artırılması da dâhil olmak üzere turizm tarafından meydana getirilen yerel istihdamın sayısını ve kalitesini arttırmak
4	Sosyal Eşitlik	Yoksullara sunulan fırsatların, gelirin ve hizmetlerin iyileştirilmesi de dâhil olmak üzere turizmden elde edilen ekonomik ve sosyal faydanın tüm topluma adil bir şekilde dağılımını gözetmek
5	Ziyaretçi memnuniyeti	Ayrımcılık yapmadan tüm ziyaretçilere güvenli ve tatmin edici bir turistik deneyim sağlamak
6	Yerel Kontrol	Turizmin diğer paydaşları ile istişare içerisinde planlama, yönetim ve bölgede turizmin gelişmesi konusunda yerel yönetimleri süreçlere dâhil etmek ve yetkilerini arttırmak
7	Toplumsal Refah	Sosyal bozulmaya yol açmadan sosyal yapı ve kaynaklara, imkânlarla ve yaşam destek sistemlerine erişim de dâhil olmak üzere yerel halkın yaşam kalitesini muhafaza etmek ve iyileştirmek
8	Kültürel Zenginlik	Ev sahibi toplumlara özgü kültür, gelenek ve tarihi mirası saygı duymak
9	Fiziki Bütünlük	Kentsel ve kırsal alanların kalitesini muhafaza etmek, güçlendirmek ve çevrenin fiziki ve görsel bakımdan bozulmasını engellemek
10	Biyolojik Çeşitlilik	Doğal alanların, habitatın ve yaban hayatının korunmasını desteklemek ve olası zararı asgariye indirmek
11	Kaynak Verimliliği	Turizm firma ve hizmetlerinin gelişim ve işletmesinde sınırlı ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını asgariye indirmek
12	Çevresel Sıfırlık	Turizm işletmelerinde ve ziyaretçilerden kaynaklı hava, su ve kara kirliliğini ve atık yönetimini asgariye indirmek

Kaynak: (UNEP, 2005: 18)

3.6. Sürdürülebilir Turizmin Ekonomik Boyutu

Sürdürülebilir turizmin ekonomik etkileri bugüne dek sıkça ele alınıp araştırılan konulardan birisi olmuştur. İstihdam olanakları üzerindeki rolü, gelir getirici etkisi, bölgesel kalkınmaya etkisi ve ülkeye sağlamış olduğu döviz girdisi gibi birçok alanda olumlu yönde etkisi bulunmaktadır. Fakat gelişen turizm faaliyetlerine bağlı olarak konut, arsa ve yiyecek-içecek fiyatlarında artışlar gözlemlenmeye başlamıştır. Bu artışla beraber hissedilen enflasyon, fırsat maliyetleri ve ülke ekonomilerini turizme bağımlı bir hale getirmeye başlamıştır. Bu durum turizmin getirdiği olumsuz etkiler arasında kabul edilmektedir(Özgen vd.,2016: 56).

Turizm sektörü oldukça geniş bir etki alanına sahiptir. Turizm faaliyetlerinde görülen herhangi bir aksaklık konaklama, seyahat, yiyecek-içecek işletmecilerini de etkileyecektir. Turizm sektörüne yapılan bir yatırım diğer sektörler için de canlılık getirerek yeni iş imkanlarının doğmasına katkı sağlayacaktır (Kervankıran, 2011: 53). Sürdürülebilir turizmle birlikte destinasyonlarda meydana gelen ekonomik hareketlilik istihdam çeşitliliğini arttıracak ve yöre halkının gelirlerinin iyileşmesine katkı sağlayacaktır.

Turizmin bölgesel ve yerel ekonomiye sağladığı faydalanalar şu şekilde açıklanabilir (Bahar & Kozak, 2013: 174; Bahar vd., 2015: 252; Çınarlı, 2018: 5);

- **Ödemeler dengesine etkisi:** Turizm sektörü birçok ülke için döviz kazancı sağlamaktadır. Fakat, yabancı tur operatörlerinin gerçekleştirdikleri eylemler sebebiyle sağlanan kazançlarda azalmalar görülebilir.Sürdürülebilir turizmin gelişmesi açısından ödemeler dengesi ve ekonomi politikaları kontrol altında tutulmalı ve denge oluşturulmalıdır.
- **Gelir yaratıcı etkisi:** Turistler seyahat ettikleri destinasyonda, konaklama, yeme-içme, seyahat, alışveriş, hediyelik eşya, yerel ürünler vb. gibi ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla yapmış oldukları harcamalar bölgenin ekonomik açıdan kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Turizm sektörü birçok sektörle bağlantılı olduğundan pek çok mal ve hizmetin üretim, tüketim ihracat ve ithalatına sebep olacaktır. Dolayısıyla da elde edilen turizm gelirleri el değiştirerek farklı sektörlerdeki (tarım, sanayi, hizmet) üreticilere de gelir sağlayacaktır. Bu döngüye “çarpan mekanizması” da denilir.
- **Bölgesel kalkınmaya etkisi:** Tarım ve sanayi sektöründe yeterli kaynak ve gelişme imkanına sahip olmayan fakat zengin bir turizm potansiyeline sahip bölgeler planlı turizm politikaları doğrultusunda kalkınmaları mümkündür. Turizm hareketliliği

sayesinde bir bölgede alt yapı ve üst yapı olanakları gelişir ve hayat standartları yükselir. Buna bağlı olarak da ekonomi çeşitlenerek diğer sektörlerin gelişmesine zemin hazırlar.

- **İstihdam yaratıcı etkisi:** Turizm hem yerel halk hem de bulunduğu bölge için geniş kapsamlı iş olanakları sunmaktadır. Gelişen turizm faaliyetlerine bağlı olarak destinasyonlarda yeni yatırımlar yapılmaya başlanmış ve yeni iş kolları doğmuştur.
- **Alt yapı ve üst yapı yatırımlarına olan etkisi:** Bir bölgede turizmin varlığı alt yapı ve üst yapı imkanlarının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Alt yapı imkanlarından kasıt, ulaşım olanakları, yollar, plajlar, peyzaj vb. imkanlardır. Bu imkanların geliştirilip turistik standartlara uyumlu hale getirilmesi şarttır. Turistik üst yapı ise destinasyonda var olan konaklama, beslenme ve eğlenme amaçlı yapılan turistik tesisleri kapsamaktadır. Gelişen turizme hareketliliğine bağlı bu tür yapılara olan yatırımlar da artacaktır.
- **Diğer sektörler etkisi:** Turizm sektöründe yaşanan hareketlilik konaklama, seyahat, yiyecek- içecek sektörlerini etkilediği gibi tarım, sanayi, hizmet sektörleriyle bir ilişki içerisindedir. Turistlerin yaptıkları harcamalar diğer sektörlerin de bu harcamalardan yararlanmasına ve yeni iş kollarının gelişebilmesine imkan vermektedir.

3.7. Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutu

Turizm sayesinde insanlar farklı kültürleri tanıyıp öğrenme fırsatı bulmaktadır. Destinasyonların, tarihi ve kültürel özellikleri, doğal güzellikleri ve yöresel lezzetleri gibi pek çok faktör turizm faaliyetleri için birer çekicilik unsurudur. Turizm faaliyetlerine bağlı olarak turistler ve yerel halk arasında bir sosyal kaynaşma yaşanacaktır. Bu kaynaşmanın sonucunda hızlı bir toplumsal değişim yaşanabilir. Bunlar alanda suç oranlarındaki artış, alkol kullanımının artması, yerel halkın giyim-kuşamında değişiklik ve kullandıkları dilde değişiklik yaşanabilir.

UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) tarafınca belirlenen olumsuz sosyo-ekonomik etkiler şu şekildedir:

- Metalaşma
- Standartlaştırma
- Otantiklik Kaybı
- Turist isteklerine uyumlulaştırma

Yerelin ve otantikliğin bir meta olarak sunulmasının en belirgin olduğu alanlardan birisi de turizm sektörüdür (Günel, 1998: 111). Turizm sektörü neredeyse bir sanayi sektörü gibi algılanmaya başlanmış, mantığını sadece üretim ve tüketim ilişkisi üzerine oturtmaya başlamıştır. Ayrıca turizmde yöresel olanın yerini “yöreselmiş gibi” otantik olanın yerini “otantikmiş gibi” almaya başlamıştır (Özünel, 2011: 259).

Özünel (2011: 259), “yöreselmiş ve otantikmiş gibi” kavramlarını şu şekilde açıklamaktadır: “*Otantiklik ve yöresel olma adına özellikle büyük otellerde düzenlenen “Türk geceleri, gene büyük otellerin göbek taşı soğuk ve plastik terlikli “ Türk hamamları’, sahil kentlerinin plastik ve bambul sandalyeli ‘gözleme çadırları’ ve restoranları, safari adı altında deve üzerinde gerçekleştirilen sözde yöresel turlar, hediyeelik eşya tezgahlarını süsleyen Çin malı ‘ yöresel otantik ‘ eşyalar...’*” bu kapsamda ele alınabilecek sorunlar arasındadır.

Turizmin sosyal ve toplumsal yapının üzerinde önemli derecede etkileri bulunmaktadır. Turizm sayesinde, farklı hayata bakış açısına, farklı değer yargılarına, farklı inanışa sahip bireyler bir araya gelmektedir. Dolayısıyla da hem ev sahip toplum hem de turistler birbirini etkileyecek ve etkileneceklerdir. Bu etkilenme durumu olumlu veya olumsuz yönde de gelişebilmektedir. Burada önemli olan nokta olumlu ortamın oluşabilmesi için zemin hazırlamaktır (Kervankıran, 2011: 55). Turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerini en aza indirgeyip sosyo-kültürel açıdan sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için yerel halkın gelenek ve göreneklerinin devamlılığının sağlanması, yerel kültüre saygı gösterilmesi, yerel halkın bu konuda eğitilerek farkındalık düzeyinin artırılması ve turizm faaliyetlerinde aktif bir şekilde görev almasını sağlayacak şekilde planlamalar yapılmalıdır (Erdoğan, 2015: 55).

Sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel boyutundan fayda sağlanabilmesi için aşağıdaki hedeflerin gerçekleştirilmesi gerekir (Duran, 2011: 303);

- Yerel halkın yaşam kalitesinin artmasını sağlamak,
- Şimdi nesiller ve gelecek nesiller arasında eşitlik ilkesinin korunması,
- Biyolojik çeşitliliğin korunarak çevre kalitesinin artırılması,
- Toplumların sosyal ve kültürel olarak bütünleşmelerini sağlamak,
- Turistler için yüksek bir kalitede deneyim sunmak.

Aşağıdaki tabloda turizm alan yazınında yapılan çalışmalarda sıklıkla üzerinde durulan olumlu-olumsuz yöndeki sosyo-kültürel etkilerine yer verilmiştir.

Tablo 3.3. Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Olumlu Etkiler	Olumsuz Etkiler
Kültürlerarası anlayış ve hoşgörüye katkıda bulunur.	Suç oranlarında artışa neden olur,
Sosyal ve kültürel önyargıların kalkmasını sağlar.	Destinasyona özgü kültürel ve sosyal değerlerin yozlaşmasına neden olur.
Yerel halka çeşitli alanlarda istihdam olanağı sunar.	Yerel halkın giyim, yeme-içme, dil vb. kültürel özelliklerinde değişime neden olur.
Altyapı, ulaşım, eğlence vb. hizmetlerin gelişmesini sağlayarak yaşam kalitesini yükseltir.	Destinasyonda yaşanan turist yoğunluğu nedeniyle yerel halkın bazı hizmetlere ulaşamamasına neden olur.
Yerel halkın yabancı dil becerilerini geliştirir.	Mevsimlik işçi göçü yaşandığı için yerel istihdam edilme gücünü yaşanamaz.
Geleneksel kültür değerlerinin korunmasını sağlar.	Yerel halkın sosyal ağlarının bozulmasına neden olur.

Kaynak: (Özgen vd., 2016: 52)

3.8. Sürdürülebilir Turizmin Çevresel Boyutu

Dünya'daki kaynakların sınırlı ve tükenbilir olmaları nedeniyle kullanımları konusunda bilinçli olunması gerekir. Günümüzde beşeri faaliyetler sebebiyle kaynaklar hızla tükenmeye başlamış, çevre problemleri ortaya çıkmıştır. Bu problemleri en aza indirgeyebilmek için çevresel sürdürülebilirlik alanında çalışmalar yürütülmelidir (Yavuz, 2010:65). Çevresel sürdürülebilirliğin gerçekleşebilmesi için ulusal ölçekte ekolojik politikalar doğrultusunda, ekosistemin taşıma kapasitesini zorlamayacak biçimde doğal kaynak dengesinin sağlanabilmesi gereklidir (Gündüz, 2004: 64).

Günümüzde artan turizm faaliyetlerine bağlı olarak turizmin çevre üzerinde yarattığı çevresel problemler artmaya başlamıştır. Bu problemler arasında; doğal çevrenin tahrip edilip verimli araziler üzerinde turistik tesislerin kurulmaya başlanması, sıvı ve katı atıklarla artan toprak ve su kirliliği, tesis yoğunluğunun oluşturduğu gürültü kirliliği, doğal peyzaja ve yerel mimariye uyumlu olmayan yapılaşma destinasyonlarda hissedilir olumsuz etkiler arasındadır (Kervankıran, 2011: 56).

Ekolojik ya da doğal çevre, birçok destinasyon için önemli birer çekicilik unsurudur. Bu kaynaklarda oluşabilecek herhangi bir hasar, destinasyonun çekiciliğini olumsuz yönde etkileyecektir. Dolayısıyla da ev sahibi toplumlar ve turistler doğal kaynakların korunması konusunda hassasiyet göstermelidirler. Doğal kaynaklar bilinçsiz bir şekilde aşırı

kullanıldıklarında tükenme eğilimindedirler. Bu kaynakların tükendikten sonra tekrar yenilenmesi olanaksızdır. Bu sebepten dolayı destinasyonların çevresel özelliklerine uygun planlama ve gelişme stratejileri geliştirilmelidir. Aksi takdirde gelecek nesiller bugünkü mevcut kaynaklardan yararlanma imkanı bulamayacaklardır (Erdoğan, 2015: 49).

3.9. Sürdürülebilir Turizmde Paydaşların Rolü

Sürdürülebilir turizm sürecinde paydaşların desteği son derece taşımaktadır. Çünkü, sürdürülebilir turizmin planlanması, uygulanması ve denetiminin sağlanabilmesinde her bir paydaş grubunun üstleneceği rol farklı olacaktır. Turizm paydaşları bu sürece dahil edilmediğinde sürdürülebilirlikten bahsetmek pek kolay olmayacaktır (Özgen, vd., 2016: 86). Sürdürülebilir turizm yaklaşımlarında, turizm faaliyetlerinden etkilenen en önemli paydaşlar arasında; yerel halk, turistler, sivil toplum kuruluşları, turizm sektöründe çalışanlar, yerel ve ulusal yöneticiler yer almaktadır (Varnacı Uzun, 2012: 65).

Özellikle bir bölgede turizmin gelişebilmesinde yerel halkın rolü büyüktür. Turizmden en çok etkilenen ve etkileyen paydaşlar arasında yerel halk gelmektedir. Yerel halkın turizmle yönelik düşüncelerinin belirlenmesi ve önerilerinin alınması istihdam olanaklarında artışa neden olacak ve doğal, kültürel ve sosyal alanda sürdürülebilirliğin sağlanması noktasında yerel yönetimlere ve turizm sektöründeki yöneticilere yol gösterici olacaktır.

Turistlerin bir alana karşı duydukları memnuniyet düzeyi o alanın performansını belirlemede önemli bir değişkendir (Varnacı Uzun, 2012: 68). Alandaki doğal ve kültürel çekicilikler, konaklama ve alışveriş imkanları ulaşım vb. etkenlerin durumu memnuniyet düzeylerini etkilemektedir. Buna bağlı olarak da turistlerin alana yönelik geliştirmiş oldukları fikir ve önerilerin alınması sürdürülebilir turizm konusunda yarar sağlayacaktır.

Örgütler arası iş birliği beş temel özellik ile tanımlanmaktadır (Gray, 1989'dan aktaran Eryücel, 2018: 25).

- Paydaşların birbirine bağlı olmaları,
- Çözümlere farklılıklar ile yapıcı bir şekilde başa çıkılarak ulaşılabilmesi,
- Paydaşların birlikte karar vermeleri,
- Paydaşlar, bölgenin yönetimi için birlikte sorumluluk üstlenmeleri,
- Artan çevresel karışıklıkla başa çıkabilmede paydaşların iş birliği.

Kendi kaynaklarını koruyup yok olmasını engelleyen bir turizm anlayışı, ancak turizm paydaşlarının katılımı ve ortak kararları doğrultusunda oluşturulacak sürdürülebilirlik

programları ve uygulamalarla gerçekleştirilebilir. Aşağıdaki tabloda Sürdürülebilir turizm kapsamında paydaşlara düşen rollere yer verilmiştir.

Tablo 3.4. Sürdürülebilir Turizm Sürecinde Paydaşlar ve Roller

Paydaşlar	Roller
Uluslararası Kalkınma Ajansları	Sürdürülebilir turizmin kalkınma politikaları ile bütünleştirilmesi ve projelerin finansal/teknik açıdan desteklenmesi.
Ulusal Yönetimler	Yasal düzenlemeler, standartlar, yönetmelikler, alt yapı, kaynak yönetimi ile politika ve planlama yapılması, stratejilerin geliştirilmesi.
Özel Sektör	Ürün/ hizmet sunmak ve geliştirmek, yerel ve küresel pazarların entegrasyonu, yatırım, istihdam yaratma, ekonomik-kültürel- çevresel unsurları bütünsel olarak dikkate almak.
Yerel Yönetimler	Yerel stratejilerin belirlenmesi, planlama, paydaşların katılımını sağlamak, sürdürülebilir uygulamaları desteklemek.
Turizm Çalışanları	Ücret karşılığı güvenilir bir hizmet sunma, çevresel uygulamalara destek olmak.
Sendikalar	Çalışanların haklarını korumak, iş gücü niteliğini arttırmaya yönelik planlama yapmak.
Sivil Toplum Örgütleri	Paydaşların koordinasyonunu sağlamak, uzmanlık desteğinde bulunmak (eğitim vb.), paydaşların çıkarlarını gözetmek, sürece katılmak ve destek olmak.
Eğitim Kurumları	Bilgi toplamak ve yaymak, uzmanlık desteği vermek, politika, planlama ve strateji geliştirme noktasında katkı sunmak.
Yerel Halk	Karar verme sürecine katılmak, yereli temsil etmek, eşitliği gözetmek (gelir vb.), gelir elde etmek adına girişimde bulunmak, turistlerle etkileşim içinde olmak.
Turistler	Turizm faaliyetlerine katılımında sorumlu ve duyarlı davranmak, turizm sektörüne gelir sağlamak, sürdürülebilir uygulamalara destek olmak.

Kaynak: (Özgen vd., 2016: 85)

4. ARAŞTIRMA ALANININ TEMEL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ VE MEVCUT TURİZM OLANAKLARI

Bu bölümde araştırma alanının tarihsel gelişimi, temel coğrafi özellikleri ve alandaki mevcut turizm çekicilikleri ele alınacaktır.

4.1. Tirilye'nin Tarihsel Gelişimi

4.1.1. Bizans Dönemi Öncesi

Tirilye'nin geçmiş tarihi incelendiğinde, günümüze kadar pek çok medeniyetin hüküm sürmüş olduğu bilinmektedir. Bu medeniyetler Eski Yunanlılar, Frigyalılar, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlılar olarak sıralanabilir (Demir, 2019: 16).

Tirilye'nin Bizans Dönemi öncesi belirsiz olmakla beraber, MÖ. 425-424 ve 241 tarihli Atina'ya vergi ödeyen listelerde "Brylleion Tereiası" adında bir yerleşimden söz edilmektedir (Aksöyek, 2009 :13). Tirilye'li tarihçi olan Evangelides, yerleşimin antik çağdaki isminin 'Brylleion' olduğu görüşünü savunmuş ve MÖ. 487 yılında Dor kolonisi olarak kurularak Atina'ya vergi ödediğini belirtmiştir. Evangelides'e göre Brylleion daha önceleri deniz kenarından içeride Posedidonion ismindeki yarım adanın tepesinde yer almaktaydı. Fakat daha sonra yerleşim alanı deniz kenarına taşınmış ve adı Trigleia olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Evangelides'dan aktaran Yinsel, 2017: 20)

Corsten ele almış olduğu araştırmasında bölgede Brylleion isminde bir yerleşimin bulunduğunu fakat Tirilye ile bir ilgisinin bulunmadığını belirtmiştir. Yazara göre Brylleion bir Kolophon kolonisi olup MÖ 433-429 ve 418-417 yıllarına ait Atina Deniz Birliği listelerinde ismi geçmektedir. Ayrıca bu tarihlerde Atina'ya ödediği vergi miktarı değerlendirildiğinde yerleşimin nüfusunun 1800 civarında olabileceğini belirtmiştir. Corsten, yerleşimin adının daha sonra "Myrleia" olduğunu ancak Bithynia kralı Nikomedes Epifanes (MÖ.149-128/7) döneminde yerleşimin adının tekrar değişerek kralın annesinin adına ithafen "Apameia" olarak değiştirildiğini ileri sürmektedir (Corsten, 1987'den aktaran Pekak, 2009: 20). Şehir bundan sonra sırasıyla Roma ve Bizans İmparatorluklarının egemenliği altına girmiştir. Corsten, Ortaçağ Portulan haritalarında şehrin "Muntania" olarak adlandırılmış olduğunu belirtmiş ayrıca Brylleion-Myrleia-Apameia-Muntania aralarında bir bağlantı olduğunu ileri sürmüştür (Corsten, 1987'den aktaran Aksöyek, 2009: 14).

Yerleşim bölgesinde antik döneme ait yazıtların bulunması burada antik bir yerleşimin var olduğunu kanıtlar niteliktedir (Ruge, 1939 'dan aktaran Pekak, 2009: 20). Zeus, Kybele ve Apollon kültlerine ait yazıtlarda kullanılan dialekt Tirilye'nin Megara kolonisi veya bu

yerleşime bağlı koloninin yönetiminde olduğunu göstermektedir (Corsten 1987'den aktaran Pekak, 2009: 20).

4.1.1.1. Bizans Dönemi

Tirilye'nin Bizans Dönemi tarihçesi karanlıktır. Fakat yerleşimin çevresinde bulunan manastırlar nedeniyle kaynaklarda yerleşimin adından sık sık söz edilmektedir (Pekak, 2009: 21). Tarihçi Evangelides, antik dönemde Brylleion olarak adlandırılan yerleşimin 9. yüzyıla kadar bu ismi taşıdığını belirtmiştir. Daha sonra kurulan Trigleia Manastırı nedeniyle yerleşim alanı da manastırın olduğu alana taşınmış ve yerleşimin de adı değişerek manastırın ismini almıştır. Araştırmacı Trigleia Manastırının "Pantobasilissa" Kilisesi'nin (Kemerli Kilise) zamanına gelebildiğini öne sürse de verdiği bu bilgiden birkaç sayfa sonra manastırın 6. yüzyılda mevcut olduğunu belirtmiş ve ilk görüşüyle çelişmiştir (Evangelides, 1934'ten aktaran Pekak, 2009:21).

Bizans dönemine ait Tirilye ile ilgili en erken yazılı kaynağın 11. yüzyılın ortalarına ait olduğu bilinmektedir. Tirilye'nin birkaç km güneydoğusunda yer alan Medikion Manastırı'nın yöneticiliğini üstlenen o dönemin ünlü yazar ve filozoflarından olan Mikael Psellos, manastırdan Opsikion Themasi'nin yargıcına yazmış olduğu mektupta, Trigleia'dan gemi ile yaptığı yolculuktan söz etmektedir (Aksöyek, 2009:15).

1284 yılında Patrik Georgios Gregorios'un Bursa(Prousa)'dan o dönemde Lapseki (Lampsakos)'de bulunan İmparator II. Andronikos Palaiologos'a (1282-1328) göndermiş olduğu mektupta bazı sorunlardan söz etmiş, Kios (Gemlik), Trigleia ve Elegni (Kurşunlu) halkından yerel yöneticinin adaletsiz bir şekilde vergi topluyor olmasından yakınmıştır (Yinsel, 2017: 21). Tirilye Ortaçağ'da önemli bir limandır. Bu görüşü destekleyen belgeler ise Yunan ve İtalyan Portulanlarıdır. Ortaçağ'a ait üç Yunan Portulanı'ndan ikisinde yerleşimin ismi "Triglia", üçüncüsünde ise "Tregia" olarak geçmektedir. İlk Portulan'da Mudanya'dan (Apameia) Bursa'ya ahşap ihraç edildiği geçmektedir (Kretschmer, 1909'dan aktaran Aksöyek, 2009: 17-18).

4.1.1.2. Bizans Dönemi Sonrası

Tirilye'nin Türkler'in eline hangi tarihte geçmiş olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Bizans dönemi kaynaklarında yer alan bilgiye göre; başkent ile Marmara Bölgesi'nde yerleşimler arasında iletişimi sağlayan ve ayrıca Türkler'in eline en son geçen yerleşimlerden biri olduğu bilinmektedir (Mango ve Sevckenko,1973'ten aktaran Aksöyek, 2009: 17).

Tirilye Cumhuriyet dönemine kadar varlığını zengin bir Rum köyü olarak sürdürmüştür. 19. yüzyılın sonlarına doğru yerleşimde 199 Türk ve 3657 Rum yaşadığı bilinmektedir. Fakat 1920’li yıllarda Türk nüfusunda ciddi oranda azalma görülmüş, 20-25 hane civarında Türk kalmıştır. 1924 yılında gerçekleşen mübadele sonrasında Rumlar bölgeyi terketmiş, yerleşime Girit’ten gelenler ağırlıklı olmak üzere Selanik, Usturumca, Dedeagaç, Serez, Tikveş ve Karacaovalı müslüman göçmenler yerleştirilmiştir (Dostoğlu, 2000: 137-140).

Ayrıca yerleşimdeki Rum halkı Yunanistan’a göç etmiş ve Halkidiki’deki eski adıyla Sofular olan alana taşınarak yerleşimin adını “Nea Trigleia” olarak adlandırmışlardır (Ruge, 1939’dan aktaran Aksöyek, 2009: 18).

4.1.2. Adının Kökeni

Tirilye’nin adı araştırıldığında kaynaklarda kökenine dair çeşitli rivayetler yer almaktadır; Bunlardan birine göre; M.S. 376 yılında İznik Konsülü olarak geçen toplantıda Hristiyan din adamları arasında çıkan görüş ayrılıkları nedeniyle Aya Yani, Aya Sotiri ve Aya Yorgi adlı üç papaz Başpsikopoz ile anlaşmazlığa düşerek aforoz edilirler. Daha sonra bu üç papaz müritleriyle birlikte Tirilye’nin olduğu bölgeye gelerek, kendi isimlerini taşıyan manastırları kurarlar. Bu sebepten dolayı da Tri (üç) ve İlya (Papaz) yani “Üç Papaz” anlamına gelen Tirilya olmuştur (Tuvi, 2000: 44) Tirilye’nin yakın çevresinde yer alan Aya Yani, Aya Sotiri ve Aya Yorgi Kiliseleri bu görüşü destekler niteliktedir (Akyıldız, 2016: 28).

İkinci bir görüşe göre, Kapanca limanı civarlarında yaşayan üç köy kıyı yerleşimlerinde olmalarından dolayı sürekli korsanların saldırılarına maruz kalmaktaydılar. Daha sonra bu üç köy birleşerek şuan ki Tirilye’nin bulunduğu alana yerleşirler. Ve yerleştikleri alana “üç köy halkı” anlamına gelen Tirilye adını verirler (Akgün, 1995: 12). Bir diğer rivayete göre, Trilya Latince’de “kırmızı balık” anlamına gelmektedir. Bölgede bolca bulunan kırmızı renkteki barbunya balıklarından bu ismin geldiği rivayet edilir. Hatta o dönemde Tirilye’den Doğu Roma İmparatorluğu’na barbunya balığının gönderildiği bilinmektedir (Tuvi, 2000: 44).

Tirilye sakinlerinden olan İstanbul’da bir Rum lisesinde Tarih öğretmenliği yapmış Mehmet Ötüken, Trilya isminin nereden geldiğini araştırmak üzere yerleşimin yakınındaki Rum mezarlığına gitmiş ve mezarlığın duvarında delikli tuğladan yapılmış harflerle Tiriglia yazdığını tespit etmiştir. Tiriglia kelimesinin ilk olarak bu eski Rum mezarlığının duvarında geçtiği anlaşılmıştır (Tuvi, 2000: 45).

Şekil 4.1. Rum Mezarlığının duvarındaki harfler

Kaynak: (Tuvi, 2000)

Tirilye'nin adı 1900'lü yılların başında "Mahmutşevketpaşa" olarak değiştirilmiş. Daha sonraki yıllarda ise, yöre halkının en temel geçim kaynakları arasında olan zeytincilik, yerleşimin adına da yansiyarak "Zeytinbağı" olarak değiştirilmiştir (Akıncıtürk, 2002: 186). Ancak her ne kadar isim değişikliğine uğrasa da yine de antik tarihi geçmişini anımsatan "Tirilye" adı kullanılmaya devam edilmiştir (Tokuş, 2009:18). Zeytinbağı ismi, İçişleri Bakanlığı tarafından 5393 sayılı Kanununun 10. maddesi uyarınca 25.01.2012 tarihli ve 28184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan kararla yerleşimin adı "Tirilye" olarak değiştirilmiştir (URL-24). 12.11.2012 tarihli 6330 sayılı kanunla Tirilye Belediyesi (belde) tüzel kişiliği kapatılmış, mahalle olarak Mudanya İlçe Belediye'sine bağlanmıştır (URL-25) (Şekil 4.1).

4.1.2.1. Tirilye'nin Fiziki Özellikleri ve Turizm İlişkisi

Yerleşim deniz kıyısından 60 m yüksekliğe kadar olan bölgeye kurulmuştur. Batı kısmında denize çok dik kayalıklar ile bağlanır. Kıyı kesimi düz, doğu yönünde vadi eğimi azdır. Yerleşme denizden 20 m yüksekliğe kadar yoğun, yamaç kısımlara doğru yerleşme seyrek. Tirilye'nin yıllık sıcaklık ortalaması 16,7 °C 'dir. Ocak ve şubat ayları en soğuk aylardır. Kar yağdığında yerde kalış süresi pek uzun değildir. Yağış durumu normalin üzerindedir. En fazla yağış olan aylar Ekim- Aralık ve Mart- Haziran'dır. Yağışa bağlı olarak da nem oranı da yüksektir (Akgün, 1995: 4-5).

Şekil 4.2. Tirilye Uydu Görüntüsü

Alanın iklim özellikleri Karadeniz iklimi ve Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerini taşır. Yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlıdır (Tokuş, 2009: 16). Bitki örtüsü olarak da Akdeniz ikliminin bitki örtüsü olan maki yaygındır. Deniz altı topografyasına bakıldığında, sahil boyu çakıllı, sahilden 20 m kadar ileride denizin dibi kayalıktır ve birden derinleşmektedir. Bu durum deniz turizmi açısından olumsuz bir nitelik taşımaktadır (Akgün, 1995'den aktaran Demir, 2019). Tirilye'nin iklim açısından elverişli özelliklere sahip olması alana yaz-kış ziyaretçi çekebilen bir alan olmasını mümkün kılmıştır. Ayrıca nem oranının yüksek olması toprağın verimli olmasını sağlayarak pek çok bitki ve meyve türlerinin yetişmesine imkan sağlamaktadır (Şekil 4.2).

4.1.2.2. Tirilye'nin Beşeri Özellikleri ve Turizm İlişkisi

Tirilye; Bursa'ya 42 km, Mudanya'ya 12 km uzaklıkta yer almaktadır (Akyıldız, 2016: 11). Tirilye'ye ulaşım Mudanya ilçe merkezine varıldıktan sonra düzenlenen minibüs seferleriyle sağlanmaktadır (Demir, 2019: 7). İzmir ve İstanbul yönünden gelen ziyaretçiler Tirilye'ye varmak için Karacabey- Tirilye ve Gemlik- Tirilye yollarını kullanmaktadırlar. Fakat bu güzergahlarda toplu taşıma araçları bulunmamaktadır. İstanbul'dan gelen ziyaretçiler için bir diğer alternatif ulaşım yolu ise, 2007 yılından itibaren İstanbul Deniz otobüsleri (İDO) ile Mudanya Güzelyalı İskelesi'ne, 2013 yılından itibaren İstanbul Deniz otobüslerine ek olarak Bursa Deniz Otobüsleri (BUDO) ile de Mudanya İskelesi'ne deniz yolu ulaşımı sağlanmaktadır (Akyıldız, 2016'dan aktaran Demir, 2019).

Tirilye'nin yıllara göre nüfus oranları incelendiğinde her yıl düşüş olduğu gözlenmektedir. Bu azalışın en temel nedenleri arasında alanda lise ve yükseköğretim

kurumlarının olmamasıdır. Bir diğer en önemli neden ise sanayi ve ticaret alanında yeterli istihdam olanaklarının bulunmaması göçü tetikleyici faktörler arasında yer almaktadır (Tokuş, 2009: 15).

Tablo 4.1. Tirilye'nin Son 9 Yıla Ait Nüfusu

YIL	Toplam Nüfus
2013	1.666
2014	1.609
2015	1.548
2016	1535
2017	1523
2018	1.506
2019	1.478
2020	1.478
2021	1.440

Kaynak: (URL-26)

Günümüzde Tirilye’de yerel halkın geçim kaynakları incelendiğinde zeytincilik faaliyetlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Yörede hemen hemen her bir ailenin zeytinliği bulunmaktadır. Ayrıca alanda çok sayıda zeytin ve zeytinyağı satışı yapan dükkanlar mevcuttur. Kıyı yerleşimi olması sebebiyle de balıkçılık faaliyetleri de gelişmiştir. Dolayısıyla da alanda balık yemek için birçok balık restoranı bulunmaktadır. Tirilye, doğal-tarihi-kültürel kaynaklar bakımından taşıdığı avantajlı özellikleri sebebiyle önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Günübirlik ve konaklamalı olarak özellikle hafta sonları çok sayıda ziyaretçi ağırlanmaktadır. Alanda gelişen turizm faaliyetleriyle birlikte istihdam alanları genişlemiş yöredeki kadınlar da turizmden gelir elde etmeye başlamışlardır. Bölgede yetiştirilen sebze ve meyveler, hediyelik eşyalar, el sanatları ve yerel ürünler (reçel, zeytin, salça, turşu vb.) tezgahlarda satışa sunulmaktadır.

Tirilye geçmiş dönemlerde de zeytin ve zeytinyağı üretimi bakımından dünyaca tanınan bir üne sahipti. Ayrıca zeytinciliğin yanı sıra ipek böcekçiliği, şarap, sirke ve sabun üretimi gibi faaliyetler de yapılmaktaydı (Akkılıç, 2002’den aktaran Akyıldız,2016: 21). Bölgede şarap üretimi Müslümanların bölgeye hakimiyetinden itibaren azalma göstermiş, sirke ve zeytinyağı üretimine devam edilmiştir. Yerleşimde 19. Yüzyıla ait 19 yağhanenin kayıtlı olması büyük bir zeytinyağı üretim merkezi olduğunun en büyük kanıtıdır (Öztok Akay, 2012). Tirilye’nin zeytini ve zeytinyağı oldukça rağbet görmüş ve hatta Osmanlı sadrazamlarının yabancı büyükelçi misafirlerinin yemek listelerinde özellikle istenmiş olduğu söylenmektedir (Dostoğlu, 2000).

Yöredeki halk turizme açık insanlar olmaları nedeniyle alana gelen ziyaretçilere evlerini açarak konaklamalarını sağlamışlardır. Daha sonra zaman içerisinde alanda pansiyon ve otel sayısı artmaya başlamış, hatta yöredeki tarihi evler restore edilerek butik otel olarak işletmeye açılmıştır (Akay Ertürk, 2009: 9).

4.2. Tirilye'deki Turizm Çekicilikleri

4.2.1. Somut Kültürel Miras Değerleri

Bu bölümde çalışma alanında bulunan somut kültürel miras değerlerinden bahsedilecektir. Yerleşime ismini veren üç papaza ait olduğu rivayet edilen Aya Yani Kilisesi, Aya Sotiri Kilisesi ve Aya Yorgi Kiliseleri yerleşimin dışında bulunan yapılardır. Fakat bu bölümde bu yapılara da kısaca değinilecektir.

4.2.1.1. Taş Mektep

Taş Mektep'in 1904-1909 yılları arasında aslen Tirilye doğumlu olan ve Yunanistan'da eğitimini tamamladıktan sonra metropolit olarak Tirilye'ye geri dönen Chrisostomos tarafından 1904-1909 yılları arasında yaptırıldığı bilinmektedir. Yapının üzerinde yer alan taş oymadaki yazıda mimarının M. Myrides olduğu ve 1909 yılında tamamlanmış olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Dostoğlu, 2000). Ayrıca Taş Mektep, Batı mimarisini yansıtan Neo-klasik bir tarzda inşa edilmiş bir yapı örneğidir (Akıncıtürk, 2002).

1924 yılına dek Rumların ilkokulu olarak kullanılan Taş Mektep, gerçekleşen nüfus mübadelesi sonucunda Rumlar bölgeyi terk ettikten sonra, Kazım Karabekir tarafından öksüz ve yetim çocukların eğitim ve barınma gereksinimlerinin karşılanması için Darül-eytam olarak kullanıma açılmıştır. Taş Mektep'te kültür derslerine ek olarak marangozluk ve demircilik gibi meslek edindirmeye yönelik teknik derslerin verildiği de bilinmektedir (Dostoğlu, 2000).

Taş Mektep 1928-1940 yılları arasında yatılı bölge ilkokulu olarak işlev görmeye devam etmiş, 1940-1942 yılları arasında eğitim kursları verilmek amacıyla eğitim-öğretime açık tutulmuştur. 1957 yılından itibaren ilkokul eğitimine ek olarak ortaokul eğitimi de verilmeye başlanmıştır. Fakat 1988 yılında Bayındırlık Müdürlüğü tarafından hazırlanan rapor sonucunda, binanın kullanımı riskli görülmüş, kullanıma kapatılarak İl Özel İdaresine teslim edilmiştir. Bir süre sonra yapının tekrar kullanıma açılmasıyla ilgili ilk fikir Kültür Bakanlığı tarafından gündeme gelmiş, Türk ve Dünya Sanatçıları Merkezi olarak kullanılması yönünde bir görüş ortaya atılmış fakat bu görüş faaliyete geçirilmemiştir (Akıncıtürk, 2002: 185).

24.05.2000 tarihinde Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü ile Bursa Valiliği arasında bir protokol imzalanmıştır. İmzalanan bu protokol gereğince, Taş Mektep 49 yılına Uludağ Üniversitesine tahsis edilmiş, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi tarafından Eğitim ve Araştırma Merkezi olarak kullanımına imkan sağlanmıştır. Bu doğrultuda 2000 yılı yaz döneminde yapının ölçüleri alınmaya başlanmış röleve ve restitüsyon projeleri hazırlanmıştır. İlk uygulama olarak Taş Mektep'in çatısının onarımı gerçekleştirilmiştir. (Dostoğlu, 2000).

10 Haziran 2017 tarihinde Mudanya Belediyesi tarafından düzenlenen tören ile Taş Mektep'te restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. Ve 2021 yılı itibariyle restorasyon çalışmaları tamamlanmıştır (URL-27) (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Taş Mektep

4.2.1.2. Osmanlı Hamamı (Avlulu Hamam)

Hamamın Yavuz Sultan Selim döneminde 16. yüzyılda buraya yerleştirilen Türkler tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (Dostoğlu, 2000). Hamam ilk yapıldığı zamanlarda ısınması odunla sağlanmış fakat odunun pahalı ve zahmetli olması sebebiyle bir süre motorin ile ısınma sağlanmış olsa da kısa bir süre sonra kullanıma kapatılmıştır (Tuvi, 2000: 41).

Hamam doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahiptir. Hamamın tam ortasında sekizgen küçük bir süs havuzu yer almaktadır. Yapının üstü kırma bir çatı ile örtülmüştür (Akyıldız, 2016: 99). 1980 yılına kadar aktif bir şekilde kullanılan bu hamam 2012 yılında kültür merkezi amacı güdülen restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Hamamın her türlü kültür ve sanat etkinliklerinin yapılabileceği bir mekan haline getirilmesi amaçlanmaktadır (URL-28) (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Osmanlı Hamamı (Avlulu Hamam)

4.2.1.3. Aziz Vasil Kilisesi (Yemekhane)

Yapının batı cephe duvarında, inşa edildiği yıl olan 1878 yazmaktadır. 1924 yılında mübadelenin gerçekleşmesi sonucunda Rumların bölgeyi terk etmesiyle birlikte, Darül-eytam (Yetimler Yurdu) olarak işlev gören Taş Mektep öğrencilerinin yemek yeme alanı olarak kullanılmıştır (Akyıldız, 2016: 93).

2001-2002 yılları arasında bir onarımdan geçmiş, bu onarımla kilisenin apsis kısmının yıkılarak giriş kapısının eklendiği bilinmektedir. Yapı geniş ve ferah olması nedeniyle yöre halkı tarafından birçok işleve tanıklık etmiştir. Nişan, düğün, sünnet, mevlit gibi faaliyetler burada gerçekleştirilmiştir. 2009 yılında restore edilmiş, gerçekleştirilen restorasyonla birlikte yapının apsisi eklenerek tekrar özgün haline getirilmiştir. Günümüzde ise Kültür Merkezi olarak işlev görmektedir (Demir, 2019: 40) (Şekil 4.5).

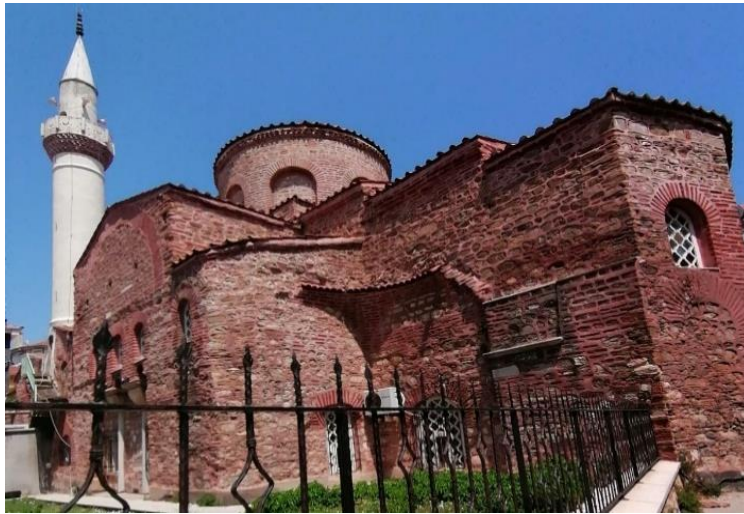
Şekil 4.5. Aziz Vasil Kilisesi

4.2.1.4. Fatih Cami (Hagios Stephanos Kilisesi)

Fatih Camisi Tirilye'nin merkezi bir konumunda Cami Caddesi üzerinde yer almaktadır. Günümüzde "Fatih Camisi", "Aşağı Cami", "Büyük Cami" gibi pek çok farklı isim ile adlandırılmaktadır. Yapının özgün ismi ve yapım tarihine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak birçok araştırmacı yapının özgün isminin Hagios Stephanos Kilisesi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yapının kapalı Yunan Haçı plan tipinin en erken örneklerinden biri olduğu bilinmektedir (Pekak, 2009).

Kilisenin hangi tarihte camiye çevrildiği net olarak bilinmemektedir. Yapının giriş kapısının üzerinde yer alan Osmanlıca kitabede 1560-1561 yılları arasında Hacı Hasan adında bir şahıs tarafından kiliseden camiye çevrilmiş olduğu belirtilmiştir. Yapı 1957 ve 1978 yıllarında yerel yönetimler tarafından bazı onarımlardan geçmiş, 1984 yılında da cami derneğinin maddi yardımlarıyla içi badanalanmış ve mihrap kısmı fayans malzemeye kaplanmıştır. 17.04.2004 tarih ve 1144 sayılı karar doğrultusunda Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü tarafından yapının özgün niteliklerinin bozulmaması kaydıyla basit onarımının yapılmasına izin verilmiştir (Pekak, 2009: 55-56).

1855 yılında meydana gelen büyük depremde yapının kubbesi ve minaresi büyük ölçüde hasara uğramış, eski çan kulesinin bulunduğu konuma minaresinin inşa edildiği bilinmektedir (Pekak, 2009: 42). Tirilye'nin Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar tarafından işgale uğraması sebebiyle cami iki yıl süresince (1920-1922) kilise olarak kullanılmış daha sonra tekrar cami olarak kullanımına devam edilmiştir (Pekak, 2009: 56). Günümüzde ise yöre halkı ve alana gelen ziyaretçiler tarafından aktif bir şekilde ibadete açık bir durumdadır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Fatih Camisi

4.2.1.5. Ioannes Theologos Pelekete Manastırı Kilisesi (Aya Yani Kilisesi)

Tirilye'nin 3 km batısında deniz kenarında bir alanda yer almaktadır. Deniz veya kara yoluyla erişim sağlanabilmektedir. 709 yılında inşa edildiği bilinmektedir (Pekak, 2009: 177; Kaya, 2015: 308). 763-764 yıllarında Kutsal Perşembe günü manastırda düzenlenen ayin sırasında, askerler baskın yaparak 38 rahibe işkence ederek zincire vurmuşlardır. Ayrıca tüm yapıyı ve çevresini ateşe vermişlerdir. Daha sonra gelen baskılar neticesinde aynı yüzyılın sonlarında manastırın onarımı sağlanmıştır.1855 yılında gerçekleşen depremde büyük bir hasara uğramıştır. Hatta 1856'da manastırın girişinde bulunan yazıttaki bilgiye göre; depremde bir harabe haline geldiği ve temel itibaren yıkıldığı yazmaktadır. Papazların büyük gayretleriyle, diğer insanların da maddi ve manevi destekleriyle birlikte 1856 yılının nisan ayında yeniden inşa edildiği bilgisi yer almaktadır (Pekak, 2009:178; Kaya, 2015: 309).

Manastırın merkezi konumunda bulunan kilise kapalı Yunan haçı plan tipinin gelişmiş örneklerindedir (Pekak, 2009: 181). Günümüze manastır alanında kilise dışındaki diğer yapılarının sadece temel kalıntıları ulaşabilmiş, kilise ise oldukça tahrip olmuş, metruk bir durumdadır. Hem doğal etkenler hem de manastır alanının ahır olarak kullanılması bu tahribatı daha da hızlandırdığı söylenebilir (Kaya, 2015: 316) (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Aya Yani Kilisesi Güneybatı'dan Genel Görünümü

Kaynak: (Karacan, 2009)

4.2.1.6. Medikion Manastırı Kilisesi (Aya Yorgi Kilisesi)

Yapı Tirilye'nin güneydoğusunda, 15 dakikalık yürüme mesafesinde bulunmaktadır. Günümüzde manastır mevcut değildir. Sadece çevre duvarları ve giriş kapısının bazı bölümleri

görülebilmektedir. Manastırın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat bazı araştırmacılar tarafından kuruluş tarihine ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Tirilye’li Tarihçi Evangelides çalışmasında manastırın 810 yılında kurulduğunu belirtmiş fakat başka bir çalışmasında ise manastırın 780 yılında kurulduğunu ve kilisesinin de 784 yılında inşa edilmiş olabileceğini öne sürmüştür. Mango ve Sevcenko (1973) manastırın kuruluşunun 780 yılından önce olduğunu öne sürmüşlerdir. Son olarak da Hasluck (1910) manastırın 806 yılında kurulmuş olabileceğini belirtmiştir (Pekak, 2009: 174).

Manastır 1770 yılında bir yangın geçirmiş, 1777 veya 1782 yılında Bursa metropoliti tarafından onarımı sağlanmıştır (Evangelides, 1934’ten aktaran Pekak, 2009: 174). 19. yüzyılın başlarında tekrar yangına maruz kalan yapı 1801 yılında temelden itibaren bir onarım daha geçirmiştir (Mango ve Sevcenko, 1973’den aktaran Pekak, 2009: 175). Evangelides, manastırı 1922 yılında ziyaret etmiş, manastırda sadece üç papazın kaldığını ve fakir bir kuruluşa döndüğünü çalışmasında belirtmiştir (Evangelides, 1934’ten aktaran Pekak, 2009: 175).

Manastır günümüzde mevcut değildir. Manastırın yerinde bir çiftlik (Aşlar Çiftliği) yer almaktadır. Pekak’ın (2009) yaptığı çalışma esnasında manastır alanında yapıya dair haç kabartmalı bir paye başlığı, kırık bir sütun parçası ve boyutu büyük bir sütun kaidesi tespit edilmiştir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Manastırın Yerine İnşa Edilen Çiftlik

Kaynak: (Pekak, 2009)

4.2.1.7. Aya Sotiri Manastırı

Yapı, Tirilye’nin güneydoğusunda yöre halkı tarafından “Aya Sotiri Mevki” olarak adlandırılan bir dağın yamacında yer almaktadır. Kuruluş tarihiyle ilgili olarak çeşitli görüşler

bulunsa da ağırlıklı olarak birçok araştırmacı tarafından 10. Yüzyılda olduğu belirtilmiştir (Pekak, 2009: 184).

Evangelides, 19. Yüzyılın sonlarında yapıya ziyarette bulunmuş, yapının oldukça tahrip olduğunu ve kilisenin sadece dört duvarının kaldığını belirtmiştir (Pekak, 2009: 184). Pekak tarafından 1987’de yapılmış olduğu çalışmanın sonucunda yapının doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plan naos, doğu tarafında eksenin kuzeyinde yuvarlak bir apsis, batıda bir nartekse sahip olduğunu belirtmiştir (Pekak, 2009: 185).

4.2.1.8. Dünder Evi

Yöre halkı tarafından “Dünder evi” ya da “Papaz evi” olarak adlandırılmaktadır. Fakat hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığına ilişkin bir kitabe ya da kaynak mevcut değildir. Yapı iki bölümden oluşmaktadır. Bir bölümü konut için ayrılmış, diğeri bölümü ise kilise olarak ayrılmıştır. Yapının konut olarak ayrılmış bölümü üç katlı olup, kilise olarak kullanılan kısmı ise tek katlıdır. Konut olan kısım mübadeleye kadar Rumlar, mübadeleden sonra Türkler tarafından kullanılmıştır. Kilise kısmının kullanımı ise mübadele sonrasında sona ermiştir. Mübadeleden sonra (1924) Taş Mektep’te kurulan Darül-eytam’daki (Yetimler Yurdu) öğrencilerin marangozluk ve demircilik gibi eğitimlerinin bir süreliğine burada yapıldığı bilinmektedir (Akyıldız, 2016: 89-90).

Yapının ana girişi kemerli taş bir kapıdandır. Yapının ön cephesinde, sağında ve solunda taş oyma işlemler mevcuttur. Giriş katında yer alan pencereler diğelerine oranla daha küçük ve kare şeklindedir. İkinci kattaki pencereler ise daha büyük ve dikdörtgen şeklindedir. Üçüncü katta bulunan pencereler kemer ile tamamlanmıştır (Tuvi, 2000: 32) (Şekil 4.9).

Şekil 4.9. Dünder Evi

4.2.1.9. Kemerli Kilise (Panagia Pantobasilissa)

Kilisenin özgün ismi Panagia Pantobasilissa olarak bilinmektedir. Bir rivayete göre, İstanbul Hagia Sophia (Ayasofya) Kilisesi'nde bulunan kutsal dört ikonodan biri olan Panagia ikonası, İstanbul'un fethi esnasında müslümanların eline geçmesini engellemek için denize atılmış ve bu ikona Tirilye'nin kıyılarında bir yerde bulunmuştur. Daha sonra Hıristiyanlar bulunan ikonadan dolayı bu bölgeye göç ederek kurdukları kiliseye Panagia Pantobasilissa ismini vermişlerdir (Aksöyek, 2009: 48).

Kuniholm ve Stiker adlı iki araştırmacı, kemerli kiliseden aldıkları ahşap örneği inceleyerek kilisenin yapım tarihinin 1336 olduğu sonucuna varmışlardır (Pekak,2009:168). Tirilye doğumlu olan Tarihçi Evangelides çalışmasında, 10 Eylül 1855 tarihinde gerçekleşen depremde kilisenin büyük hasara uğrayarak kubbe ve çan kulesinin yıkıldığını ve kısa bir süre sonra kubbenin onarımının yapıldığını ve Bursa metropoliti Nikodemus'un çan kulesini yenileterek gynecaion (kadınlar galerisi) eklettiğinden söz etmiştir (Aksöyek, 2009: 50).

Kemerli Kilise mübadeleye kadar aktif bir şekilde kullanılmış, mübadeleden sonra Rumların bölgeyi terk etmesiyle birlikte, bölgeye Müslüman Batı Türkleri yerleşmiş, kilise önemini kaybetmiştir. Kilise doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Orta Bizans Devrinin yapı tipi olan kapalı Yunan haçı planlı bir yapıya sahiptir. (Tuvi, 2000: 30). Kemerli Kilise'nin Ortodoks dünyası için önemi oldukça büyüktür. Hatta her yıl binlerce Rum ve Rum papazları tarafından ziyaret edildiği bilinmektedir (Ceylan, 2000).

Kilisenin günümüzdeki durumunu değerlendirdiğimizde oldukça tahrip olmuş, özgün niteliklerini kaybetmiş bir durumdadır. Bu denli uzun bir tarihi geçmişe tanıklık etmiş kilisenin tamamen yıkılmadan restore edilip bölgeye yeniden kazandırılması son derece önemlidir (Şekil 4.10).

Şekil 4.10. Kemerli Kilise

4.2.2. Sivil Mimari

Çalışma alanında bulunan geleneksel konutlar genellikle yan yana bitişik bir düzen içerisinde sıralanmış bir görünümündedirler. Bölgenin topografik yapısından dolayı konutların parselleri pek düzgün değildir. Üst katlar çıkmalı ve bol pencerelidir. Hemen hemen her evin bodrum veya zemin katında zeytin mahzeni yer alır. Burada zeytinler salamuraya basılmaktadır. Zeytincilik bugün de olduğu gibi geçmiş yıllarda da halkın temel geçim kaynakları arasında yer almaktadır (Akgün, 1995).

Tirilye'deki konutların yapımında kullanılan temel malzemeler taş ve ahşaptan oluşmaktadır. Bunda bölgenin iklim özellikleri, topografik yapısı ve malzemenin kolaylıkla temin edilebilmesi etkili olmuştur. Genellikle 2 veya 3 katlı olarak inşa edilen bu konutların zemin katında taş, üst katlarda ise ahşap malzeme kullanılmıştır (Akgün, 1995: 45).

Konutların zemin katlarında ocaklı bir mutfak, zeytin mahzeni ve merdivenin altına gizlenmiş bir biçimde hela yer almaktadır. Üst kata çıkan bir merdivenle sofaya ulaşılmaktadır. Tirilye evlerinde sofa geçit alanı niteliği taşımaktadır. Üst katlar ise yaşam alanı katı olup, oturma alanı ve yatma alanlarının bulunduğu kattır. Fakat nadiren de olsa zemin katın yaşam alanı olarak kullanıldığı evler bulunmaktadır (Akgün, 1995: 22). Konutlarda banyo için ayrılmış özel bir oda yoktur. Banyo yerine odanın bir köşesinde “güsülhane” denilen gömme dolap bulunmaktadır (Ceylan, 2000).

Tirilye'deki konutları yöredeki diğer konutlardan ayıran en temel neden, farklı yaşam tarzına sahip Rum toplumu tarafından oluşturulmuş olmalarıdır. Geleneksel Bursa evleriyle

Tirilye’de evler arasında bir karşılaştırma yaparsak, Bursa evlerinde çoğunlukla bahçe ve avlu bulunmaktadır. Fakat Tirilye’deki evlerde avlu veya bahçe bulunmaz. Girişler direkt olarak konutun içine girilecek biçimde planlanmıştır. Bursa evleri genellikle iki katlıken, Tirilye evleri iki veya üç katlıdır. Sonuç olarak, Tirilye’deki geleneksel konutlar fiziksel, ekonomik ve kültürel koşullar sonucunda gelişmiş kendine has yapılarıdır (Akgün, 1995: 129-133).

Tirilye evlerinin günümüzde sadece bir kısmının restorasyonu yapılmıştır. Bazı evler kullanımı süresince oldukça tahrip olmuş ve kendi haline bırakılmışlardır. Bu bakımdan tarihi geçmişini yansıtan geleneksel konutların restore edilip, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması son derece önem arz etmektedir. Birçok ev kullanımı süresince oldukça tahrip olmuş ve kendi haline bırakılmışlardır. Bu bakımdan tarihi geçmişini yansıtan geleneksel konutların restore edilip, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması son derece önem arz etmektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Sivil Mimari Örnekleri

4.2.3. Endüstri Yapıları

18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de başlayan ve 20. yüzyılın başlarına kadar tüm dünyaya yayılan Sanayi Devrimiyle birlikte üretim yapısında ve ekonomide köklü değişimler yaşanmıştır. Osmanlı Devletinin endüstrileşme süreci 19. yüzyılın ilk yarısında başlamıştır. Alanda bu endüstrileşme sürecine imkan sağlayan bir takım gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler ise; 1861 yılında Mudanya yolu genişletilip uzatılmış böylece Marmara Denizi’ne olan ulaşım kolaylaşmıştır. 1871’de Mudanya İskelesi’nden İstanbul’a deniz seferleri başlamıştır. 1892’de Bursa-Mudanya demiryolu açılmış, 1904 yılında da Mudanya- Marsilya arasında vapur seferleri başlatılmıştır (Acar Bilgin & Bağbancı, 2015: 148). 19. yüzyıl belgelerinde bölgede 19 yağhanenin bulunduğu yazmaktadır. Bu nedenle Tirilye’nin o dönemde önemli bir zeytinyağı üretim merkezi olduğu söylenebilir (Dostoğlu, 2000).

4.2.3.1. Zeytinyağı Fabrikası

Fabrika konum olarak, Tirilye'nin güneydoğusunda yerleşim alanının dışında bir alana kurulmuştur. Fabrikada zeytinyağı üretimi sırasında ihtiyaç duyulan suyun kolayca temini ve üretim sonrasında oluşacak atık suyun boşaltılabilmesi için dere yatağının kenarında bir alana konumlandırılmıştır. Üstelik fabrika bacasından çıkan dumanın yerleşim bölgesine zarar vermemesi ve etkilememesi adına bulunduğu konumun uygun görüldüğü düşünülmektedir (Bilgin & Bağbancı, 2015: 150). Fabrikada üretim sürecinin makineleşmeye geçilmeden önce insan ve hayvan gücüyle gerçekleştiği bilinmektedir. 1904 yılında Mudanya-Marsilya arasında vapur seferlerinin başlaması üzerine, Marsilya'dan deniz yolu ile buhar kazanı ve buhar makinesi getirilerek fabrikada makineleşmeye geçilmiştir. Fabrika gerek mimari özellikleri gerekse yapım teknikleri bakımından Ege Bölgesi'nde bulunan Rumlardan kalan 19. Yüzyıla ait zeytinyağı fabrikalarıyla benzerlik göstermektedir. 19. yüzyıl belgelerinde de belirtilmiş olan bölgedeki 19 yağhaneden birinin bu fabrika olabileceği düşünülmektedir. (Acar Bilgin & Bağbancı, 2015: 151-153).

Tirilye zeytinyağı fabrikası, günümüze kadar ulaşmış, Bursa ve Marmara bölgesi için önem arz eden endüstri miraslarından biridir. Ayrıca insan ve hayvan gücü ile üretimden buhar ve elektrik gücüne geçişle birlikte mekansal değişimlerini bünyesinde barındırmaktadır (Acar Bilgin, 2015: 133). Acar Bilgin (2015), "19. Yüzyıl Endüstri Mirası Yapılarının Kültürel Miras Olarak Değerlendirilmesi: Tirilye'de Zeytinyağı Fabrikası Restorasyon Önerisi" adlı yüksek lisans tez çalışmasında fabrikanın zeytin ve zeytinyağı müzesi olarak kullanıma açılması yönünde bir restorasyon önerisinde bulunmuştur. Bu öneri uygulamaya geçerse yapı yeniden bir işlev kazanıp ve turizm bakımından yöreye bir canlılık katmış olacaktır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Zeytinyağı Fabrikası

Kaynak: (Acar Bilgin, 2015)

4.2.3.2. Marangozhane (Sabunhane/İmalathane)

Zeytinyağı fabrikasının hemen yanında güneybatı duvarına bitişik konumda olan dikdörtgen şeklindeki yapıdır. Geçmiş dönemde sabunhane olarak kullanılmış olsa da günümüze marangozhane olarak ulaşmıştır (Akyıldız, 2016: 133). Yapının özgün işlevinin bezir yağı, susam yağı ve sabun gibi ürünlerin üretim yeri olarak kullanıldığı bilinmektedir. Fakat günümüze yapının önceki işlevlerine dair herhangi bir makine ulaşmamıştır. Mülkiyeti özel şahısta olan marangozhane, günümüzde kullanılmamaktadır (Acar Bilgin, 2015: 102) (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Marangozhane

(Kaynak: Acar Bilgin, 2015)

4.2.4. Çeşmeler

Kültürel varlıklarımızın bir parçası olan tarihi çeşmelerimiz inşa edildikleri döneme ait tarih, sanat, mimarlık gibi pek çok alana ışık tutmaktadırlar.

4.2.4.1. Fatih Cami Çeşmesi

Fatih Cami Çeşmesi; Fatih Cami avlusunun kuzeybatı duvarı yönünde Cami Caddesi'ne bakan tarafında yer almaktadır. 17. yüzyılda Hagios Stephanos Kilisesi'nin camiye çevrilmesinden sonraki yakın dönemlerde inşa edildiği düşünülmektedir (Akyıldız, 2016: 107). Fatih Cami Çeşmesi, devşirme mimari parçaların bir araya getirilmesi neticesinde oluşturulmuştur. Ayna taşı olarak kullanılan 6. Yüzyıla ait korkuluk levhası, 2.-3. yüzyıla ait mermer bir lahit, 5.-6 yüzyıla tarihlenen templan payelerin bir araya getirilmesi sonucunda oluşturulmuştur (Pekak, 2009'dan aktaran Akyıldız, 2016: 108). Çeşme günümüzde akar bir durumda değildir (Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Fatih Cami Çeşmesi

4.2.4.2. Çarşı Çeşmesi

Çarşı Çeşmesi; Meydan Sokak ile Çeşme Sokağın birleştiği noktada İskele Caddesi'nde yer almaktadır. Çeşmenin 1662-1663 yılları arasında inşa edildiği bilinmektedir. İki su çıkışı bulunan bu çeşmenin iki ayrı mermer su teknesi mevcuttur. Su çıkışları kaş kemerli iki ayrı nişin içerisinde yer almaktadır.1999 yılında Abdulrahman Emil adlı kişi tarafından çeşmenin onarımı yapılmış, 2012 yılında da restore edilerek bölgeye kazandırılmıştır. (Akyıldız, 2016: 106) (Şekil 4.15).

Şekil 4.15. Çarşı Çeşmesi

4.2.4.3. Çifte Çeşme

Çifte Çeşme; Karacabey caddesi ile Değirmenci Sokağın kesiştiği noktada yer almaktadır. Üzerinde yazıtı bulunmamaktadır. Setleri ve yalağı mermerden oluşmaktadır. Ayna taşının yerinde süslü bir mermer yer almaktadır (URL-29). Diğer çeşmelerin görünümünden farklı olarak kuzeydoğu ucunda havuz şeklinde bir eklenti mevcuttur. 1967 yılında Zeytinbağı Belediyesi tarafından tamir edilmiş, 2012 yılında restorasyonu gerçekleştirilmiştir (Akyıldız, 2016: 104). Yöre halkı arasında geçen bir rivayete göre de çeşmenin yanı başında yer alan eklentinin Rumlar tarafından vaftiz amaçlı kullanılmış olduğu bilinmektedir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16. Çifte Çeşme

4.2.4.4. Sofalı Çeşme

Sofalı Çeşme; Eskipazar Caddesiyle Üçyol Sokağın kesişim noktasında Sarnıç Sokağın sonunda yer almaktadır. Çeşmenin yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat bazı kaynaklarda yer alan bilgiye göre; Bizans Dönemi'nde yapılmış olduğu ve o dönemin içme ve kullanım suyunun temininin bu çeşmeden sağlandığı düşünülmektedir (Akyıldız, 2016: 108). Ayna taşlarının üzerinde kabartma desenler ve insan figürleri bulunur. Her iki ayna taşının üzerinde de Latince yazı izlerine rastlanmaktadır. Günümüze kadar korunabilmiş 70 tonluk bir sarnıca sahiptir. Bu denli yüksek su hacmine sahip sarnıcının bulunması geçmiş dönemde de yüksek bir kullanım yoğunluğunun olduğunun göstergesidir. 2012 yılında restore edilerek bölgeye kazandırılmıştır (URL-29) (Şekil 4.17).

Şekil 4.17. Sofalı Çeşme

4.2.4.5. Çınarlı Çeşme

Çınarlı Çeşme; Kaptan Sokak ile Tohumcu Sokağın kesiştiği noktada Dünder Evi'nin hemen batısında bulunmaktadır. Çeşmenin üzerinde kitabesi yer olmadığından hangi tarihte ve kim tarafından yapılmış olduğuna ilişkin bir bilgi yoktur. Kıрма ve maloz taş ile tuğla kullanılarak inşa edilmiştir. Tek kurnalıdır ve iki adet su çıkışı bulunmaktadır. 2013 yılında restorasyon çalışması yapılmıştır (Demir, 2019: 45) (Şekil 4.18).

Şekil 4.18. Çınarlı Çeşme

4.2.5. Somut Olmayan Kültürel Miras

4.2.5.1. Yöresel Yemekler

Yöresel yemekler, farklı toplumları birbirine yakınlaştıran ve bir alanın alanın ziyaret edilmesinde önemli bir rol oynayan faktörler haline gelmiştir. Kısaca insanların bir alanı ziyaret etmelerinde yeni yerler görmelerinin yanı sıra farklı lezzetleri deneyimleme arzusu da yatmaktadır (Bozok & Kahraman, 2015: 88). Dolayısıyla bu kültürü günümüze taşıyabilen ve yöresel yemeklerine önem veren bölgeler turizm yönünden avantajlı bir konumda olacaklardır.

1923 yılında gerçekleşen nüfus mübadelesi sonucunda Anadolu topraklarının çeşitli yerlerine yerleştirilen Giritli Müslüman halkın güçlü bir kimlik oluşturmalarında mutfak kültürünün rolü büyüktür. Anadolu'ya göç ettiklerinden sonra da yemek kültürlerini devam ettirmişler ve hatta Anadolu mutfağının zenginleşmesine de önemli katkılar sağlamışlardır (Yentürk, 2009:135). Girit adasının dağlık olması sebebiyle, Girit mutfağı daha çok doğal ve sağlıklı beslenmeye elverişli bir mutfaktır. Ağırlıklı olarak sebzeler, yabancı otlar, kuru bakliyat, zeytinyağı ve zeytin çeşitleri ana gıda malzemelerini oluşturmaktadır (Öztok Akay, 2012: 61).

Girit mutfağında sıklıkla kullanılan otlar arasında; Arapsacı, turpotu, şevketi bostan, kuzu kulağı, tilki kuyruğu, ısırgan otu, gelincik otu, kereviz, enginar, yabancı kuşkonmaz, roka, ebegümece, hardal, radika (hindiba), sütleğen, yemlik otu, cibeze ve semizotu gibi birçok ot ürünü yer almaktadır (Yentürk, 2006).

Et yemekleri genellikle az tüketilmekte büyükbaş hayvan etinin yerine kuzu eti, oğlak eti ve tavşan eti kullanılarak yapılan yemekler mevcuttur (Erkal, 2008: 323). Genellikle etli yemeklere sebzeler, otlar ve bakliyat ürünleri eklenip pişirilerek besin değeri artırılmaktadır (Yentürk, 2009:137). Tirilye'de bulunan lokanta ve restoranlarda Girit mutfağının izlerine rastlamak mümkündür. Gerek yemeklerde, gerekse meze ve salatalarda bu mutfağın eşsiz lezzetlerine rastlanmaktadır (Şekil 4.19, 4.20, 4.21, 4.22).

Şekil 4.19. Şevketi Bostan

Şekil 4.20. Kuzu Etli Stamnagati

Şekil 4.21. Kazayağı Salatası

Şekil 4.22. Kazyatağı Böreği

Kaynak: (Öztok Akay, 2012)

4.2.5.2. Geleneksel El Sanatları

1923 yılında gerçekleşen mübadele sonucunda, Tirilye'ye gelen göçmenler arasında nüfusun 200 kişi kadarının Yunanistan'ın (Kavala, Serez, Yanya, Selanik) belirli bölgelerinden geldiği 250 kişi kadarının ise Girit adasından göç etmiş olduğu bilinmektedir (Öztok Akay, 2012: 10).

Giritliler dantel dokuma gibi işlemlere oldukça önem vermişler, hatta Girit kökenli genç kızların çeyizlerinde bu tarz el işçilikleri oldukça rağbet görmektedir (Öztok Akay, 2012: 86). Tirilye halkı da atalarından yadigar olan Girit dantelini hem gelecek kuşaklara aktarmak hem de ekonomilerine katkı sağlamak için Tirilye'de açılmış olan Girit Danteli kursuna katılım sağlayarak bu mirası geleceğe taşımak adına bir adım atmışlardır (URL-30) (Şekil 4.23).

Şekil 4.23. Tirilye'de Girit Danteli Kursu

Kaynak: (URL-30)

4.2.5.3. Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Kutlamalar

1 Temmuz Kabotaj Bayramı kapsamında Tirilye İskelesi'nde çeşitli etkinlikler yapıldığı bilinmektedir. Bu etkinliklerde tekne yarışları ve yüzme yarışı gibi pek çok aktivite yer almaktadır. Fakat bu etkinlikler günümüzde uygulanmamaktadır (Akyıldız, 2016: 178-179). Tirilye'de yaz aylarında neredeyse her hafta sonu düğün ya da sünnet cemiyeti vardır. Bu cemiyetler davul ve zurnalar eşliğinde sokakta kutlanmaktadır. Yöre halkından tanıdık tanımadık herkes davet edilmektedir. Tirilye'de düğün ritüeli bir hafta öncesi önceden başlamaktadır. “gelin kapama” ve “sandık parası” gelenekleri kız evinin naz yapacağına göstergelerindedir. Damat çeyiz sandığını gelinin çeyizini yerleştirmesi için bir hafta önceden getirir. Fakat damat sandığı almaya geldiğinde gelinin arkadaşlarından birisi sandığın üstüne oturur ve damattan para almadan üzerinden kalkmaz. Gelin kapama adetinde ise gelinin annesi kızını bir odaya kapatır ve kapıyı açmak için oğlan tarafından para ister (Tuvi, 2000: 85).

Tirilye'de uygulanan bir başka gelenek ise heyamola'dır. Damat ve yakınları düğün günü kız tarafının evine gelir, Fakat gelin bir yere saklanmıştır. Damat gelini bulmadan heyamola başlamaz. Damat gelini bulduktan sonra gece boyunca en yakınlardan başlanarak tüm mahalleninin kapıları çalınır. Her kapı gelin ve damada çiğ tavuk, tavuklu pilav ya da para verir. O gece tüm mahalleli sokaktadır ve sabaha kadar eğlence vardır (Tuvi, 2000: 89). Bir diğer yerel gelenek ise düğün ve sünnetlerin olmazsa olmazı cevizli lokumdur. Gelen misafirlere cevizli lokum ikramı yapılır. Cevizli lokum Tirilye'nin en karakteristik lezzetlerindedir. Düğün ve sünnetler için yapıldığı gibi günlük hayatta da ekmek yerine tüketilmektedir. (Tuvi, 2000: 85).

Her yıl Temmuz ayının son haftasında “Zeytin Şenliği Festivali” gerçekleştirilmektedir. Festivalin düzenlenmesinin temel amacı, üreticiyi destekleyip, Tirilye zeytinin ün kazanmasını sağlamaktır. Şenlik kapsamında kurulan standlarda üreticiler, zeytinyağı, zeytin, zeytinyağından üretilen sabun ve kozmetik ürünlerinin tanıtımı yapıp satışa sunmaktadırlar. Düzenlenen bu festivalde en iyi zeytin ve zeytinyağı ödülleri verilmektedir. Ayrıca şenlik kapsamında çeşitli yarışmalar, halk oyunları ve atölye eğitimleri gerçekleştirilmektedir (URL-30) (Şekil 4.24).

Şekil 4.24. Tirilye’de her yıl düzenlenen zeytin şenliği festivali

(Kaynak: URL-31)

5. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular sunulmuştur. Çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bulgular kısmında öncelikle nicel araştırma bulguları verilecektir. Daha sonra nicel verileri açıklamak, nicel verileri desteklemek ve nicel veriler içindeki ilişkileri ve sonuçları ortaya koymak için nitel veri analizinden elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

5.1. Nicel Araştırma Bulguları: Yerel Halkın Tirilye’deki Kültürel Mirasa ve Turizme İlişkin Görüşleri

Bu bölümde yerel halka uygulanan anketlerden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında Tirilye’de yaşayan yerel halkın, alandaki kültürel miras varlığı ve turizme ilişkin görüşleri, uygulanan anketlerden elde edilen verilere göre değerlendirilerek, sonuçlar ayrı başlıklar halinde verilmiştir.

5.2. Ankete Katılan Yerel Halkın Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan yerel halkın %40,9’u kadınlardan, %53’ü erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında ise, en büyük yüzdenin 45-54 yaş grubuna ait olduğu ve en küçük yüzdenin %5,2 ile 18-24 yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %57,4’ü evli, 36,5’i bekar olduğunu belirtmiştir. Ankete katılan yerel halkın eğitim durumları incelendiğinde %21,7 (25 kişi) ile çoğunluğunun lise mezunlarından oluştuğunu, bu oranı %19,1 (22 kişi) ile ilkokul mezunu olan yerel halk takip etmektedir. Katılımcıların mesleklerine ilişkin bilgilere bakıldığında ise en fazla oran ile %21,7’si (25 kişi) emekli, ardından %15,7 (18 kişi) esnaf-ticaret ile uğraşan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Ankete katılan yerel halkın gelir durumlarını incelediğimizde %33,9’u 3001-5000 TL arasında, %28,7’sinin 5001-8000 TL arasında, %22,6 ‘sının 2000-3000 TL arasında olduğu ve son olarak da %8,7 ‘sinin 8001 TL ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların Tirilye’de kaç yıldır yaşıyor olduklarına baktığımızda büyük çoğunluğunun %27,8’i (32 kişi) 30 yıl veya daha fazla süredir Tirilye’de yaşadığını belirtmiş, ardından 24,3’ü (28 kişi) 21-30 yıldır yaşadığını belirtmiş ve en az yüzde ile %5,2’si (6 kişi) 3-5 yıldır yaşadığını belirtmiştir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1. Ankete Katılan Yerel Halkın Demografik Özellikleri

Değişkenler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	47	40,9
Erkek	61	53,0
Yaş		
18-24	6	5,2
25-34	17	14,8
35-44	23	20,0
45-54	27	23,5
55-64	20	17,4
65 yaş ve üzeri	15	13,0
Medeni Durumu		
Evli	66	57,4
Bekar	42	36,5
Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	8	7,0
İlkokul	22	19,1
İlköğretim	21	18,3
Lise	25	21,7
On Lisans	17	14,8
Lisans	15	13,0
Lisansüstü	-	-
Meslek		
Memur	4	3,5
Özel sektörde çalışan	17	14,8
Çiftçi-İşçi	16	13,9
Esnaf-Ticaret	18	15,7
Ev hanımı	15	13,0
Emekli	25	21,7
Öğrenci	10	8,7
Diğer	3	2,6
Aylık gelir		
2000-3000 TL	26	22,6
3001-5000 TL	39	33,9
5001-8000 TL	33	28,7
8001 veya üzeri TL	10	8,7
Tirilye’de Yaşama Süresi		
3-5 yıl	6	5,2
5-10 yıl	17	14,8
11-20 yıl	25	21,7
21-30 yıl	28	24,3
30 yıl ve üzeri	32	27,8

5.3. Yerel Halkın Tirilye’deki Kültürel Mirasa ve Turizme İlişkin Görüşleri

Bu bölümde araştırmaya katılan yerel halkın alandaki kültürel mirasa ve turizme ilişkin genel görüşlerine yer verilmiştir.

5.4. Yerel Halkın Kültürel Mirasa İlişkin Görüşleri

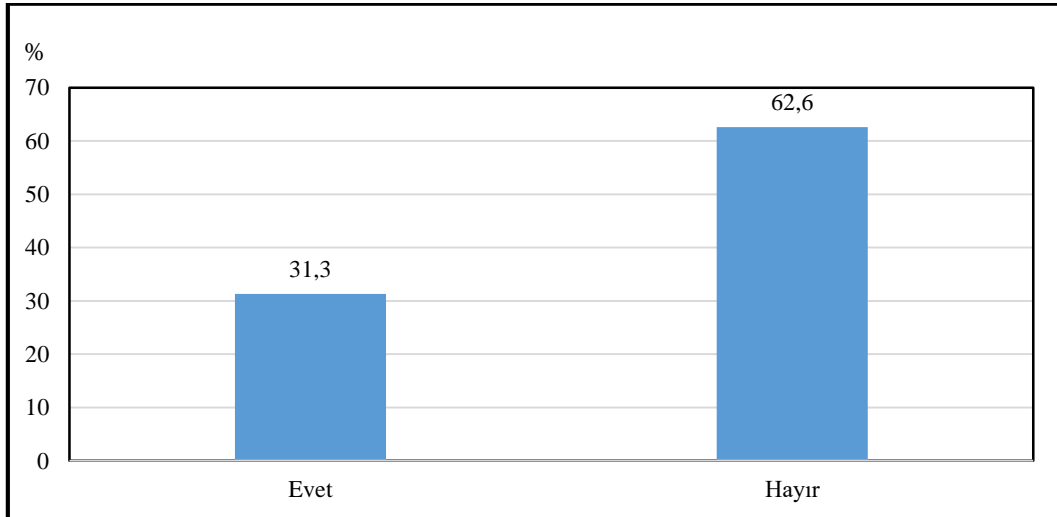
Katılımcıların alandaki kültürel miraslara ilişkin algı düzeylerini saptayabilmek amacıyla “Sizce Tirilye’deki kültürel miraslar neleri kapsamaktadır” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda katılımcılar en fazla oranla %72,2 (83 kişi) zeytin ve zeytinyağı kültürünü belirtmiş,

ardından ise sırasıyla %68,7 (79 kişi) tarihi eserleri, %67,8 (78 kişi) dini yapıları, %60,9 (70 kişi) yöresel yemekleri, %53,0 (61 kişi) geleneksel evleri, %36,5 (42 kişi) festivalleri, %23,5 (27 kişi) el sanatları cevabını vermişlerdir. Elde edilen bu bulgu Uysal (2018) 'ın İznik'te Kültürel Mirasın Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi yönelik yapmış olduğu çalışması benzerlik göstermektedir (Tablo 5.2).

Tablo 5.2. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Kültürel Miras Kavramının Kapsamı

Kültürel Miras Kavramının Kapsamı	Birey sayısı (n)	%
Zeytin ve zeytinyağı kültürü	83	72,2
Tarihi eserleri	79	68,7
Dini yapıları	78	67,8
Yöresel yemekleri	70	60,9
Geleneksel evleri	61	53,0
Festivalleri	42	36,5
El sanatlarını	27	23,5
Diğer	7	6,1

Katılımcıların alandaki kültürel mirasın korunup korunmadığına yönelik algılarını tespit edebilmek amacıyla “Sizce Tirilye’deki kültürel miras yeterince korunuyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların % 62,6’sı korunmadığını belirtirken, %31,3’ ü korunduğunu ifade etmiştir (Grafik 5.1).

Grafik 5.1. Ankete Katılan Yerel Halkın Tirilye’deki Kültürel Mirasın Korunma Durumuna Yönelik Görüşleri

Alandaki kültürel mirasın yeterince korunmadığına yönelik görüşlerini ifade eden katılımcılara “Sizce Tirilye’deki kültürel mirasın yeterince korunamamasının sebebi nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu sebepler arasında kurum ve kuruluşlar arasında olan iletişim

kopukluğu ilk sırada gelmektedir. İkinci sırada bütçe yetersizliği, üçüncü sırada alanda özel mülkiyetin çoğunlukta olması sıklıkla verilen cevaplar arasında gelmektedir. Bu bulgu, Coşkun' (2021)' un Odunpazarı'nda Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Turizmle İlişisine yönelik yapmış olduğu çalışması ile paralellik göstermektedir (Tablo 5.3).

Tablo 5.3. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Kültürel Mirasın Yeterince Korunamamasının Başlıca Sebepleri

Kültürel Mirasın Yeterince Korunamamasının Başlıca Sebepleri	Birey sayısı (n)	%
Kurum ve kuruluşlar arası iletişim kopukluğu	58	50,4
Bütçe yetersizliği	54	47,0
Alanda özel mülkiyetin çoğunlukta olması	46	40,0
Yanlış koruma faaliyetlerinin yapılması	35	30,4
Halkın bilinçsiz kullanımı	22	19,1
Turizm faaliyetlerinin yoğun olması	12	10,4
Şehirleşme	4	3,5
Diğer	7	6,1

Katılımcıların kültürel mirasa ilişkin görüşlerini daha iyi algılayabilmek için yöneltilen bir diğer soru da “Sizce Tirilye’deki kültürel miras niçin korunmalıdır?” sorusudur. Bu konuda yerek halkın büyük bölümü %71,3’ü (82 kişi) gelecek nesiller için korunması gerektiği cevabını vermiş, ikinci sırada %70,4’ü (81 kişi) tarihi açıdan önemli oldukları belirtmiş, üçüncü sırada ise %60’ı (69 kişi) milli değere sahip oldukları için korunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Elde edilen bu bulgu, Okuyucu (2011)’nun Osmaneli’de Kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanıma yönelik olarak yapmış olduğu çalışma ile benzerlik göstermektedir (Tablo 5.4).

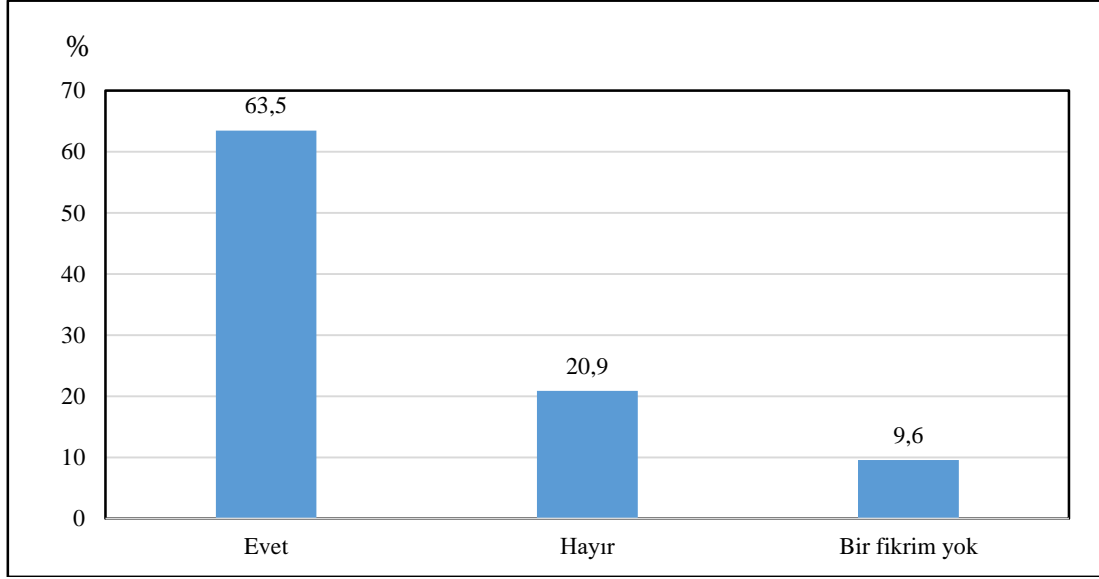
Tablo 5.4. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Kültürel Mirasın Korunmasının Gerekçeleri

Kültürel Mirasın Korunma Gerekçesi	Birey sayısı (n)	%
Gelecek nesiller için	82	71,3
Tarihi açıdan önemli oldukları için	81	70,4
Milli değere sahip oldukları için	69	60,0
Turistler ziyaret ettiği için	65	56,5
Ekonomik kazanç sağladıkları için	45	39,1
Estetik değere sahip oldukları için	39	33,9
Diğer	5	4,3

5.5. Yerel Halkın Turizme İlişkin Görüşleri

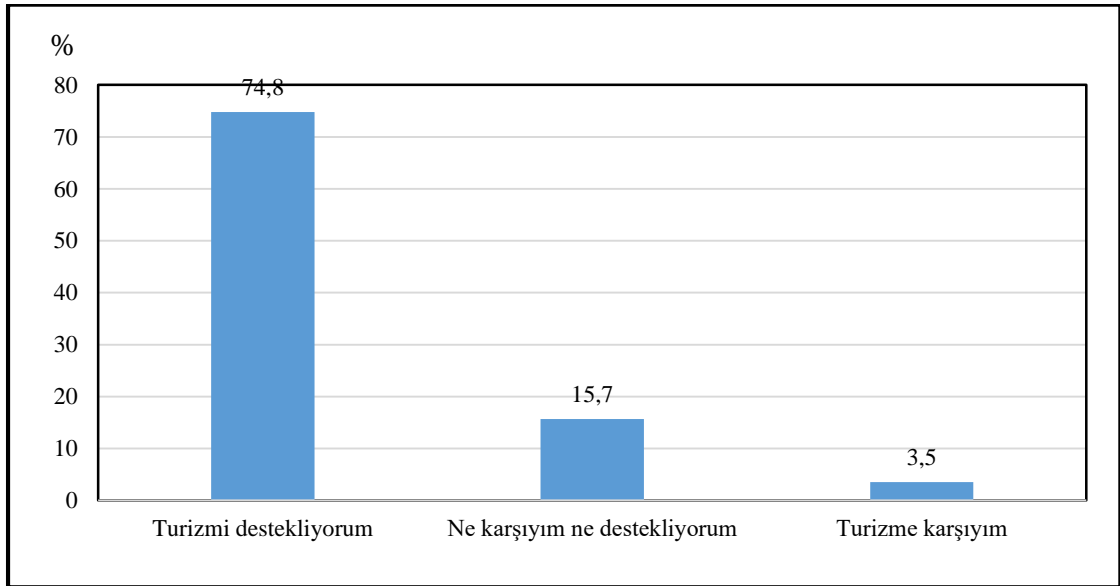
Yerel halka yöneltilen bir diğer soru ise “Sizce turizm kültürel miras varlıklarının korunmasına fayda sağlıyor mu?” sorudur. Bu konuda katılımcıların büyük bir bölümü yani

%63,5 'i fayda sağladığını belirtmiş, %20,9'u fayda sağlamadığını belirtmiş ve %9,6 'sı da bu konuda bir fikrinin olmadığını ifade etmiştir (Grafik 5.2).

Grafik 5.2. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Turizm Faaliyetlerinin Kültürel Mirasın Korunmasına Etkisi

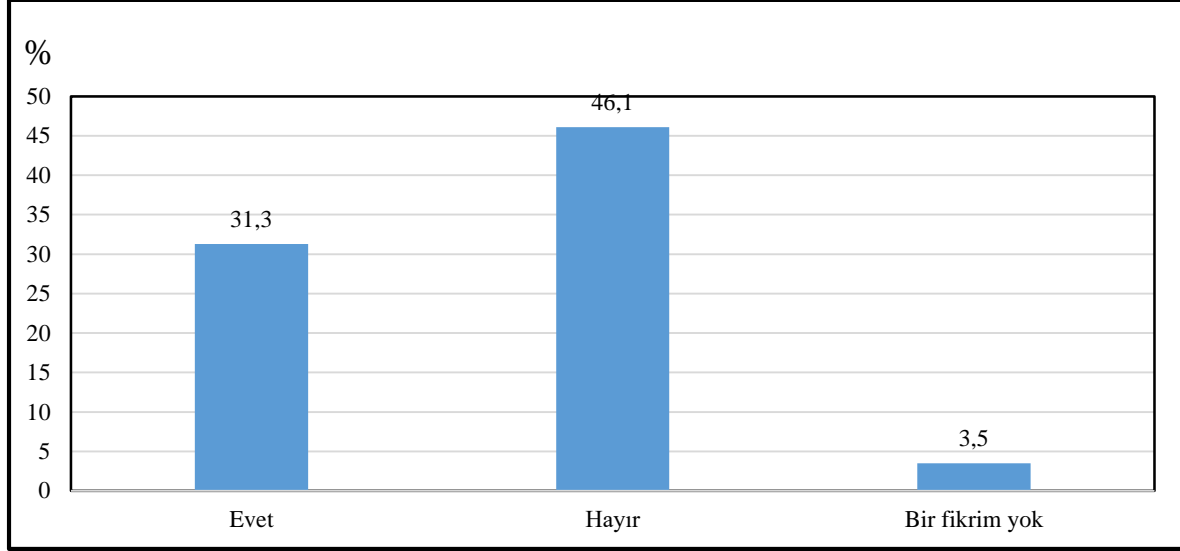
Katılımcıların turizm faaliyetlerine yönelik bakış açılarının ne yönde olduğunu tespit edebilmek için yöneltilen bir başka soru da “Bölgedeki turizm sektörü hakkında genel görüşünüz nedir?” sorusudur. Katılımcıların %74,8'i turizmi desteklediğini belirtmiş, %15,7'si ne karşıyım ne destekliyorum cevabını vermiş ve son olarak da %3,5'i turizme karşı olduğunu belirtmiştir (Grafik 5.3).

Grafik 5.3. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmi Destekleme Durumu

Katılımcıların yöneltilen diğer bir soru da “Sizce Tirilye’deki kültürel çekicilikler turizmde yeterince değerlendirilmiş midir?” sorusu olmuştur. Katılımcılar bu konuda %46,1 oranında hayır , %31,3 oranında evet ve %3,5 oranında bir fikrim yok cevabını vermişlerdir (Grafik 5.4).

Grafik 5.4. Ankete Katılan Yerel Halka Göre Alandaki Kültürel Çekiciliklerin Turizmde Değerlendirilme Durumu

Katılımcılara göre Tirilye’deki turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi için neler yapılabileceği konusunda görüşlerini alabilmek için “Sizce Tirilye’deki turizmin başarılı olması için neler yapılmalıdır” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda katılımcıların %76,5’i tarihi yapıların iyileştirilmesi, %61,7’si iyi bir planlama yapılması, %50,4’ü iyi bir tanıtımın yapılmasını, %38,3 ‘ü yerel halkın turizm içinde aktif rol almasını, %34,8’i farklı turizm türlerinin bir arada yer almasının gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bulgu, Okuyucu (2011)’nin Osmaneli’de Kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanıma yönelik olarak yapmış olduğu çalışma ile benzerlik göstermektedir (Tablo 5.5).

Tablo 5.5. Ankete Katılan Yerel Halkın Göre Alanda Turizmin Gelişmesi İçin Yapılması Gerekenler

Turizmin Gelişmesi İçin Yapılması Gerekenler	Birey sayısı (n)	%
Tarihi yapıların iyileştirilmesi	88	76,5
İyi bir planlama	71	61,7
İyi bir tanıtım	58	50,4
Yerel halkın turizm içinde aktif rol alması	44	38,3
Farklı turizm türlerinin bir arada yer alması	40	34,8
Diğer	4	3,5

5.6. Yerel Halkın Kültürel Mirasa Yönelik Algı ve Tutumları

Tablo 5.6 incelendiğinde ifadelere katılım düzeyi aritmetik ortalamasının 2,54 ile 4,84 arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. En yüksek ortalamaya sahip ifade “Kültürel miraslar gelecek nesiller için önemlidir” ($\bar{X}=4,84$) olmuştur. Yerel halk kültürel miraslar hakkında yeteri kadar bilgiye sahip olduklarını ($\bar{X}=4,82$) ve kültürel mirasların yerel halk için bir övünç kaynağı olduğunu belirtmişlerdir ($\bar{X}=4,80$). Kültürel miraslar turizm için önemli çekicilik faktörleri arasındadır. Bir alanın turizm açısından tanınırlığında ($\bar{X}=4,69$) büyük bir payı vardır. Turistlerin alanı tercih etmelerinde de önemli bir role sahiptir ($\bar{X}=4,68$). Yerel halk kültürel mirasın korunmasında önemli bir role sahip olduklarını ($\bar{X}=4,63$), kültürel mirasları koruyarak turizme kazandırılmasının turist sayısını da arttıracacağını ($\bar{X}=4,62$) düşünmektedirler. En düşük ortalamaya sahip ifadeler arasında “Bölgede kültürel mirası korumaya yönelik çalışmalar yeterlidir” ($\bar{X}=2,54$) ve “Bölgede kültürel mirası tanıtmaya çalışmalar yeterlidir” ($\bar{X}=2,54$) ifadeleri olmuştur. Buna göre yerel halk bölgede korumaya dair yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ve kültürel mirası tanıtmaya çalışmalarının yeterli düzeyde olmadığı düşüncesindedir (Tablo 5.6).

Tablo 5.6. Ankete Katılan Yerel Halkın Kültürel Mirasa Yönelik Algı ve Tutumları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Kültürel miraslar gelecek nesiller için önemlidir.	4,84	,36588
Alandaki kültürel miraslar hakkında bilgi sahibiyim.	4,82	,38253
Kültürel miraslar yerel halkın övünç kaynağıdır.	4,80	,39762
Kültürel miraslar bölgenin turizm tanıtımında oldukça önemlidir.	4,69	,53753
Kültürel miras varlıkları turistlerin alanı tercih etmelerinde önemli bir etkidir.	4,68	,69239
Kültürel mirasın korunmasında yerel halkın önemi büyüktür.	4,63	,70324
Kültürel mirasları turizme kazandırmak turist sayısını artırır.	4,62	,69164
Kültürel miraslar bölge turizminin gelişmesine katkıda bulunur.	4,62	,65163
Kültürel miraslar miraslar toplumsal faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunur.	4,36	,97116
Kültürel miraslar yerel halkın kültürel olarak gelişmesine katkıda bulunur.	3,85	1,33826
Bölgede kültürel mirası tanıtmaya çalışmalar yeterlidir.	2,54	1,64965
Bölgede kültürel mirası korumaya yönelik çalışmalar yeterlidir.	2,54	1,55512

5.7. Yerel Halkın Turizmi Desteklemeye Yönelik Tutumları

Tablo 5.7 incelendiğinde ifadelere katılım düzeyi aritmetik ortalamasının 3,86 ile 4,65 arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Yerel halkın turizmi desteklemeye yönelik görüşleri genel itibariyle olumlu yöndedir. En yüksek ortalamaya sahip ifade “Bölgeye gelen turistlere yardımcı olurum” ($\bar{X}=4,65$), en düşük ortalamaya sahip ifade ise “Bölgede yapılan sergi, spor ve festival gibi etkinliklerde görev alarak turizmi destekliyorum” ($\bar{X}=3,86$) olmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, algı ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular bize, yerel halkın turizmi desteklediğini göstermektedir (Tablo 5.7).

Tablo 5.7. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmi Desteklemeye Yönelik Tutumları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Bölgeye gelen turistlere yardımcı olurum.	4,65	,71453
Kültürel mirasın korunması konusunda yerel yönetime destek veririm.	4,51	,95208
Bölgede nitelik kazanmış ürünlerin üretimini desteklerim.	4,45	,97044
Kültürel mirasları bölge dışındakilere anlatarak tanıtımını sağlarım.	4,35	,96978
Bölgede yapılan sergi, spor ve festival gibi etkinliklerde görev alarak turizmi destekliyorum.	3,86	1,40399

5.8. Yerel Halkın Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Algıları

Tablo 5.8 incelendiğinde ifadelere katılım düzeyi aritmetik ortalamasının 2,06 ile 3,75 arasında değiştiği görülmektedir. Bu bölümdeki ortalama değerlerin diğerlerine göre düşük olduğu gözlenmektedir. Olumlu etkilerde en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Turizmle birlikte çevresel farkındalık artmıştır” ($\bar{X}=3,75$) olmuştur. En düşük ortalama değere sahip olan ifade “Turizmden dolayı yollar ve kamu olanakları en yüksek standartlarda tutulmaktadır” ($\bar{X}=2,33$) olmuştur. Buna göre, yerel halk turizmle birlikte çevresel farkındalığın arttığını düşünmekte fakat yollar ve kamu olanaklarının yüksek standartlarda tutulduğunu düşünmemektedir. Olumsuz etkilere baktığımızda en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Turizm trafik sorununu arttırmaktadır” ($\bar{X}=2,89$), en düşük ortalama değere sahip olan ifade “Turizmle birlikte çevreye uyumsuz yapılar artmıştır” ($\bar{X}=2,06$) olmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, yerel halkın turizmin yarattığı çevresel problemler konusunda algı ortalamaların düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular bize, turizmin alanda, olumsuz çevresel etkilerinin düşük olduğunu göstermektedir (Tablo 5.8).

Tablo 5.8. Ankete Katılan Turizmin Çevresel Etkilerine Yönelik Algıları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Olumlu çevresel etkiler		
Turizmle birlikte çevresel farkındalık artmıştır.	3,75	1,31934
Turizm daha fazla park ve rekreasyon alanları sunar.	2,89	1,60800
Turizm yol, kanalizasyon vb. alt yapı çalışmalarını artırır.	2,53	1,66019
Turizmden dolayı yollar ve kamu olanakları en yüksek standartlarda tutulmaktadır.	2,33	1,41421
Olumsuz çevresel etkiler		
Turizm trafik sorununu arttırmaktadır.	2,89	1,60800
Alan turizmden dolayı aşırı kalabalıktır.	2,69	1,50052
Turizm, çevresel kirlilik ve gürültü kirliliğini arttırmaktadır.	2,14	1,31461
Turistik tesisler çevreyi kirletmektedir.	2,14	1,31461
Turizmle birlikte çevreye uyumsuz yapılar artmıştır.	2,06	1,36904

5.9. Yerel Halkın Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Algıları

Tablo 5.9 incelendiğinde ifadelere katılım düzeyi aritmetik ortalamasının 2,61 ile 4,60 arasında değişim gösterdiği görülmektedir. Olumlu etkilere baktığımızda en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Turizm, yerel toplum ve küçük işletmeler açısından ekonomik kazanç sağlar” ($\bar{X}=4,60$), en düşük ortalama değere sahip olan ifade “Turizmle birlikte yöreye olan yatırımlar artmıştır” ($\bar{X}= 2,61$) olmuştur. Buna göre yerel halk turizmin bölgedeki yerel toplum ve küçük işletmeler açısından bir gelir getirisinin olduğunu fakat turizmle birlikte yöreye olan yatırımların artmadığı görüşündedir. Turizmin olumsuz etkilerini incelediğimizde ise yüksek bir ortalama ile “Ürün ve hizmet fiyatları turizmden dolayı artmaktadır” ($\bar{X}=4,26$) ifadesi gelmektedir. Olumsuz etkilerde ise en düşük değere sahip olan ifade “Turizmden dolayı konut fiyatları artış göstermektedir” ($\bar{X}=2,78$) ifadesi olmuştur. Bu bulgular bize, turizmden dolayı ürün ve hizmet fiyatlarının artış gösterdiğini fakat konut fiyatlarının turizmden etkilenmediğini göstermektedir (Tablo 5.9).

Tablo 5.9. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmin Ekonomik Etkilerine Yönelik Algıları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Olumlu ekonomik etkiler		
Turizm, yerel toplum ve küçük işletmeler açısından ekonomik kazanç sağlar.	4,60	,59499
Turizm yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmektedir.	4,17	1,13977
Turizm yerel halka gelir getiren fırsatlar sunarak gelir seviyesini artırır.	4,09	1,21929
Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirmektedir.	4,09	1,25703
Turizm yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur.	4,00	1,40759
Turizm yerel halk için çok sayıda istihdam olanağı sunmaktadır.	3,23	1,53225
Turizmle birlikte yöreye olan yatırımlar artmıştır.	2,61	1,59926
Olumsuz ekonomik etkiler		
Ürün ve hizmet fiyatları turizmden dolayı artmaktadır.	4,26	1,10539
Turizm gayrimenkullerin değerini ve arsa fiyatlarını artırır.	3,15	1,55771
Turizmden dolayı konut fiyatları artış göstermektedir.	2,78	1,64818

5.10. Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Algıları

Tablo 5.10 incelendiğinde ifadelere katılım düzeyi aritmetik ortalamasının 1,81 ile 4,80 arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Olumlu etkilere baktığımızda en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Turizm diğer şehir ve ülkelerden turistlerle tanışma onların kültürlerini anlamak için bir deneyim sunmaktadır” ($\bar{X}= 4,80$) olmuştur. En düşük ortalama değere sahip olan ifade ise “Turizmle birlikte el sanatları yeniden canlanmıştır” ($\bar{X}= 2,44$) olmuştur. Yerel halk turizm sayesinde pek çok kişiyle tanıştığını ve onların kültürlerini anlamak için turizmin fırsat sunduğu görüşündedir. Fakat yörede turizmle birlikte el sanatları konusunda bir canlılık olmadığını belirtmişlerdir. Olumsuz etkilere baktığımızda algı ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. Olumsuz etkilerde en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Turizm, alanda suç oranını artırmaktadır” ($\bar{X}= 2,78$), en düşük ortalama değere sahip olan ifade “Yerel halk

turizm destinasyonu bölgesinde yaşamaktan zarar görmektedir” ($\bar{X}=1,81$) olmuştur. Bu bulgular bize, turizmin alanda olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin düşük olduğunu göstermektedir (Tablo 5.10).

Tablo 5.10. Ankete Katılan Yerel Halkın Turizmin Sosyo-kültürel Etkilerine Yönelik Algıları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Olumlu sosyo-kültürel etkiler		
Turizm diğer şehir ve ülkelerden turistlerle tanışma onların kültürlerini anlamak için bir deneyim sunmaktadır.	4,80	,42710
Turizm, kültürlerarası anlayış ve hoşgörüyü katkıda bulunur.	4,73	,66426
Turizm, alanın kültürel kimliği üzerinde olumlu etki sağlar.	4,68	,60879
Turizmle birlikte yöresel yemekler yeniden hatırlanmıştır.	4,22	1,21003
Turizm alandaki kültürel aktiviteleri teşvik eder.	3,79	1,44721
Turizmle birlikte el sanatları yeniden canlanmıştır.	2,44	1,63074
Olumsuz sosyo-kültürel etkiler		
Turizm, alanda suç oranını artırmaktadır.	2,78	1,59047
Yerel halk turizm destinasyonu bölgesinde yaşamaktan zarar görmektedir.	1,81	1,06909

5.11. Yerel Halkın Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Algıları

Tablo 5.11 incelendiğinde ifadelere katılım düzeyi aritmetik ortalamasının 1,63 ile 4,44 arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Olumlu etkilerde en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Turizm, alandaki tarihi yapıların koruma bilincini artırmaktadır” ($\bar{X}= 4,44$) olmuştur. En az ortalama değere sahip ifade ise “Turizm, yerleşik ve yaşayan gelenek ve göreneklerin korunmasını sağlar” ($\bar{X}= 4,19$) olmuştur. Olumsuz etkilerde ise en düşük ortalama değere sahip olan ifade “Turizm, kültürel varlıkların dokusunu olumsuz etkiler” ($\bar{X}= 1,63$) olmuştur. Yerel halk verdikleri cevaplarda turizmin kültürel mirasa yönelik olumsuz bir etkisinin olmadığı ve kültürel mirasın korunmasında turizmin önemli bir etken olduğu görüşündedir (Tablo 5.11).

Tablo 5.11. Ankete Katılan Yerel Halkın Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Algıları

İfadeler	Ortalama	Standart Sapma
Olumlu Etkiler		
Turizm alandaki tarihi yapıların koruma bilincini artırır.	4,44	,89998
Turizm, tarihi ve kültürel dokunun korunmasını sağlar.	4,23	1,09891
Turizm, tarihi yapıların kontrollü restore edilmesini sağlar.	4,22	1,07940
Turizm, yerleşik ve yaşayan gelenek ve göreneklerin korunmasını sağlar.	4,19	1,22633
Olumsuz Etkiler		
Turizm, kültürel varlıkların dokusunu olumsuz etkiler.	1,63	,90267

5.12. Nitel Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu kısmında işletmecilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen bulgular değerlendirilecektir. Turizm işletmecileri ve ziyaretçilerden elde edilen bulgular ayrı başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

5.13. Turizm İşletmecilerinden Elde Edilen Bulgular

Çalışma kapsamında ilk olarak işletmecilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

5.13.1. Görüşmeye Katılan İşletmecilere İlişkin Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ilişkin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve aylık gelir durumu gibi tanımlayıcı bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir. Katılımcıların %40'ı kadınlardan, %60'ı erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında en fazla yüzdenin %40 ile 45-54 yaş grubuna ait olduğu, en küçük yüzdeler ise %10'unun 18-24, %10'unun 25-34, %10'unun 55-64 yaş gruplarına ait olduğu tespit edilmiştir. Medeni durumlarına bakıldığında % 30'u bekarlardan %70'i evlilerden oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde büyük çoğunluğunun %40 ile lisans mezunlarından oluşmaktadır. Ardından ise sırasıyla %20'sinin ilköğretim, %20'sinin lise, %10'unun ilkokul, %10'unun lise, %10'unun ön lisans mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Görüşmeye katılan işletmecilerin gelir durumlarına bakıldığında %40'ının 3001-

5000 TL arası, %40'ının 5001-8000 TL arası ve %20'sinin de 8001 TL üstü olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.12).

Tablo 5.12. Görüşmeye Katılan İşletmecilerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	4	40
Erkek	6	60
Yaş		
18-24	1	10
25-34	1	10
35-44	3	30
45-54	4	40
55-64	1	10
65 yaş ve üzeri	-	-
Medeni Durumu		
Evli	7	70
Bekar	3	30
Eğitim Durumu		
İlkokul	1	10
İlköğretim	2	20
Lise	2	20
On Lisans	1	10
Lisans	4	40
Lisansüstü	-	-
Aylık gelir		
2000-3000 TL	-	-
3001-5000 TL	4	40
5001-8001 TL	4	40
8001 veya üzeri TL	2	20

Katılımcıların aslen nereli olduklarını tespit etmek için “Tirilye'nin yerlisi misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %70'i evet cevabını verirken, %30'u hayır cevabını vererek aslen Tirilye'li olmadıklarını belirtmişlerdir. Hayır cevabını veren 3 kişiden 2'si Bursa'lı olduğunu belirtmiş ve 1 kişi de Tirilye'nin yakınında yer alan Kumyaka mahallesinde ikamet ettiğini belirtmiştir (Tablo 5.13).

Tablo 5.13. Görüşme Yapılan İşletmecilerin Tirilye’li Olma Durumları

Tirilye’li Olma Durumu	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	7	70
Hayır	3	30
Toplam	10	100.0

Katılımcıların işletmedeki görevlerini tespit etmek amacıyla “Bu iş yerindeki göreviniz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %60’ı iş yeri sahibi olduğunu belirtmiş, %40’ı da ücretli çalışan olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 5.14).

Tablo 5.14. Görüşme Yapılan Katılımcıların İşletmedeki Görevi

İşletmedeki Görevi	Frekans (n)	Yüzde (%)
İş Yeri Sahibi	6	60
Ücretli çalışan	4	40
Toplam	10	100.0

Aşağıda yer alan tabloda da görüldüğü üzere işletmecilerle yapılan araştırma toplamda 10 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar İ1, İ2, İ3,.....,İ10 olarak kodlanarak sıralanmıştır. Bu katılımcılara “İş yerinizde kaç kişi çalışmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplarda en az çalışan sayısının 1, en fazla çalışan sayısının ise 6 olduğu belirlenmiştir. Verilen cevaplarda özellikle kafe, restoran gibi işletmelerde çalışan sayısının mevsime göre artış veya azalış gösterdiği vurgulanmıştır (Tablo 5.15).

Tablo 5.15. Görüşme Yapılan İşletmelerdeki Çalışan Sayıları

Katılımcılar	Çalışan Sayısı
İ1	1
İ2	2
İ3	1
İ4	4
İ5	2
İ6	2
İ7	6
İ8	2
İ9	2
İ10	5

Katılımcılara “İş yeriniz ne kadar süredir faaliyettedir?” sorusu yöneltilmiştir. İşletmecilerin %20’si 1-5 yıl, % 50’si 6-10 yıl ve diğer %30’u da 10 yıl ve daha fazla süredir faaliyette olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 5.16).

Tablo 5.16. Görüşme Yapılan İşletmelerin Faaliyette Olma Süresi

İşletmenin Faaliyette Olma Süresi	Frekans (n)	Yüzde(%)
1-5 yıl	2	20
6-10 yıl	5	50
10 yıl ve yukarısı	3	30
Toplam	10	100.0

Katılımcılara “İş yerinin mülkiyet durumu nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşülen işletmecilerin %60’ı mülkiyetin kendisine ait olduğunu belirtirken %40’ı kiralık olduğunu belirtmiştir (Tablo 5.17).

Tablo 5.17. Görüşme Yapılan İşletmelerin Mülkiyet Durumu

İşletmelerin mülkiyet durumu	Frekans (n)	Yüzde(%)
Mülkiyeti kendime ait	6	60
Kiralık	4	40
Diğer	-	-
Toplam	10	100.0

Katılımcılara yöneltilen başka bir soru ise “İş yerinin türü nedir?” sorusu olmuştur. Görüşme yapılan işletmeler sırasıyla %40’ı gıda ürünleri satış yeri, %20’si lokanta/restoran, %20’si hediyelik eşya, %10’u kafeterya/pastane ve diğer %10’u da konaklama yeri olmuştur (Tablo 5.18).

Tablo 5.18. Görüşme Yapılan İşletmelerin Türü

İşletmenin Türü	Frekans (n)	Yüzde(%)
Gıda ürünleri satış yeri	4	40
Lokanta/ Restoran	2	20
Hediyelik eşya	2	20
Kafeterya/Pastane	1	10
Konaklama(otel,pansiyon)	1	10
Toplam	10	100.0

Katılımcıların en fazla geliri hangi gruptan elde ettiğini tespit edebilmek için “İş yeriniz daha çok kimlere hizmet vermektedir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %60’ı yerli ve yabancı

turistler olduğunu belirtirken, %40'ı da hem Tirilye'de yaşayanlara hem turistlere hizmet verdiğini ifade etmişlerdir (Tablo 5.19).

Tablo 5.19. Görüşme Yapılan İşletmelerin En Çok Hizmet Verdiği Grup

En çok hizmet verilen grup	Frekans (n)	Yüzde(%)
Tirilye'de yaşayanlara	-	-
Yerli ve yabancı turistlere	6	60
Hem Tirilye'de yaşayanlara hem turistlere	4	40
Toplam	10	100.0

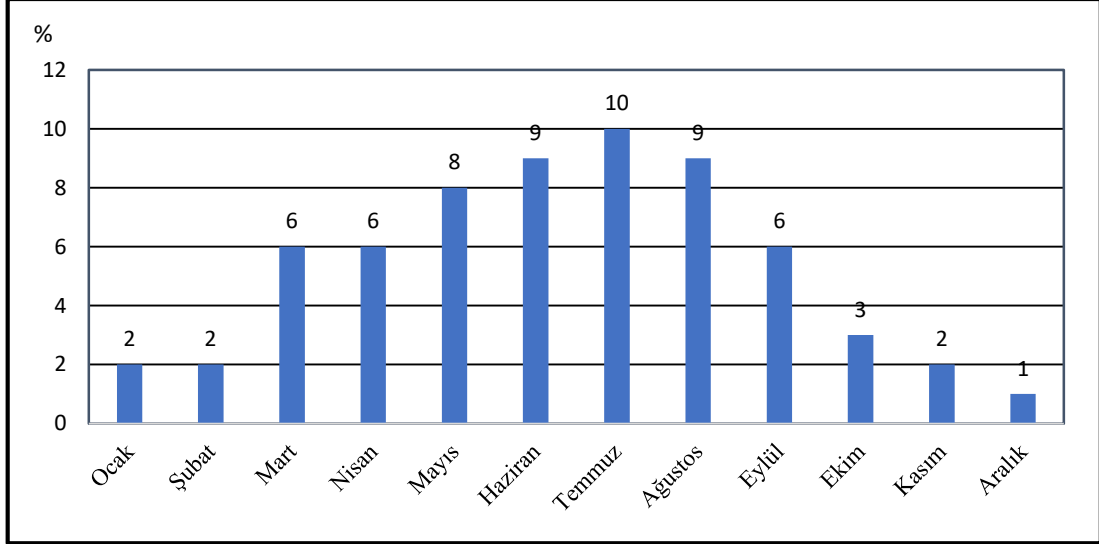
Katılımcılara “İş yeriniz sürekli açık mıdır, yalnızca turizm döneminde açılan geçici bir yer midir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların hepsi yıl boyunca sürekli açık olduklarını belirtmişlerdir. Tirilye yaz-kış ziyaretçi çeken bir alan olduğu için işletmeciler de turizme daima hazır konumdadır (Tablo 5.20).

Tablo 5.20. Görüşme Yapılan İşletmecilerin Faaliyette Kalma Süresi

Faaliyette kalma süresi	Frekans (n)	Yüzde(%)
Yıl boyunca sürekli açıktır	10	100
Yalnızca turizm döneminde geçici olarak açılır.	-	-
Toplam	10	100.0

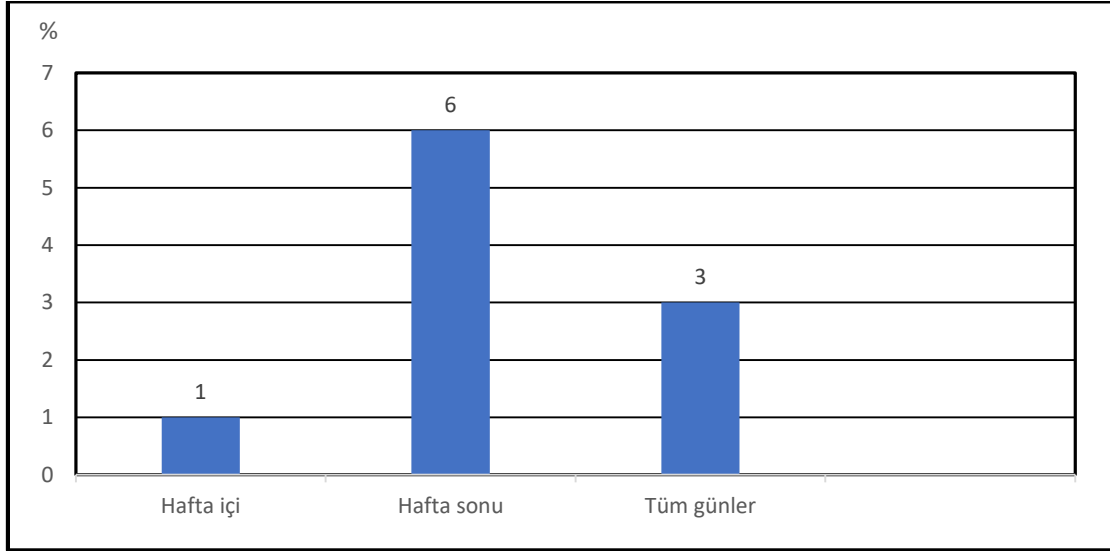
5.13.2. İşletmelerin Gelir Durumlarına Ait Bilgiler

Katılımcılara “İş yerinizde en çok gelir elde ettiğiniz aylar hangileridir” sorusu yöneltilmiştir. Grafiğikten de anlaşılacağı üzere mart ayından itibaren ağustos ayına kadar bir yükseliş söz konusudur. Ağırlıklı olarak Haziran-Temmuz- Ağustos ayları en fazla gelir elde edilen aylardır. Havaaların ısınmaya başlamasıyla beraber turizm faaliyetlerinin de iyileşme gösterdiği söylenebilir. Buna bağlı olarak turizmden elde edilen gelirler de artış göstermektedir (Grafik 5.5).

Grafik 5.5. Görüşme Yapılan İşletmelerin En Fazla Gelir Elde Ettikleri Aylar

Katılımcılara elde ettikleri gelir kapsamında yöneltilen diğer bir soru ise “İş yerinizde en fazla geliri haftanın hangi günlerinde elde etmektesiniz?” sorusudur. Katılımcıların bazıları hafta içi ve tüm günler olduğunu belirtmiş olsa da büyük bir bölümü hafta sonu daha fazla gelir ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durumun en temel sebebi insanların çoğunun hafta içi çalışıp hafta sonu da kendilerine vakit ayırmak için bu tarz turistik yerleri tercih etmeleridir (Grafik 5.6).

Grafik 5.6. Görüşme Yapılan İşletmecilerin En Fazla Gelir Elde Ettikleri Günler

5.13.3. İşletmecilere Göre Tirilye'nin Tercih Edilme Nedenleri

İnsanları alana gelmeye yönelten etkenleri saptayabilmek amacıyla “Sizce alana gelen ziyaretçilerin burayı tercih nedenleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar verdikleri cevaplarında ağırlıklı olarak hem tarih hem de doğal güzellikler açısından zengin bir yerleşim olduğu için tercih edildiğini vurgulamışlardır. Bunların dışında yazın denize girmek için de tercih edildiğini

belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal medyanın, burada çekilen dizi ve filmlerin de etkisinin olabileceği verilen cevaplar arasındadır. Katılımcılardan bazılarının görüşleri şu şekildedir;

İ1: “*Tirilye sessiz kafa dinlenecek bir yer olduğu için insanlar buraya stresten uzaklaşmaya nefes almaya geliyor. Yemek yemeye gelenler var, yakınlık nedeniyle ve alışveriş amaçlı tercih edenler var, oltasını alıp balık tutmaya gelen var. Sırf manzarası için bile gelen var. Astım hastalarına iyi gelen bir havası olduğu söyleniyor. Yani tercih sebebi kişiye göre değişiyor.*”

İ3: “*Tirilye'nin dizi ve filmlerin çekim yeri olarak tercih edilmeye başlaması tanınırlığını daha da arttırdı ve ülkenin pek çok yerinden buraya insanlar gelmeye başladı. Tabii bunda insanların birbirine tavsiye etmesinin de payı vardır. Keza şimdi sosyal medya da vesile olmaya başladı, birisi burada fotoğraf çekip atıyor, sonra başkası görüyor o da gelmek istiyor.*”

İ5: “*Yakınlığı sebebiyle Bursa , İstanbul, Yalova, Eskişehir, Ankara gibi illerden gelenler var. Bunların dışında daha uzak yerlerden gelen de var tabii. Turizm açısından bazı çekiciliklere sahip temiz havası, yeşilliği, manzarası, denizi, tarihi ve meşhur zeytini ile gelmek için daha pek çok sebep sayabilirim.*”

İ7: “*Tirilye'nin kendisine has bir güzelliği var. İnsanları samimi.. Doğası güzel.. Her sokağı tarih kokar.*”

İ9: “*Sıcak yaz günlerinde buraya denize girmek için gelenlerin sayısı hayli fazla. Kimisi günübirlik olarak gelirken bazı misafirler birkaç gün kalıyor. Tur aracılığıyla gelen kabalık gruplar da oluyor. Bana sorarsanız Tirilye tarih ve doğal güzellikleri barındıran bir yerleşme olduğu için bu kadar rağbet görüyor.*”

5.13.4. İşletmecilerin Alandaki Turizm Faaliyetlerine İlişkin Algı ve Tutumları

İşletmecilere yöneltilen diğer bir soru da “Sizce Tirilye’yi turistik açıdan çekici kılan özellikler nelerdir?” sorusu olmuştur. Katılımcılar Tirilye’nin sessiz sakin bir yer olduğunu ve insanların burada huzur bulduğunu belirtmişlerdir. Üstelik turizm açısından da yeme-içme, konaklama gibi pek çok imkana sahip olduğunu vurgulamışlardır.

İ1: “*Bursa'nın saklı güzelliklerindedir Tirilyem. Nefis deniz ürünleri, Girit usulü mezeleri, meşhur zeytini ve zeytinyağı ile oldukça rağbet görüyor. Tarihi yerleri de fazla.. Muhteşem bir manzaraya sahip. Özellikle gün batımı fotoğraf çekmeyi sevenlerin ilgi odağı oluyor.*”

İ3: “Huzur verici bir yer. Sahili var, tarihi binalar, doğal güzellikleri açısından zengin.. Sahile karşı lokantalar, kafeler mevcut. Konaklama imkanları yeterli düzeyde. Çok sayıda pansiyon ve otel mevcut. Gezilip görülmeye değer diye düşünüyorum.”

İ5: “Sessizlik, sakinlik arayan ve kafa dinlemek isteyenlerin uğrak yeridir. Burada insan zamanın nasıl geçtiğini anlamaz. Zeytinin ana vatanıdır. Çoğu insanın buraya surf zeytin ve zeytinyağı almak için bile uğradığını bilirim.”

İ7: “Tirilyemiz yazıyla kışıyla ayrı güzeldir. Pek çok kişiyi kendisine hayran bırakır. Hafta sonları burası dolup taşar.”

İ9: “Tirilye tarihiyle, deniziyle, doğasıyla ilgi çekici bir kıyı yerleşimi.. Üstelik zeytinimiz balığımızın da yeri ayrı...”

İşletmecilerin bakış açısından turizmin iş yerlerine sağladığı etkileri tespit etmek amacıyla “Tirilye’de turizmin gelişmesinin sizin iş yerinize etkisi ne yönde oldu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar turizmin gelir elde etmelerinde önemli bir faktör olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcılardan bazılarının görüşleri şu şekildedir;

İ3: “Turizm Tirilye’nin can damarı, tabiki olumlu etkisi yönde oldu. Turizmle birlikte burası canlılık kazandı ve gelir durumumuz iyileşti.”

İ5: “Artı yönleri fazla fakat kış aylarında burası durgun oluyor. O yüzden pek gelir sağlayamıyoruz. Havalarda iyileştiğinde gelirlerimiz de yükseliyor haliyle. Tirilye’nin hareketliliğinde turizmin etkisi büyük. Burdaki çoğu işletme turizm sayesinde gelirini elde ediyor.”

İ6: “Biz turizmden ekme yediğimiz için tabiki turizm bizim için önemli. Zaten buranın zeytincilik dışında en büyük gelir kaynağı turizm.”

İ8: “Tirilye özellikle Temmuz- Ağustos aylarında oldukça yoğun.. Bu durum bizim iş yerimize olumlu bir şekilde yansıyor.. Genel olarak turizmden memnunuz.”

İ10: “Turizmin etkileri güzel tabiki, hem yerli halkın da kalkınmasına fayda sağlıyor.”

Katılımcılara “Sizce Tirilye’nin alt ve üst yapı imkanları turizm faaliyetleri için yeterli midir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan 5’i imkanların turizm için yeterli olduğunu vurgularken 5 kişi de bir takım eksikliklerinin olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

İ3: “Alt yapı imkanı açısından baktığımızda kanalizasyon sularının denize verilmesi kötü koku oluşturuyor. Bu da çevreyi rahatsız ediyor.”

İ4: “Düşünüyorum da sonuçta burası deniz kıyısı bir yerleşim.. Denizden ulaşım da sağlanabilirdi. Sadece karayolundan minibüslerle ulaşım sağlanması kısıtlayıcı.”

İ5: “Turistlerin alanda sıkılmamaları için etkinlik mekanları olsaydı iyi olabilirdi. Böylece burada kalma süreleri uzardı.”

İ6: “Turistlerin buraya daha kolay ulaşım sağlayabilmeleri için ulaşım saatlerinde bir takım iyileştirmeler olsa daha iyi olurdu.Çünkü yarım saat aralıklarla minübüsler geliyor. En azından yaz ayları için değişim sağlanmalı bence. Bir de şu var buraya belediye otobüsleri gelse daha iyi olur. Çünkü ücret açısından hem bizler fazla ücret ödemek zorunda kalmayız hem de gelenler..”

İ9: “Hafta sonlarında oluşan araç yoğunluğu için otopark sorunu çözülmeli. Ayrıca şu dar sokaklardan araç geçişi yasaklanmalı. İnsanlar rahatça yürüyemiyor.”

Katılımcılara ”Alanda gözlemlemiş olduğunuz turizme bağlı gelişen çevre sorunları ve başka sorunlar var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu yöneltildiğinde katılımcılardan 4’ü alanda bazı çevre sorunlarının olduğunu belirtmiştir. Bu sorunlar arasında çevre kirliliği, deniz kirliliği, görüntü kirliliği ve gürültü kirliliği yer almaktadır. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir;

İ1: “Turizmin çevre sorunlarını artırdığını söyleyebilirim. Plaj şişelerle dolu. Şöyle söyleyeyim buraya kamp yapmaya geliyorlar, çöplerini toplamadan gidiyorlar. Bunlar hep bir sorun teşkil ediyor.”

İ3: “Çevre sorunları konusunda burdaki önemli bir probleme değinmek istiyorum.. Evler denizi görsün diye evlerin üstlerine tente ekleyip kapalı alanlar oluşturuyorlar. Böylece binaların görseiliği de bozuluyor. Bu da resmen görüntü kirliliği.”

İ6: “Hafta sonları yoğunluğa bağlı gürültü ve çevre kirliliği mevcut.”

İ8: “ Sahili oldukça kirli mesela, yerlerde çöplere de rastlıyorum toplumumuz bu konuda biraz daha dikkatli olmalı.”

Katılımcılara, turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan alanda ne yönde etkiler yarattığını tespit edebilmek için “Sizce turizm, Tirilye’nin ekonomik yapısında ne gibi değişiklikler meydana getirmiştir?” sorusu yöneltmiştir. Katılımcılar turizm sayesinde kazanç sağladıklarını ve kadınların da kendi el emeği ürünlerini satarak gelir elde etmeye başladıklarını ve turizm hizmeti sağlayan işletmelerin sayıca artış gösterdiğini belirtmişlerdir.

İ4: “Tirilye önceki yıllarda iş imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle çok göç vermiş olan bir yerleşim. Özellikle genç kesim zaten iş bulmak için dışarıya gitti. Zaten o zamanlar turizm bu kadar gelişmiş değildi.Şuan turizm bizim en büyük gelir kaynağımız.

İ6:“Gelirimiz arttı haliyle, alanda turizm hizmeti sağlayan kafe ve restoran gibi işletmeler sayıca artmaya başladı. Bildiğiniz üzere Tirilye zeytiniyle ünlüdür, alanda çok sayıda zeytin ve zeytinyağı satışı yapan dükkanlar mevcut, kargo ile gönderim dahi yapılıyor.

İ7:“Ekonomik yapıda iyileşmeler oldu. Biz de bu sayede gelir elde eder olduk”

İ8:“Küçük çaplı da olsa iş imkanları genişledi. Üstelik bayanlara da iş imkanı doğdu. Yaptıkları el emeği ürünleri olan zeytin, zeytinyağı, turşu ve reçeli tezgahlarda satışa sunmaya başladılar.”

İ9:“Burdaki herkes için gelir getirdiğini söyleyemem çünkü burada herkes turizm sektöründe yer almıyor. Ama bizim açımızdan tabiki olumlu yönde etki sağladı.”

Katılımcılara “Bölgenizde gerçekleşen turizm faaliyetleri ile ilgili endişeleriniz nelerdir? Eğer varsa bununla ilgili sizce paydaşlara hangi görevler düşmektedir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların 8’si herhangi bir endişelerinin bulunmadığını belirtmiş. Geriye kalan 2 katılımcı endişelerini şu şekilde belirtmişlerdir;

İ1:“Yazın hafta sonları neredeyse buradaki nüfus on bini bulduğu oluyor.Dolayısıyla alan kalabalıklaşıyor.. Çevresel sorunlar artabiliyor. Bunun da en temel çözümü her bireyin dıyarlı olması.”

İ3:“Burası turistik bir yerleşim olduğu için tercih edilen bir yer. Ama doğallığın bozulup ileri yıllarda turizme kurban gidebilme ihtimalinin olması beni endişenlendiriyor. Çünkü, burada çok uzun geçmişe sahip pek çok yapı var. Bu yapıların yanına beton binaların eklenmesi tarihi dokuyu bozar.Bunun çözümü de bu konuda bir takım önlemlerin alınmasıdır.”

5.13.5. İşletmecilerin Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Algı ve Görüşleri

Alandaki kültürel miras unsurlarının ne derece korunduğunu ve korumanın nasıl sağlabileceği noktasında katılımcıların görüşlerine başvurularak “Yörede kültürel miras varlıklarının ne ölçüde korunduğunu düşünüyorsunuz? Sizce koruma ne şekilde sağlanabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan bazıları alandaki birkaç yapının özel mülkiyete ait olduğu için koruma çalışmalarının tam manasıyla gerçekleşemediğini belirtmiştir. Nasıl koruma sağlanacağı konusunda ise yerel halk, işletmeciler ve yerel yönetimlerin bu konuda iş birliği içinde olmaları gerektiği verilen cevaplar arasındadır. Katılımcılardan bazılarının bu konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir;

İ2: “Her sokağında tarihi bir yapı karşılar sizi bu yapıların bazıları özel mülkiyete ait olduğu için hala restore edilmeyi bekliyorlar. Belediyemiz bu konuda çalışmalar yapıyor. Taş mektep restorasyonu yeni tamamlandı mesela. Zaten tüm ihtişamıyla göze çarpıyordur.”

İ3: “Bu konuda yerli halk, işletmeciler ve idareciler iş birliği içinde olmalıdırlar. Paydaşlar birbirinin fikrini alıp ortak bir düşünceye ulaşmalıdır. Ancak bu şekilde tam koruma sağlanabilir. Fakat bunun burada sağlandığını söyleyemem.”

İ5: “Eski bir Rum yerleşkesi olduğu için alanda çok sayıda kilise mevcut, ayrıca asırlık tarihi evler, anıt ağaçlar, tarihi çeşmeler bulunmakta. Ama görüldüğü üzere koruma tam anlamıyla sağlanmış değil, bakımsız yapılar hemen göze çarpıyor. Kültürel miraslarımızın korunmasını sağlayacak bizleriz. O yüzden herkesin bu bilinci taşıması gerektiğini düşünüyorum.”

İ7: “Korunan yapılar var ve hala korunmayı bekleyen yapılar da var. Bu konuda yapılması gereken tabiki restorasyon. Fakat bunun gerçekleşmesi için de belirli bir bütçeye ihtiyaç var. Biz de isteriz burası daha düzenli ve bakımlı hale gelsin. Ama sonuç ortada..”

İ10: “Restorasyon büyük önem arz ediyor. Tirilye eski bir yerleşim olduğu için bakıma muhtaç bina çoğunlukta. Umarım en kısa sürede bu onarım sağlanır.”

Katılımcılara “Sizce Tirilye’nin doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması için neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu konuda ağırlıklı olarak tarihi dokuların korunması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca yöreye ait geleneksel yiyeceklerin, el sanatlarının ön planda tutulması gerektiğini belirtmişlerdir. Ve alanda zeytinciliğin devamlılığının sağlanabilmesi için de gençlerin bu konuda eğitilip bilgilendirilmesi gerektiği de verilen cevaplar arasındadır. Bu konuda birkaç katılımcının verdiği cevaplar şu şekildedir;

İ1: “Burası birinci derece sit alanı Tirilye’nin simgesi olan tarihi mekanlarının restoresi edilmesi lazım. Sonuçta bu yapılar hepimizin geçmişi ve geleceğidir.”

İ3: “Tirilye zeyticilikte bir marka olduğu zeytinciliğin geliştirilmesi lazım. Gençler de bu konuda bilinçlendirilmeli ve bu konuda seminerler verilmelidir. Böylece burada zeytinciliğin de devamlılığı sağlanacaktır.”

İ4: “Nereden baksanız burdaki evlerin yaşı 150-200 yıllık var. Bu yapıların bazıları onarıldı bazıları ise zamana yenik düştü, bazıları yıkıldı yıkılacak gibi duruyorlar. Uzunca bir tarihin izlerine rastlanan bu yapıların biraz ilgi ve bakıma ihtiyacı var doğrusu.”

İ6: “Tirilye Girit kökenli bir yerleşim olmasından dolayı Girit mutfağının esinletilerini hala görebilirsiniz. Zeytinyağlı ot içerikli yemekler, mezeler ve diğer ev yemekleri gibi pek çok

şeyde.. Turizmde kültürümüzün daha fazla ön plana çıkabilmesi için de daha fazla tanıtım şart bence.”

İ8: “Özellikle bakıma muhtaç tarihi yapılar iyileştirilmeli, daha sonra ise bu yörenin kültürünü anımsatacak yiyecekler, bayanların yaptıkları el sanatları ön plana çıkarılabilir. Mesela burda el sanatları kaybolmaya yüz tutmuş vaziyette. Turistik yerlerde daima tarz şeyler dikkat çeker.”

5.13.6. İşletmecilerin Turizme Olan Memnuniyet Düzeyleri

Katılımcılara alandaki turizm faaliyetlerine karşı algı ve tutumlarını tespit edebilmek için “Turizm faaliyetlerinden memnun musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar verdikleri cevaplarda memnun oldukları dile getirmişlerdir. Bu konuda bazı katılımcıların cevapları şu şekildedir;

İ3: “Turizm burada mevsimsel olarak canlılık gösteriyor. Dolayısıyla da kazancımızın durgun olduğu zamanlar da oluyor. Ben uzunca bir süredir bu sektörün içerisindeyim. Bu memnuniyet duygusu biraz da karşılıklı oluyor. Misafirlerimizin memnuniyeti bizim en büyük önceliğimiz, onlar memnun olunca biz de memnun oluyoruz.”

İ5: “Tabiki de memnunuz. Bundan 15-20 yıl önce buralar ıssızdı. Turizm sayesinde gelişmeye başladı. Biz de işimizi severek yapıyoruz. Kendi işimiz sonuçta, ne kazanç sağladıysak şükür ediyoruz.”

İ8: “Nisan ayından itibaren başlar buralar şenlenmeye, bir ev hanımı olarak bu sektörde olduğum için memnunum. Emek sarf ederek insanlara hizmet sunup hem de gelir elde ediyor olmak çok güzel.”

İ9: “Turizm faaliyetlerinden memnunuz gelir getirisi bir yana, başka insanlar tarafından buranın ilgi çekip merak edilmesi, tercih edilen bir yer olması hepimizi onurlandırıyor.”

Katılımcıların ziyaretçilerle olan iletişimini tespit edebilmek için “Alana gelen ziyaretçilerin sizi en mutlu eden davranışları nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda bazı katılımcıların verdikleri cevaplar şu şekildedir;

İ1: “Bizden memnun ayrılıp tekrar gelmeleri bizi çok mutlu ediyor. İnsanları memnun etmek zor olsa da bunu başarabilmek güzel bir duygu.”

İ3: “Size en mutlu olduğum anımı anlatayım.. Buraya fotoğraf çekinmek için düğün sezonunda birçok gelin ve damat geliyor. Bundan 5-6 yıl önce bir çift dükkanımın önünde fotoğraf çekilmiş. Yakın zamanda çocuklarıyla birlikte geldiler. Burada çekildikleri fotoğrafı gösterdiler. Böyle bir geri dönüş almak beni çok mutlu etmişti.”

İ5: “Bazı müşteriler ürünlerimin fotoğrafını çekiyor, reklam yapıyor, bu sayede başkaları da görmüş oluyor..Toplumumuzdan bu desteği görüyor olmak güzel.”

İ6: “Müşterilerimin her gelişinde selam vermeden dönmemeleri, işletmemizi başkalarına da tavsiye etmeleri beni mutlu ediyor.”

İ8: “İşletme sektöründe olduğum için her gün yeni insanlarla tanışıyorum. Onlarla muhabbet etmeyi seviyorum. Burasının insanı zaten gelen misafiri para kaynağı olarak görmez yardımcı olur, bilgilendirir iyi ağırlar. Sıcak bir ortam vardır Tirilye’de.”

5.14. Ziyaretçilerden Elde Edilen Bulgular

Çalışmanın bu kısmında ziyaretçilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

5.14.1. Görüşmeye Katılan Ziyaretçilere İlişkin Demografik Bulgular

Çalışmanın bu kısmında ziyaretçilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında Z1, Z2,...,Z10 şeklinde kodlanan toplamda 10 kişi ile yapılan görüşmeden 6’sı kadın 4’ü erkektir. Katılımcılar arasında en genci 20, en yaşlısı 58 yaşındadır. Eğitim durumları 4 lisans, 3 ön lisans, 2 lise ve 1 ilkokul mezunu şeklindedir. Gelir düzeylerine bakıldığında en yüksek gelir 6800 ile bir memura aitken en düşük gelir 2000 tl olarak iki öğrenciye aittir. Katılımcıların geldikleri il ele alındığında Bursa’dan gelenler ağırlıklı olmak üzere 7’si Bursa’dan ve 3 kişi de İstanbul’dan gelmiştir (Tablo 5.21).

Tablo 5.21. Görüşmeye Katılan Ziyaretçilerin Demografik Özellikleri

Katılımcı Sıra No	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek	Gelir	Geldikleri İl
Z1	Kadın	30	Ön Lisans	Satış Danışmanı	4750	Bursa
Z2	Kadın	34	Lise	Aşçı	5000	Bursa
Z3	Erkek	37	Ön Lisans	İşletmeci	6000	İstanbul
Z4	Kadın	24	Lisans	Hemşire	5250	Bursa
Z5	Erkek	58	İlkokul	Emekli	3000	İstanbul
Z6	Kadın	30	Lisans	Memur	6800	Bursa
Z7	Kadın	42	Lise	Kuaför	4700	Bursa
Z8	Erkek	23	Lisans	Öğrenci	2000	Bursa
Z9	Erkek	44	Ön Lisans	İnşaat Teknikeri	6500	İstanbul
Z10	Kadın	20	Lisans	Öğrenci	2000	Bursa

Katılımcıların Tirilye'ye daha önce kaç kez gelmiş olduklarını belirleyebilmek için "Tirilye'ye kaçınıcı gelişiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan 4'ü üç kez geldiğini, 5'i üç kereden daha fazla geldiğini söylerken, 1 kişi de ilk kez geldiğini belirtmiştir.

Katılımcıların alana gelmesini sağlayan ana faktörün tespiti için "Tirilye'yi ziyaret etmenizi sağlayan bilgi kaynağı nedir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan 6'sı Tirilye'ye yakın bir konumda oldukları için önceden de bildiklerini belirtmişler, 3'ü dost ve tanıdık tavsiyesiyle ve 1 kişi de sosyal medya aracılığıyla görüp geldiğini belirtmiştir.

Katılımcılara "Tirilye'ye tur kapsamında mı yoksa bireysel olarak mı geldiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların 10'u da alana tur kapsamında gelmediklerini bireysel olarak geldiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların alanı ziyaret etme amaçlarını tespit etmek maksadıyla "Tirilye'yi ziyaret etme amacınız nedir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar genellikle Tirilye'deki doğal ve tarihi güzellikleri görmek, yemek yemek ve keyifli vakit geçirmek için alanı tercih etmektedirler. Bu konuya ilişkin birkaç katılımcının görüşü şu şekildedir;

Z3: *"Ben buraya daha çok kafa dinlemeye geliyorum. Şehrin yoğun kalabalığından ve stresinden uzaklaşıp burada huzur buluyorum."*

Z5: *"Vakit buldukça ailecek buraya gelir sahil boyundaki restoranda balık yeriz. Ayrıca dönüşte Tirilye'nin meşhur zeytin ve zeytinyağından mutlaka alıyoruz."*

Z7: *"Ben Tirilye'yi çok seviyorum. Konum olarak da bulunduğum yere yakın olduğu için sürekli gelip vakit geçirdiğim yerlerden birisi. Gezip görülmesi gereken eşsiz güzelliklere ve köklü bir tarihi geçmişe sahip."*

Z8: *"Üniversitedeki arkadaşlarımın tavsiyesi üzerine ilk kez geldim. Tarihi yerleri gezip fotoğraf çekmeyi çok severim. Gerek doğal güzellikleri gerek tarihi dokusu gerçekten muhteşem bir yer."*

Z9: *"İzin günlerimde eşimle sıkça tercih ettiğimiz yerlerdendir Tirilye. Geldiğimizde günün büyük bir bölümünü burada geçiririz. Adeta insanın ruhunu dinlendiren tarifsiz bir güzelliğe sahip. Akşam yemeğini de burada yiyip eve döneriz. Restoranlardaki balık ve mezeler oldukça lezzetli.."*

Katılımcılara Tirilye'de geçirmiş oldukları süre boyunca ne gibi faaliyetler yaptıklarını belirleyebilmek amacıyla "Tirilye'deki ziyaretiniz esnasında hangi aktiviteleri yaptınız ya da yapacaksınız?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar genellikle tarihi yapıları ziyaret etmek,

alışveriş yapmak, fotoğraf çekmek ve balık yemek cevabını vermiştir. Bu konuya ilişkin birkaç katılımcının görüşü şu şekildedir;

Z1: “ İlk olarak Tirilye'nin sokaklarında şöyle bir dolaştık, alandaki tarihi yapıların fotoğrafını çektik. Daha sonra kısa bir mola verip közde yapılmış mis gibi Türk kahvesi içtik. Şimdi köylü pazarındaki teyzelerin yaptığı zeytin, reçel, turşu gibi ürünlerden alacağız.”

Z3: “Sahilde güzel bir yürüyüş yaptım havası çok iyi geldi. Denize nazır bir mekanda oturup çayımı yudumladım. Temiz deniz havası beni biraz acıktırdı doğrusu. Şimdi de balık ekmek yemeyi düşünüyorum..”

Z6: “Epey erken bir saatte geldik, kahvaltımızı burada yaptık. Mis gibi havayı içimize çektik. Tirilye'nin rengarenk evlerinin önünde fotoğraf çekilmeyi de ihmal etmedik.”

Z8: “Alandaki tarihi yapıları ziyaret edip fotoğrafladım. Özellikle Taş Mektep'i çok beğendim. Böylesine önemli bir yapının bölgeye tekrar kazandırılması beni mutlu etti.

Z9: “Sahildeki restoranların birinde eşimle balık yedik, tabii buraya kadar gelmişken zeytin ve zeytinyağı almadan dönmek olmaz. Özellikle zeytin kolonyasını da çok övdüler mutlaka onu da alacağım.”

5.14.2. Ziyaretçilerin Alana İlişkin Görüş ve Tutumları

Katılımcıları alana gelmeye yönelten etkenlerin belirlenmesi için “Tirilye'yi çekici kılan özellikler nelerdir” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar cevaplarında özellikle alanın tarihi dokusu, doğal güzellikleri, manzarası ve huzur verici bir yer olduğu vurgulanmıştır. Bu konuya ilişkin birkaç katılımcının görüşü şu şekildedir;

Z2: “Temiz havası, denizi, tarihi yapıları ve yöresel lezzetleri ile Tirilye oldukça ilgi çekici.”

Z3: “Nostaljik bir Rum kasabası havasında, sessiz, sakin huzur verici bir ortam.

Z5: “Gezilip görülmesi gereken otantik bir yer.. Denize karşı manzaralı salaş balık restoranları, tarihi dokusu ve doğal güzellikleri ile keşfedilmeye değer.”

Z6: “ Tirilye buram buram tarih kokuyor.. Üstelik sahili, manzarası, tam anlamıyla bir doğa harikası. Bursa'nın saklı cennetlerinden biri.”

Z7: “Birçok tarihi yapı fotoğraflanmayı bekliyor. Tepede kayalıkta bulunan Çamlı Kahve'de gün batımı görülmeye değer.”

Z10: *“Nefes alıyor insan burada. Şehrin gürültüsünden kaçmak için doğru adresteyim.”*

Katılımcıların alandaki mevcut turizm olanaklarını nasıl gördüklerini saptayabilmek amacıyla “Tirilye’nin mevcut turizm imkanlarını nasıl buldunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar da alanda gördükleri bazı eksiklikleri vurgulamışlar, bazı katılımcılar turizm imkanlarının yeterli olduğu belirtirken, bazıları otopark sorunun olduğunu, kafe ve restoranların sayıca yetersizliğini ve alana olan ulaşım seferlerinin arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda bazı katılımcıların fikri şu yöndedir:

Z2: *“Genel itibariyle gördüğüm bir takım eksiklikler var, mesela alana olan ulaşım seferleri arttırılabilir, banklar yetersiz sayıda, daha çok restoran ve kafe tarzı yerler olabilir.”*

Z3: *“İyi buldum, stres ve gürültüden uzak kafa dağıtılabilecek huzurlu mekan.”*

Z4: *“Turizm imkanları fena değil, geldiğimizde otopark sıkıntısı yaşadık.”*

Z5: *“Küçük yer sonuçta turizm imkanları da idare eder diyelim.”*

Z7: *“Özellikle hafta sonları oluşan otopark sorunu en büyük problemlerden biri bence.”*

Z10: *“Tirilye turizme fazlasıyla açık etrafta pek çok küçük dükkan, kafe, restoran, butik otel, el emeklerini satan satan satıcılarıyla turizme hazır görünüyor. Ancak buraya gelirken Tirilye’ye gelen minibüsü çok beklemek zorunda kaldık. En azından yaz ayları için bir düzenleme yapılması gerekiyor.”*

Katılımcıların bakış açısından alandaki turizmin gelişebilmesi için neler yapılabileceğinin belirlenebilmesi için “Tirilye’de turizmin gelişmesi için neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Her bir katılımcı alana yönelik farklı öneriler geliştirmiştir. Bu önerilerden bazıları aşağıdaki gibidir;

Z1: *“Bildiğim kadarıyla Tirilye’ye özellikle yaz aylarında Bursa ve İstanbul’dan sıklıkla turlar düzenleniyor. Bu turların sayısının arttırılmasıyla birlikte turizm de gelişecektir.”*

Z2: *“Burası özellikle yazın yoğun turist akımına uğruyor. O yüzden kafe ve restoran sayılarının çeşitlendirilmesi lazım.”*

Z4: *“Yaz aylarında pek çok insan denize girmek için de geliyor buraya. Fakat denizi çok temiz değil, bakım gerekiyor.”*

Z5: “Alandaki tarihi yapılara daha çok özen gösterilip restore edilmeleri gerekli. Bir de en azından ilk kez gelenler için yardımcı olması bakımından tarihi yapılara giden yolu gösteren levhalar konulabilir.”

Z8: “Sahili beton kaplı, biraz yeşillendirme çalışmaları yapılırsa doğal bir görünüm kazanabilir.. En azından yapay görüntüsü kaybolur. Başka bir önerim de şu; limanda gerekli düzenlemeler yapıp, yat turizmi de geliştirilebilir.”

Z10: “Bence bir alanın turizm açısından gelişebilmesi tamamen tanınırlığına bağlı o yüzden profesyonel olarak tanıtımı yapılmalı.”

Katılımcılara yöredeki halkın ve işletmecilerin ziyaretleri boyunca nasıl bir davranış sergilediklerini tespit etmek amacıyla “Ziyaretiniz esnasında yerel halkın ve işletme sahiplerinin size karşı tutumları nasıldı?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri genel itibariyle olumlu yöndedir. Yöredeki halkın oldukça misafirperver ve güler yüzlü olduklarını belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin birkaç katılımcının görüşü şu şekildedir;

Z1: “Sıcakkanlı ve çok sevecen insanlar dışarıdan gelen misafirlere çok yardımcı oluyorlar. Hiç yabancılık hissetmedim. Sanki daha önce tanıştıyormuşuz gibi davrandılar.”

Z2: “Tirilye’ye gelir gelmez o sıcaklığı alıyorsunuz zaten. Ben hiç olumsuz bir durum yaşamadım. Yöredeki insanların bizi para kaynağı olarak görmemesi içten olması keyifli bir şekilde oradan ayrılmanızı sağlıyor diyebilirim.”

Z4: “Her gelişimde mutlaka köylü pazarından alışveriş yaparım. Oradaki teyzeler o kadar cana yakın ki onlarla sohbet ederken zamanın nasıl geçtiğini anlamam bile.. Zaten onların ikramlarıyla karnınız aç bile olsa hemen doyarınız. Yöre halkı gerçekten çok misafirperver insanlar..”

Z6: “Huzur dolu sıcacık bir yer.. İnsanları da öyle, dar sokaklarında dolanırken kapının önünde oturmuş muhabbet eden kadınlara rastladık bize de çay ikram ettiler çok nazik insanlar..”

Z8: “Ben çok memnun kaldım yöredeki insanların samimiliği ve içtenliği bana köyümü anımsattı.”

Z10: “İyi insanlar alışveriş amaçlı birkaç dükkana girdim öyle güzel karşıladılar ki her bir ürünü detaylıca anlatıp beni bilgilendirdiler. Pek çok kişiyle tanıştım. Tirilye’nin tarihi geçmişini bir de Tirilyeli halktan dinleme fırsatı yakaladım.”

5.14.3. Ziyaretçilerin Alandaki Kültürel Mirasa ve Korunmasına Yönelik Görüşleri

Çalışmanın temel kavramlarından olan kültürel miras kelimesini katılımcılar için ne ifade ettiğini tespit edebilmek için katılımcılara “Kültürel Miras kelimesi size neyi ifade etmektedir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar verdikleri cevaplar ile kültürel mirasa oldukça hakim bir durumdadır. Bu konuda birkaç katılımcının görüşü şu şekildedir;

Z3: *“Gelenek ve göreneklerimiz, tarihi unsurlar hepsi birer kültür mirasıdır.”*

Z4: *“Tarihimiz boyunca biriken tüm insanlığın ortak hazinesidir kültürel miras.. Bize miras bırakılmıştır.. Koruyup kollamak tüm insanlığın görevidir.”*

Z5: *“Bizim atalarımızdan gelen ve bugüne aktarılan tüm varlıklar kültürel mirasımızı oluşturur.”*

Z7: *“Yöresel yemekler, camiler, türbeler, hanlar ve hamamlar..”*

Z8: *“Bir yaşanmışlığı olan benliğimizi yansıtan topluma atfedilen değerlerdir.”*

Katılımcılara “Sizce Tirilye’deki kültürel miras yeterince korunmakta mıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü kültürel mirasın yeterince korunmadığını belirtirken 2 katılımcı korunduğunu söylemiştir.

Kültürel mirasın yeterince korunmadığını belirten birkaç katılımcının görüşü şu şekildedir;

Z2: *“Ben yeterince korunabildiğini düşünmüyorum doğal güzellikleri ve tarihi yapısı gereği harika bir yer fakat çoğu tarihi yapı harabeye dönmüş. Özellikle yaz aylarında buranın gezmeye gelen yoğun bir turist kitlesi var. Bu kitlenin sayısının daha da artabilmesi için tarihi yapıların yenilenmesi gerekli.”*

Z3: *“Daha fazla ve daha çok yapıda koruma çalışmaları gerçekleştirilmeli, Tirilye’de kendi kaderine bırakılmış tarihi değerleri görünce içim parçalandı. İnşallah yetkililer gerekli desteği sağlar da restore edilirler.”*

Z7: *“Restore edilmesi gereken yapı sayısı çok fazla. Evet korumaya yönelik çalışmalar var ama bence yine de yeterli değil. Örneğin, Kemerli Kilise yıkılmaya yüz tutmuş bir biçimde.. Acilen onarılması gerekiyor. Böylesine kıymetli bu yapının bu durumda olmasına üzüldüm açıkçası.”*

Z10: *“Alanda pek çok tarihi yapı var Osmanlı-Rum mimarisini yansıtan geleneksel evler hepsinin bir onarımına ihtiyacı var. Umarım bu yapılara gereken özen gösterip*

korunması sağlanabilir. Aksi takdirde turizm de bu durumdan olumsuz yönde etkilenicektir.”

Kültürel mirasın korunduğunu belirten katılımcının görüşü şu şekildedir;

Z5: “Gördüğüm kadarıyla bazı yapılar korunmaya çalışılmış ama sonradan yapılan yeni yapılar sanki doğallığı bozmuş gibi geldi bana.. Bu yapılar tarihi dokuya uygun olarak onarılmalı.”

Z9: “Tabii korumaya yönelik çalışmalar var elbette.. Gelişen turizmle birlikte bu çalışmaların daha da hız kazanacağını düşünüyorum ben.”

Katılımcılara “Sizce turizm kültürel miras varlıklarının korunmasına fayda sağlıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar turizmin Tirilye’yi geliştirdiğini ve koruma yönünde çalışmaların gerçekleşmesine imkan sağladığını belirtmişlerdir. Katılımcılar arasında Z7 kodlu katılımcı sağladığını ancak Tirilye’de bunun tam anlamıyla henüz sağlanamadığını belirtmiştir. Bu konuda bazı katılımcıların görüşü şu şekildedir;

Z1: “Sağlar, çünkü turizm sayesinde burası ayakta.. Bu değerler korunsun ki turizm gelişebilsin. Hepsi birbiriyle bağlantılı işliyor..”

Z5: “Sağlar tabiki., bir bölgede tarihi yapıların korunmuş olması turizm açısından da çekicilik yaratacaktır. Tirilye’de bunun için elverişli bir yer.”

Z6: “Normalde evet sağlar ama Tirilye’de bu tam anlamıyla henüz gerçekleştirilememiş sanırım.”

Z7: “Evet sağlar. Fakat Tirilye yeni yeni hareketlenmeye başladı, mirasları korumaya yönelik önlemler alınıyor. Zamanla da hız kazanacaktır.”

Z10: “Sağlamalı, çoğu insan buraya tarihi atmosferi solumaya geliyor. O yüzden koruma en önemli öncelik olmalıdır.”

Katılımcılara alandaki doğal ve kültürel değerlerin devamlılığının sağlanabilmesine yönelik görüşlerine başvurularak “Sizce Tirilye’nin doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu konuda pek çok farklı görüş öne sürmüşlerdir. Bu görüşler arasında; tarihi yapıların korunması, etkinlikler düzenlenmesi, yöresel lezzetlerin ve el sanatlarının ön plana çıkarılması gibi görüşler belirtilmiştir.

Bu konuda birkaç katılımcının fikri şu yöndedir;

Z1: “*Tirilye tarihi yapısıyla ön plana çıkan bir yerleşim olduğu için pek çok insan buraya bu yapıları görmeye geliyor. Acilen metruk durumda olan yapıların bir onarımdan geçmesi lazım, yoksa kaybolup gidecekler.*”

Z3: “*En başta alandaki tarihi dokular restore edilmeli ancak orijinal haliyle uyumlu olması şartıyla.*”

Z4: “*Böyle turistik yerlerde tarihi dokulara zarar verecek yeni yapılaşmaların denetim altında tutulması gerekir. Yoksa tarihi havadan eser kalmaz.*”

Z5: “*Tirilye’deki yöresel lezzetler ve el sanatları daha fazla ön plana çıkarılabilir.*”

Z9: “*Yöreye ait geleneksel yemekler çeşitlendirilmeli ve tanıtımı yapılmalıdır. Ben daha önce buranın mezelerinin methini çok duymuştum mesela.*”

Z10: “*Bence özellikle sosyal ve kültürel açıdan faaliyetlere önem verilmeli. Tirilye’de her yaz zeytin festivali düzenlendiğini biliyorum. Bu tarz etkinlikler geliştirilebilir. Böylece bu etkinliklere pek çok insan katılacak dolayısıyla alanın da tanınırlığı artacaktır.*”

5.14.4. Ziyaretçilerin Alanda Karşılaştıkları Çevre Sorunları ve Diğer Sorunlar

Katılımcılara “Alanda geçirmiş olduğunuz vakit süresince karşılaştığınız çevre sorunları ve başka sorunlar var mıydı?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar park yeri bulma konusunda sıkıntı yaşadıklarını, denizin kirliliğini, yerlerde çöplerin olduğunu ve Tirilye’ye ulaşımı sağlayan yolda bir takım düzenlemelerin yapılmasını gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda birkaç katılımcının fikri şu yöndedir:

Z2: “*Özellikle hafta sonları ve resmi tatillerde park yeri bulmak neredeyse imkansız hale geliyor.*”

Z3: “*Sahili kirliliği, her yer şişe dolu bakım gerekiyor üstelik kötü koku da var. Sessizlik arayan biri için pazar günü iyi bir seçim olmaz çünkü çok gürültülü.*”

Z4: “*Park etmek için müsait yer bulmak zor oldu. Bir de Mudanya’dan Tirilye’ye varılan yolda düzenleme yapılması lazım yol oldukça virajlı ve dar. Gidiş- geliş zorluyor.. Çok dikkatli olmak gerekli.*”

Z6: “*Sokaklarda çok köpek vardı, yürürken biraz tedirgin oldum açıkçası.. Bir başka karşılaştığım sorun ise çarşıda yürürken sürekli arabaların geçmesiydi, bu yolda araç geçişine izin verilmemeli, yol zaten dar yürümek dahi güçleşiyor.*”

Z7: “Denizde salya sorunu vardı, dolaşırken etrafta çöplere de rastladım insan yoğunluğundan olsa gerek..”

5.14.5. Ziyaretçilerin Memnuniyet Düzeylerine Yönelik Görüşleri

Katılımcıların alandan duydukları memnuniyet düzeyleri hakkında fikir edinebilmek için, “Tirilye’ye yaptığınız ziyarette memnuniyet düzeyiniz nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların geneli alana yaptıkları ziyaretten memnun olduklarını ifade etmiş fakat bir katılımcı yapılacak etkinlik sayısının kısıtlı olduğunu söylerken başka bir katılımcıda restorandaki fiyatların pahalı olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda katılımcının bazılarının fikri şu şekildedir;

Z4: “Sadece bu havayı solumak için bile gelinebilir memnunum.”

Z6: “Tam bir enerji depolama mekanı memnun kaldık.”

Z7: “Ben şahsen çok keyif aldım. Muhakkak en kısa zamanda yine geleceğim.”

Z8: “Yapılacak etkinlik sayısı biraz kısıtlı ama yine de tercih edilebilir.”

Z9: “Restoran ve kafelerdeki fiyatlar fazlasıyla uçuk. Doğrusu bu kadar tahmin etmiyorduk. Onun her şey dışında güzeldi.”

Katılımcıların alanı çevrelerindeki başka kişilere tavsiye edip etmeyeceğini öğrenmek amacıyla, “Tirilye’yi ziyaret etmeyi çevrenizdeki insanlara tavsiye eder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar alanda geçirdikleri vakitten keyif aldıklarını belirterek tavsiye edeceklerini belirtmişlerdir. Bu konuda birkaç katılımcının fikri şu yöndedir;

Z2: “Zaten çoğu Bursalı burayı bilir bence.. Doğası, tarihi havası ile hayranlık uyandırıyor. Son yıllarda oldukça popülerleşti. Ama daha önce burayı hiç keşfetmemiş birini görürsem tavsiye ederim mutlaka.”

Z6: “Evet tavsiye ederim. Böyle bir güzellikten kimse mahrum kalmamalı.”

Z7: “Tirilye’yi gezerken keyif aldığım için tavsiye ederim. Doğal güzellikleriyle ve tarihiyle oldukça keyifli.”

Z8: “Evet gününbirlik bir gezinti için ideal bir yer.. Ben de buraya bir tavsiye üzerine geldim. Çevremdekilere de tavsiye ederim.”

Z9: “Ederim tabiki..”

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sürdürülebilir turizm yaklaşımının temelinde, doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunarak devamlılığının sağlanması vardır. Turizm destinasyonu açısından bu durum değerlendirildiğinde, turizmin olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri olacaktır. Bu noktada turizm faaliyetlerinin meydana getireceği ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin saptanarak önüne geçilecek önlemlerin alınması gerekir.

Bu çalışma ile Tirilye’de kültürel mirasın korunma durumu ve sürdürülebilir turizmden bahsedebilmek için mevcut turizm faaliyetlerinin özellikleri, eksiklikleri ve avantajları tespit edilmek istenmiştir. Bu bağlamda yöredeki turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir turizmin temel unsurları olan çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkiler paydaşların bakış açılarıyla ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yerel halktan 108 kişiye anket, 10 turizm işletmecisi ve 10 ziyaretçiye yarı yapılandırılmış görüşme uygulanmıştır.

Araştırma bulgularına göre,

- Yerel halkın %62.6’sı kültürel mirasın yeterince korunmadığını düşünürken, % 31.3’ü korunmadığını düşünmektedir. Kültürel mirasın yeterince korunmadığını belirten yerel halk bunun en temel sebebinin kurum ve kuruluşlar arasında iletişim kopukluğundan kaynaklandığı görüşündedir.
- Yerel halk, kültürel mirasın korunmasında turizmin önemli bir etken olduğunu belirtmiş ve kültürel mirasın gelecek nesiller için büyük önem arz ettiği için korunması gerektiği düşüncesindedir.
- Yerel halkın büyük bir bölümü turizmi desteklemektedir.
- Yerel halk, Tirilye’deki kültürel çekiciliklerin turizmde yeteri kadar değerlendirilmediği görüşündedir.
- Yerel halka göre, yöredeki turizmin gelişebilmesi için tarihi yapıların iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Yerel halk, yörede kültürel mirası tanıtmaya çalışmalarının ve korumaya yönelik çalışmaların yeterli olmadığı görüşündedir.
- Yerel halk, turizmin ekonomik açıdan alana olumlu etkiler sağladığı görüşünü desteklemektedir.
- Turizm işletmecileri, en fazla geliri Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında elde etmektedir. Alan diğer günlere nazaran hafta sonu daha kalabalık olduğu için hafta sonu en fazla gelir elde edilen günlerdendir.

- Turizm işletmecilerine göre, Tirilye'nin tercih edilme nedenleri arasında Tirilye'de çekilen dizi ve filmler, alandaki tarihi ve doğal güzelliklerin varlığı en temel nedenler arasında yer almaktadır.
- Turizm işletmecilerinden bazıları, alanda birtakım alt ve üst yapı yapı sorunları olduğunu belirtmiştir. Bu sorunlar arasında otopark sorunu, ulaşım sorunu ve alanda etkinlik yapılabilecek alan sınırlı olması yer almaktadır.
- Turizm işletmecileri, alanda turizme bağlı gelişen bazı çevre sorunlarına değinmiş, bu sorunlar arasında çevre kirliliği, görüntü ve gürültü kirliliği yer almaktadır.
- Turizm işletmecileri, turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan olumlu etkiler yarattığını ve yöre halkı açısından da bir kalkınma sağladığını belirtmişlerdir.
- Turizm işletmecileri, Tirilye'nin doğal ve kültürel çekim gücünün korunarak gelecek nesillere aktırabilmesi için alandaki tarihi dokuların korunmasını gerektiğini vurgulamış ayrıca yöreye ait geleneksel lezzetlerin, el sanatlarının ve zeytinciliğin ön planda tutulması verilen cevaplar arasındadır.
- Turizm işletmecilerinin turizme olan memnuniyet düzeyleri olumlu yöndedir.
- Ziyaretçilerin Tirilye'yi tercih etmelerindeki en temel nedenler arasında; doğal ve tarihi güzellikleri görmek, yemek yemek, fotoğraf çekmek ve keyifli bir vakit geçirmek istemeleri yer almaktadır.
- Ziyaretçilerin bazıları alanda turizm imkanları açısından bazı eksikliklerin olduğunu belirtmiştir. Bu eksiklikler arasında otopark sorunu, kafe ve restoranların sayıca yetersizliği ve alana olan ulaşım seferlerinin yetersiz olması verilen cevaplar arasındadır.
- Ziyaretçiler alanda turizmin gelişebilmesi için bazı öneriler getirmişlerdir. Bu öneriler arasında; tarihi yapıların restore edilmesi, alana yapılan turların sayısının arttırılması, alanın profesyonel olarak tanıtımının yapılması, denizin temizlenmesi ve limanda gerekli düzenlemeler yapıp yat turizminin geliştirilmesi yapılan öneriler arasındadır.
- Ziyaretçilerin büyük bir bölümü alandaki kültürel mirasın yeterince korunmadığı görüşündedir.
- Ziyaretçilerin büyük bir kısmı alana yaptıkları ziyaretten memnun kaldıklarını ifade etmiş fakat bir katılımcı alanda yapılabilecek etkinlik sayısının sınırlı olduğunu söylerken başka bir katılımcı da restoranlardaki fiyatlarının pahalılığına vurgu yapmıştır.

Turizmin Tirilye'ye çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Olumlu etkileri şöyledir;

- Turizmle birlikte, tarihi yapıların koruma bilinci artarak koruma yönünde çalışmalar artış göstermiştir.
- Turizm, yerel halkın yaşam standartlarını yükselterek gelir elde etmelerini sağlayan fırsatlar sunmaktadır.
- Turizm sayesinde yöredeki kadınlara da iş imkanı doğmuş, el emeği ürünlerini satışa sunarak gelir elde etmeye başlamışlardır
- Turizm, kültürlerarası anlayış ve hoşgörüyü katkıda bulunarak yörenin kültürel kimliği üzerinde olumlu bir etki sağlamaktadır.
- Turizm, yöreye ait geleneksel lezzetlerin yeniden hatırlanmasına katkı sağlamaktadır.

Turizmin alandaki olumsuz etkileri şöyledir;

- Trafik ve park sorunu turizmin alana getirdiği olumsuzlukların başında gelmektedir.
- Turizme bağlı olarak alanın yoğun kullanımından dolayı çevre kirliliği oluşmaktadır.
- Turizmle birlikte turistlere sunulan ürün ve hizmet fiyatları artış göstermektedir.
- Alandaki gayrimenkullerin ve arsa fiyatlarının değeri turizmle birlikte artış göstermektedir.

Elde edilen tüm bulgular doğrultusunda Tirilye'de kültürel miras değerlerinin koruma bilincinin oluşturulması ve turizmde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için şu öneriler getirilebilir;

Çevresel Açıdan Öneriler

- Alanda bakıma muhtaç bir şekilde kendine haline bırakılan kiliseler, tarihi evler, çeşmeler restore edilerek tekrar işlev kazandırılmalıdır.
- Bölgeye gelen turistlere kolaylık sağlaması açısından tarihi yapıları gösteren tabela ve yönlendirmeler konulmalıdır. Ayrıca bu yapıların gece de ziyaret edilebilmesi için özel ışıklandırmalar konularak daha ilgi çekici hale getirilebilir.
- Özellikle hafta sonları ve diğer resmi tatil günlerinde oluşan trafik yoğunluğunu gidermek için otopark sorunu çözümlenmelidir.

- Trafik ve yaya yollarına bazı düzenlemeler getirilmeli. Yayaların yürümesini zorlaştıracak alanlarda araç geçişine izin verilmemelidir.
- Tirilye limanında gerekli düzenlemeler yapılarak yat turizmi geliştirilebilir.

Ekonomik Açıdan Öneriler

- Alanda bir marka haline gelen zeytin ve zeytinyağının daha fazla tanıtımı yapılarak yöre halkının daha fazla gelir etmesine imkan sağlanmalıdır.
- Tirilye'nin çekiciliklerini tanıtan broşür, harita ve el kitapçıkları hazırlanabilir.
- Turizmin mevsimsellik seyrini değiştirecek, yöre halkı için ekonomik gelirin devamlılığını sağlayacak ve turizmin niteliğini güçlendirecek çekicilikler değerlendirilmelidir. Bölge ve doğa ile uyumlu bisiklet, doğa yürüyüşleri ve kamp etkinlikleri gibi çeşitliliklerin artırılması gerekmektedir.
- Alana gelen ziyaretçilerin sayısının artması için tur şirketleri tarafından yapılan tur sayıları artırılmalıdır.
- Gününbirlik olarak gelen ziyaretçilerin alanda kalma sürelerinin uzaması için etkinlik alanları oluşturulmalıdır.

Sosyo-kültürel Açıdan Öneriler

- Yöre halkı, kültürel miras ve koruma konusunda bilinçlendirilmeli ve bu konuda seminer ve toplantılar gerçekleştirilmelidir.
- Tirilye'nin geleneksel lezzetleri korunmalı ve daha fazla ön plana çıkarılmalıdır. Örneğin; Girit mutfağına özgü alternatif mekanlar artırılarak tanıtımı yapılabilir.
- Bayanlara yöreye ait olan el sanatları konusunda eğitimler verilmeli ve turizmde satışa sunmalarına imkan sağlanmalıdır.
- Alanda çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler ve şenlikler düzenlenmelidir. Bu etkinlikler duyurularak tanıtımı yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar Bilgin, E.** (2015). *19. yy Endüstri Yapılarının Kültürel Miras Olarak Değerlendirilmesi: Tirilye'de Zeytinyağı Fabrikası Restorasyon Projesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Acar Bilgin, E., & Bağbancı, Ö.** (2015). 19. Yüzyıl Endüstri Mirası Örneği Olarak Tirilye'de Bir Zeytinyağı Fabrikası. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (13), 145-166.
- Akay Ertürk, S.** (2009). Zeytinbağı (Trilye)'nda Turizm İmkanları. *Coğrafya Dergisi*, (19), 1-27.
- Akgün, B.** (1995). *Zeytinbağı (Trilye) 'ndaki Eski Sivil Mimarlık Örneklerinin Belgelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akıncı, Z., & Elinç, H.** (2010). Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm: Otantik Yörük Kültür Köyü Projesi. *Akdeniz Sanat*, 3(6), 27-43.
- Akıncıtürk, N.** (2002). Trilye Beldesindeki Tarihi Yapılar ve Taş Mektep'in Yapısal Bozulmaların İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7(1), 185-192.
- Akış, S.** (1999). Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 36-46.
- Aksöyek, S.** (2009). *Zeytinbağı (Tirilye); Kemerli (Panagia Pantobasilissa) Kilise*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksu, C.** (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre. *Güney Ege Kalkınma Ajansı*, (1), 1-34.
- Akyıldız, G.** (2016). *Mudanya Zeytinbağı'nın Güncel Koruma Sorunlarının İrdelenerek Koruma Önerilerinin Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aliağaoğlu, A.** (2004). Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2 (2), 50-64.
- Alper, M.** (2004). Zeytinbağı/Tirilye Örneğinde; Marmara Denizi Güney Kıyısı Yerleşimlerinin Doğal ve Tarihsel Değerlerinin Korunması Turizm Açısından Değerlendirilmesi için Öneriler. İstanbul.

- Arat, G., Türkeş, M., & Saner, E.** (2002). Uluslararası Sözleşmeler Ön Rapor. *Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli*, 1-29.
- Arslanoğlu, İ.** (2000). Kültür ve Medeniyet Kavramları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (15), 243-255.
- Aslan, Z., & Ardemagni, M.** (2006). *Introducing Young People to the Protection of Heritage Sites and Historic Cities*.
- Avcıkurt, C.** (2009). *Turizm Sosyolojisi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Aygün, H. M.** (2011). Kültürel Mirası Korumada Katılımcılık. *Vakıflar Dergisi*, (35), 191-213.
- Bahar, O.** (2003). Kitle Turizminin Çevre Üzerindeki Olası Etkileri: Bodrum Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 14 (2), 150-158.
- Bahar, O., & Kozak, M.** (2013). Turizm Sektörünün Ulusal Ekonomiler Üzerindeki Etkileri,
- Bahar, O., Samırkaş, M., & Çelik, N.** (2015). *Farklı Boyutları ile Sürdürülebilir Turizm*. Süre Yayınevi, Muğla.
- Basat, E. M.** (2013). Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek. *Milli Folklor*, 25(100), 61-71.
- Basmacı, D.** (2017). Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Beyoğlu Belediyesi Örneği. *Aurum Mühendislik Sistemleri ve Mimarlık Dergisi*, 1(2), 77-90.
- Baş, T.** (2008). *Anket Nasıl Hazırlanır, Nasıl Uygulanır, Nasıl Değerlendirilir?*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Beyhan, Ş. G., & Ünügör, M.** (2005). Çağdaş Gereksinmeler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli. *İTÜ Dergisi*, 4(2), 79-87.
- Bozok, D., & Kahraman, K.** (2015). Kırsal Turizmde Yöresel Yemek Kültürünün Rolü: Balıkesir. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(1), 85-90.
- Bramwell, B., Higham, J., Lane, B., & Miller, G.** (2017). Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: Looking back and moving forward. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(1), 1-9.

Bulut, E. (2015). *Antalya Merkez İlçelerinde Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yaklaşımı.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Burbano, D. V., Valdivieso, J. C., Izurieta, J. C., Meredith, T. C., Ferri, D. Q. (2022). Rethink and reset” tourism in the Galapagos Islands: Stakeholders’ views on the sustainability of tourism development. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 3: 10057.

Can, M. (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik (Çalışma Raporu).* Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Ceylan, G. (2000). *Marmara'nın İncisi Mudanya ve Saklı Kent Zeytinbağı.* Bay Yayıncılık, İzmir.

Ceylan, T. (2001). Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 169-177.

Coşkun, R. (2021). *Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Turizmle İlişkisi: Eskişehir Odunpazarı Örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Çakılcıoğlu, M. (2002). Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Turizm . *10. Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi*, 17-18 Ekim 2002.

Çakılcıoğlu, M. (2013). Turizm Odaklı Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Yöntem Önerisi. *Tasarım+ Kuram*, 9(16), 27-42.

Çakır, C. (2010). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çavuş, Ş., & Tanrısevdi, A. (2000). Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Ölçekli Bir Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli Önerisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 149-159.

ÇEKÜL. (1988). *Kentsel Sitlerin Korunması.* Albay Yayınları, İstanbul.

Çelik, N. (2014). *Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının Turizm Talebi Üzerine Etkileri.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Çınarlı, E. (2018). *Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesi: Sille Örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Dağıstan Özdemir, M. Z.** (2005). Türkiye'de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış. *TMMOB Şehir Plancıları Odası, Planlama*, (31), 20-25.
- Demir, C., & Çevirgen, A.** (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*. Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Demir, M.** (2019). *Tirilye Eskipazar Caddesi Koruma Önerileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirayak, F.** (2002). Biyolojik Çeşitlilik- Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Tübitak Vizyon*, 2023, 1-30.
- Diker, O.** (2016). Kültürel Miras İle Kültürel Miras Turizmi Kavramları Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(30), 365-374.
- Diker, O., & Deniz, T.** (2017). *Coğrafya ve Tarih Perspektifinden Somut Kültürel Miras ve Türkiye*. Pegem Akademi, Ankara.
- Dinçer, İ.** (1996). Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım. *19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*.
- Dostoğlu, N.** (2000). Geçmişin İzlerinden Geleceğe: Zeytinbağı ve Taş Mektep. *Bursa Defteri* (8), 136-143.
- Duran, E.** (2011). Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (19), 291-313.
- Eagles, P. F., McCool, S. F., & Haynes, C. D.** (2002). *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management* (No. 8). Iucn.
- Ekici, M.** (2004). Bir sempozyumun ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi. *Milli Folklor Dergisi*, 16(61), 5-13.
- Ekiztepe, B.** (2016). Sürdürülebilir Kalkınma ve Gelişim Süreci, *H. Çeken (Ed.) Sürdürülebilir Turizm*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Emre, G.** (2010). *Kültürel Mirasın Korunması*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul.

- Erdoğan, C.** (2015). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Doğal ve Sosyo-Kültürel Varlıkların Değerlendirilmesi ve Korunması: Alaçatı Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ergün, T., & Çobanoğlu, N.** (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Etiği. *Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 97-123.
- Erkal, A. E.** (2008). *Geleneksel Kültürüyle Türk Girit*. Nurdaş yayın, İzmir.
- Erkal, H.** (2010). *Unesco Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Sistemleri'nin, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasına ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasına Etkisi Üzerine Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eryücel, Ö.** (2018). *Turizmde Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği: Kazdağı Türkmen Köyleri Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezleri). On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Eyyübi, S.** (2004). *Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisinin Uygulanmasında Ekosistem Yönetiminden Ülkemizde Bir Yöntem Olarak Yararlanma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Garrod, B., & Fyall, A.** (1998). *Beyond the Rhetoric of Sustainable Tourism*. *Tourism Management*, 19(3), 199-212.
- Gülhan, G.** (2007). *Doğal ve Kültürel Değere Sahip Alanlarda Turizm Potansiyellerinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Selçuk ve Çevresi Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gümüştekin, N.** (2007). Kültür Kavramı ve Osmanlı'dan Günümüze Kültürel Yapının İncelenmesi. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. Bildiriler Kitabı*, 117-127.
- Günel, A.** (1998). Otantik Olanı Aramak. *Birikim Dergisi*, (111), 109-113.
- Güncü, A.** (2019). Kültürel Miras Yönetiminde Sürdürülebilir Koruma Ölçütleri: Taşınmaz Kültür Varlıkları Örneği, O., Türkay & İ. Çalık (Ed.), *Sürdürülebilir Turizm: Gösterge Geliştirme ve Ölçme Yaklaşımı*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Gündüz, F.** (2004). Çevre ve Turizmin Sürdürülebilirliği. *Planlama Dergisi*, (1), 58-66.

Gürçayır, S. (2011). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma. *Milli Folklor Dergisi*, 23(92), 5-12.

Gürlük, S. (2001). Dünya'da ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1-12.

Güvenç, B. (1974). *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Hall, C. M. (2010). Changing Paradigms and Global Change: From Sustainable to Steadystate Tourism. *Tourism Recreation Research*, 35(2), 131-1.

Higgins-Desbiolles, F. (2018). Sustainable Tourism: Sustaining tourism or something more? *Tourism Management Perspectives*, 25, 157-160.

Himmetoğlu, B. (1996). Sürdürülebilir Turizmi Geliştirme Yolları. 19. *Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası, 61-69.

Hunter, C. (1997). Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm. *Annals of Tourism Research*, 24(4): 850-867.

İSMEP, (2014). İSMEP Rehber Kitaplar, *Kültürel Mirasın Korunması*. İstanbul Proje ve Koordinasyon Birimi Yayınları, İstanbul.

Kaderli, L. (2014). Kültürel Miras Koruma Yaklaşımlarının Tarihsel Gelişimi. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (12), 29-41.

Karacan, E. (2009). *Bursa ve Çevresindeki Bizans Dini Mimarisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Kaya, E. (2015). Trigleia Ioannes Theologos Pelekete (Aya Yani) Manastırı: Tarihi, Mevcut Mimarisi ve Geleceği. *Zeitschrift für die Welt der Türken/ Journal of World of Turks*, 7(1), 305-329.

Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.

Kervankıran, İ. (2011). *Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Kervankıran, İ. (2013). *Afyonkarahisar İlinin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. Kocatepe Akademi Yayınları, Afyonkarahisar.

- Koç, A.** (2014). *Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası*. Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Koçak, B., & Can, H.** (2018). Kültürel Mirasın Korunmasında Belediye Birliklerinin Rolü: Koca Yusuf Projesi Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 148-164.
- Kurtar, C.** (2012). *Kentsel Kültürel Miras Yönetimi ve Rekreasyonla İlişkisi: Ankara Hamamönü Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oğuz, E. S.** (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.
- Oğuz, M. Ö.** (2018). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Geleneksel Yayıncılık, Ankara.
- Okuyucu, A.** (2011). *Osmaneli İlçe Merkezinde Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Okuyucu, A.** (2016). *İkinci Konutların Ekonomik ve Sosyo-kültürel Etkileri Konusunda Bir Araştırma: Yalova Çınarcık Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ozmehmet, E.** (2008). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(12), 1853-1876.
- Özgen, K., Dilek, S., Türksoy, S., & Çelebi, S.** (2016). *Sürdürülebilir Turizm Yönetimi, N.*, Koçak (Ed.), Detay Yayıncılık, Ankara.
- Özkök, F., & Gümüş, F.** (2009). Sürdürülebilir Turizmde Bilginin Önemi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 51-72.
- Öztok Akay, A.** (2012). *Girit Kökenli Mübadil Kadınlar Üzerine Sosyal Antropolojik Bir Araştırma (Bursa/ Tirilye Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özünel, E.** (2011). Kültür Turizminde "Yöresel" ve "Otantik" Olanı Sorgulamak ve Tüketilmiş Mekanları Yeniden Üretmek Üzerine. *Electronic Turkish Studies*, 6(4), 255-262.
- Pekak, M.S.** (2009). *Trilye (Zeytinbağı) Fatih Camisi Bizans Kapalı Yunan Haçı Planı*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Polat, E. (2021). *Ahlat Şehri'nin Kültürel Miras Turizmi Potansiyeli*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı.

Sarkım, M. (2007). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Savaş, D., & Özdemir, C. (2020). Çanakkale'nin Turizm Gelişiminde Kültürel Miras Değerleri. *Journal of Global Tourism and Technology Research*, 1(1), 78-88.

Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. CABI Publishing, New York.

Tıkır, S. (2019). *Kültürel Miras Turizmi Açısından Gelibolu Yarımadası'nda Bulunan Yabancı Savaş Mezarlıkları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Tıraş, H. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 57-73.

Tokuş, B. (2009). *Mudanya Zeytinbağı Eski Pazar Caddesi'nde Tarihi Doku'nun Analizi ve Rehabilitasyon Önerisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tuvi, R. (2000). *Geçmişten Bugüne Tirilye*. Türk Pirelli Kablo ve Sistemleri A.Ş, Bursa.

UNEP. (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. *United Nations Environment Programme ve World Tourism Organisation*.

UNWTO. (1998). *Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism*; World Tourism .

UNWTO. (2004). *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations, A Guidebook*, İspanya.

URL-1 Kültür ve Turizm Bakanlığı (1982). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi*. (Erişim: 13.01.2022, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>).

URL-10 Avrupa Nostra (1963). *Bizim Avrupamız*. (Erişim:18.01.2022, [https://stringfixer.com/tr/European Union Prize for Cultural Heritage / Europa Nostra Awards](https://stringfixer.com/tr/European%20Union%20Prize%20for%20Cultural%20Heritage%20-%20Europa%20Nostra%20Awards)).

- URL-11 ICAMOS** (1964). *Venedik Tüzüğü*. (Erişim: 18.01.2022, <http://www.icomos.org.tr>).
- URL-12 Dünya Anıtlar Fonu** (1965). (Erişim: 18.01.2022, <https://tr.wikipedia.org>).
- URL-13 ICAMOS** (1965). *Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi*. (Erişim: 18.01. 2022, <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomos&dil=tr>).
- URL-14 ICAMOS** (1975). *Amsderdam Bildirgesi*. (Erişim: 18.01.2022, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf).
- URL-15 ICAMOS** (1982). *Tarihi Bahçeler (Floransa Tüzüğü)*. Erişim: 18.01. 2022, <https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/cevreilave03.pdf>).
- URL-16 Avrupa Mimarı Mirasının Korunması Sözleşmesi** (1985) Erişim: 18.01.2022, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020142910121_tur.pdf).
- URL-17 ICAMOS** (1987). *Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması/ Tüzüğü*. Erişim: 18.01.2022, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf).
- URL-18 ICAMOS** (1990). *Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü*. Erişim: 18.01.2022, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0574229001536913919.pdf).
- URL-19 ICAMOS** (1994). *Nara Özgünlük Belgesi*. Erişim: 18.01.2022, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf).
- URL-2 Mevzuat Bilgi Sistemi** (1983). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*. (Erişim:15.01.2022, <https://www.mevzuat.gov.tr>).
- URL-20 ICAMOS** (1999). *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü*. Erişim: 18.01.2022, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf).
- URL-21 ICAMOS** (1999). *Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü*. Erişim: 18.01.2022, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0300983001536913522.pdf).
- URL-22 UNESCO** (2001). *Sualtı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi*. (Erişim: 18.01.2022,<https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Sualti-Kultur-Miras%2C- UNESCO%2C-2001.pdf>)
- URL-23 Mevzuat** (1983). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*. Erişim: 18.03.2022, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2863.pdf>).

URL-24 Resmi Gazete (2012). *Yer Adının Değiştirilmesi Dair Karar*. Erişim:20.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120125-5.htm>).

URL-25 Tbbm.gov.tr (2012). *On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*(Erişim: 19.03.2022, <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6360.html>).

URL-26 Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları (2022), *Tirilye Mahallesi Nüfusu*. Erişim: 20.03.2022, www.nufusune.com).

URL-27 Bursa'nın Değerleri (2022). *Zeytinbağı Taş Mektep*. Erişim: 20.03.2022, <http://www.bursanindegerleri.com/tarihi-degerler/zeytinbagi-tas-mektep>).

URL-28 Bursa Hakimiyet (2022). *Trilye Hamamı Mübadele Müzesi Oluyor*. Erişim: 20.03.2022, <https://www.bursahakimiyet.com.tr/bursa/tirilye-hamami-mubadele-muzesi-oluyor-220855>).

URL-29 TarihGezisi.com (2022). *Trilye Tarihi Çeşmeleri*. Erişim: 20.03.2022, <http://tarihgezisi.com/cesmeler/trilye-tarihi-cesmeleri-mudanya-bursa>).

URL-3 UNESCO (2008). *İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi* (Erişim:18.01.2022, <https://www.unesco.org.tr>).

URL-30 Bursa Habarleri (2022). *Tirilye'de Girit Danteli Kursu Açıldı*. Erişim: 20.03.2022, <https://www.sabah.com.tr/bursa/2015/06/18/tirilyede-de-girit-danteli-kursu-acildi>).

URL-31 Gezi Linki (2022). *Trilye Zeytin Şenliği Festivali*. Erişim: 20.03.2022, <https://gezilinki.com/trilye-zeytin-senligi-festivali-2021-ne-zaman>).

URL-4 KTVKYK (1999). *660 Nolu İlke Kararı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları*. (Erişim: 18.01.2022, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263743/660-nolu-ilke-karari-tasinmaz-kultur-varliklarinin-grup-.html>).

URL-5 CIAM (1933). *Atina Tüzüğü*. (Erişim: 18.01.2022, <http://www.alanbaskanligi.gov.tr>).

URL-6 ICOM (1946). *Uluslararası Müzeler Konseyi*. (Erişim: 18.01.2022, <https://www.biyologlar.com/uluslararasi-muzeler-konseyiicom>).

URL-7 Avrupa Konseyi Statüsü (1949). *Avrupa Konseyi*. (Erişim: 18.01.2022, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020093815001_tur.pdf).

URL-8 Avrupa Kültürel Varlıkların Korunması Sözleşmesi (1954). (Erişim: 18.01.2022, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020101900018_tur.pdf).

URL-9 ICCROM (1959). *Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı*. (Erişim: 18.01.2022, <https://stringfixer.com/tr/ICCROM>).

Uslu, A., & Kiper, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/ Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 305-314.

Uygur, S., & Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. Gazi Üniversitesi *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 30-49.

Ünsal, D., & Pulhan, G. (2012). Türkiye'de Kültürel Mirasın Anlamı ve Yönetimi, A. Aksoy & D. Ünsal (Ed.), *Kültürel Miras Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Varnacı Uzun, F. (2012). *Ihlara Vadisi Kültürel Peyzaj Alanında Sürdürülebilir Turizm*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Yavuz, V. A. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.

Yentürk, A. (2006). Girit Toprağını Hatırlatan Ot Yemekleri. *Yemek ve Kültür Dergisi*, (4), 72-79.

Yentürk, A. (2009). Akdeniz Diyetinin Temeli: Girit Mutfağı. Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi, İzmir.

Yeşilbursa, C. (2011). *Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yeşilbursa, C. (2013). Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Düşünceleri. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları, Ankara.

Yinsel, S. (2017). *Trilye (Zeytinbağı) Ioannes Theologos (Aya Yani) Pelekete Manastırı Kilisesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

YEREL HALK ANKETİ

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim dalı, tezli yüksek lisans programı çerçevesinde yürütülen “Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği Konusunda Bir Araştırma: Tirilye(Mudanya) Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Cevaplar yalnızca akademik bir araştırmada kullanılacaktır. Tüm soruları dikkatle cevaplamanız çalışmanın başarısı açısından önem taşımaktadır. Zaman ayırdığınız ve çalışmaya yaptığınız değerli katkı için şimdiden teşekkür ederim.

Büşra Çiçekçi

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

1.BÖLÜM: HANE HALKI BİLGİLERİ
1.Cinsiyetiniz? ☐ Kadın ☐ Erkek
2.Yaşınız? ☐ 18-24 ☐ 25-34 ☐ 35-44 ☐ 45-54 ☐ 55-64 ☐ 65+
3.Medeni Haliniz? ☐ Evli ☐ Bekar
4.Eğitim Durumunuz? ☐ Okur-yazar değil ☐ İlkokul ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
4. Mesleğiniz? ☐ Memur ☐ Özel sektörde çalışan ☐ Çiftçi-İşçi ☐ Esnaf-Ticaret ☐ Ev hanımı ☐ Emekli ☐ Öğrenci ☐ Diğer(Belirtiniz).....
6.Aylık geliriniz? ☐ 2000-3000 ☐ 3001-5000 ☐ 5001-8000 ☐ 8001+
8.Kaç yıldır Tirilye’de yaşıyorsunuz? ☐ 3-5 yıl ☐ 5-10 yıl ☐ 11-20 yıl ☐ 21-30 yıl ☐ 30+

2.BÖLÜM: KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM
11. Sizce Tirilye’deki kültürel miraslar neleri kapsamaktadır? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) ☐ Tarihi eserleri ☐ El sanatlarını ☐ Yöresel yemekleri ☐ Festivalleri ☐ Dini yapıları ☐ Geleneksel evleri ☐ Zeytin ve zeytinyağı kültürü ☐ Diğer(Belirtiniz).....
12. Sizce Tirilye’deki kültürel miras yeterince korunuyor mu?(Cevabınız evet ise 14. Sorudan devam ediniz) ☐ Evet ☐ Hayır
13. Sizce Tirilye’deki kültürel mirasın yeterince korunamamasının sebebi nedir?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) ☐ Bütçe yetersizliği ☐ Halkın bilinçsiz kullanımı ☐ Turizm faaliyetlerinin yoğun olması ☐ Şehirleşme ☐ Yanlış koruma faaliyetlerinin yapılması ☐ Kurum ve kuruluşlar arası iletişim kopukluğu ☐ Alanda özel mülkiyetin çoğunlukta olması ☐ Diğer(Belirtiniz).....
14.Sizce Tirilye’deki kültürel miras için korunmalıdır?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) ☐ Turistler ziyaret ettiği için ☐ Tarihi açıdan önemli oldukları için ☐ Gelecek nesiller için ☐ Estetik değere sahip oldukları için ☐ Milli değere sahip oldukları için ☐ Ekonomik kazanç sağladıkları için ☐ Diğer(Belirtiniz).....

<p>15. Sizce turizm, kültürel miras varlıklarının korunmasına fayda sağlıyor mu? ☐Evet ☐Hayır ☐Fikrim yok</p>
<p>16 Bölgedeki turizm sektörü hakkındaki genel görüşünüz nedir? ☐Turizme karşıyım ☐Ne karşıyım ne destekliyorum ☐Turizmi destekliyorum</p>
<p>17. Sizce Tirilye’deki kültürel çekicilikler turizmde yeterince değerlendirilmiş midir? ☐Evet ☐Hayır ☐Bir fikrim yok</p>
<p>18. Sizce Tirilye’de gerçekleştirilecek turizm çalışmaları ne şekilde başarılı olabilir?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) ☐İyi bir tanıtımla ☐Farklı turizm türlerinin bir arada yer alması ile ☐Tarihi yapıların iyileştirilmesi ile ☐İyi bir planlama ile ☐Yerel halkın turizm içinde aktif rol alması ile ☐Diğer(Belirtiniz)....</p>

<p>Aşağıda bulunan ifadeleri katılım düzeyine göre işaretleyiniz. 1.Kesinlikle Katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3.Kararsızım 4.Katılıyorum 5.Kesinlikle Katılıyorum</p>					
3.BÖLÜM: Yerel Halkın Kültürel Miras Kaynaklarına Yönelik Algıları	1	2	3	4	5
Alandaki kültürel miraslar hakkında bilgi sahibiyim.					
Kültürel miraslar yerel halkın bir övünç kaynağıdır.					
Kültürel miraslar bölgenin turizm tanıtımında oldukça önemlidir.					
Kültürel miraslar bölge turizminin gelişmesine katkıda bulunur.					
Kültürel miraslar yerel halkın kültürel olarak gelişmesine katkıda bulunur.					
Kültürel miraslar gelecek nesiller için önemlidir.					
Kültürel miraslar toplumsal faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunur.					
Kültürel mirasları turizme kazandırmak turist sayısını artırır.					
Kültürel miras varlıkları turistlerin alanı tercih etmelerinde önemli bir etkidir.					
Bölgede kültürel mirası tanıtmaya çalışmaları yeterlidir.					
Bölgede kültürel mirası korumaya yönelik çalışmalar yeterlidir.					
Kültürel mirasın korunmasında yerel halkın önemi büyüktür.					
4.BÖLÜM: Turizmi Desteklemeye Yönelik Tutumlar					
Bölgeye gelen turistlere yardımcı olurum.					
Bölgede nitelik kazanmış ürünlerin üretimini desteklerim.					
Kültürel mirasın korunmasında yerel yönetime destek veririm.					
Kültürel mirasları bölge dışındakilere anlatarak tanıtımını sağlarım.					
Bölgede yapılan sergi, spor ve festival gibi etkinliklerde görev alarak turizmi destekliyorum.					

Aşağıda bulunan ifadeleri katılım düzeyine göre işaretleyiniz.					
<i>1.Kesinlikle Katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3.Kararsızım 4.Katılıyorum 5.Kesinlikle Katılıyorum</i>					
5.BÖLÜM: TURİZMİN TİRİLYE'YE ETKİLERİ	1	2	3	4	5
Çevresel Etkiler					
Turizm, çevresel kirlilik ve gürültü kirliliğini arttırmaktadır.					
Turizm, trafik sorununu arttırmaktadır.					
Alan turizmden dolayı aşırı kalabalıktır.					
Turizmle birlikte çevreye uyumsuz yapılar artmıştır.					
Turistik tesisler çevreyi kirletmektedir.					
Turizm daha fazla park ve rekreasyon alanları sunar.					
Turizm,yol, kanalizasyon vb. alt yapı çalışmalarını artmıştır.					
Turizmden dolayı yollar ve kamu olanakları en yüksek standartlarda tutulmaktadır.					
Turizmle birlikte çevresel farkındalık artmıştır.					
Ekonomik Etkiler					
Turizm, yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmektedir.					
Turizm, yerel halk için çok sayıda istihdam olanağı sunmaktadır.					
Turizm, yerel halka gelir getiren fırsatlar sunarak gelir seviyesini artırır.					
Turizmden dolayı konut fiyatları artış göstermektedir.					
Turizm gayrimenkullerin değerini ve arsa fiyatlarını artırır.					
Turizmle birlikte yöreye olan yatırımlar artmıştır.					
Turizm, yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur.					
Turizm, yerel ekonomiyi çeşitlendirmektedir.					
Turizm, yerel toplum ve küçük işletmeler açısından ekonomik kazanç sağlar.					
Ürün ve hizmet fiyatları turizmden dolayı artmaktadır.					
Sosyo-kültürel Etkiler					
Turizm, kültürlerarası anlayış ve hoşgörüyü katkıda bulunur.					
Turizm, alanın kültürel kimliği üzerinde olumlu etki sağlar.					
Turizmle birlikte yöresel yemekler yeniden hatırlanmıştır.					
Turizmle birlikte el sanatları yeniden canlanmıştır.					
Turizm diğer şehir ve ülkelerden turistlerle tanışma onların kültürlerini anlamak için bir deneyim sunmaktadır.					

Turizm alandaki kültürel aktiviteleri teşvik eder.					
Yerel halk turizm destinasyonu bölgesinde yaşamaktan zarar görmektedir.					
Turizm, alanda suç oranını arttırmaktadır.					
Kültürel Mirasın Korunmasına Etkisi					
Turizm, tarihi ve kültürel dokunun korunmasını sağlar.					
Turizm alandaki tarihi yapıların koruma bilincini artırır.					
Turizm yerleşik ve yaşayan gelenek ve göreneklerin korunmasını sağlar.					
Turizm, kültürel varlıkların dokusunu olumsuz etkiler.					
Turizm, tarihi yapıların kontrollü restore edilmesini sağlar.					

İŞLETME GÖRÜŞME FORMU

İŞLETME GÖRÜŞME SORULARI

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim dalı, tezli yüksek lisans programı çerçevesinde yürütülen “Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği Konusunda Bir Araştırma: Tirilye(Mudanya) Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Cevaplar yalnızca akademik bir araştırmada kullanılacaktır. Tüm soruları dikkatle cevaplamanız çalışmanın başarısı açısından önem taşımaktadır. Zaman ayırdığınız ve çalışmaya yaptığınız değerli katkı için şimdiden teşekkür ederim.

Büşra Çiçekçi

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

1.BÖLÜM: DEMOGRAFİK BİLGİLER						
1.Cinsiyetiniz? ☐ Kadın	☐ Erkek					
2.Yaşınız?						
☐ 18-24	☐ 25-34	☐ 35-44	☐ 45-54	☐ 55-64	☐ 65+	
3. Medeni Durum:	☐ Bekar	☐ Evli	☐ Diğer (Belirtiniz).....			
3.Eğitim durumunuz?						
☐ Okur-yazar değil	☐ İlkokul	☐ İlköğretim	☐ Lise	☐ Ön lisans	☐ Lisans	☐ Lisansüstü
5.Aylık geliriniz?						
☐ 2000-3000	☐ 3001-5000	☐ 5001-8000	☐ 8001+			
6.Tirilye'nin yerlisi misiniz?						
☐ Evet (Evet ise 8. sorudan devam ediniz)		☐ Hayır				
7.Aslen nerelisiniz? İl.....						
8. Tirilye'ye yerleşme nedeniniz nedir?						
☐ İşe girmek		☐ İş yeri açmak	☐ Aile ve arkadaşların burda olması	☐ Diğer(Belirtiniz).....		

2.BÖLÜM: İŞLETMEYE AİT BİLGİLER		
9. Bu iş yerindeki göreviniz nedir?		
☐ İşyeri sahibiyim	☐ Ücretli çalışan	☐ Diğer(Belirtiniz).....
10. İş yeriniz ne kadar süredir faaliyettedir?		
☐ 1-5 yıl	☐ 6-10 yıl	☐ 10 yıl ve yukarısı

11. İş yerinin mülkiyet durumu nedir?												
☐ Mülkiyeti kendime ait				☐ Kiralık				☐ Diğer(Belirtiniz).....				
12. İşyerinin türü nedir?												
☐ Lokanta/Restoran				☐ Kafeterya/Pastane				☐ Hediyelik eşya satış yeri				☐ Konaklama(Otel, pansiyon vb.)
☐ Gıda ürünleri satış yeri				☐ Giyim eşyası satış yeri				☐ Diğer(Belirtiniz).....				
13.İş yerinizde kaç kişi çalışmaktadır?												
☐ 1 kişi			☐ 2-3 kişi			☐ 4-6 kişi			☐ 7-10 kişi			☐ 10 kişiden fazla
14. İş yeriniz yıl boyunca sürekli açık mıdır, yalnızca turizm döneminde açılan geçici bir yer midir?												
☐ Yıl boyunca sürekli açıktır						☐ Yalnızca turizm döneminde geçici olarak açılır						
1. İş yeriniz daha çok kimlere hizmet vermektedir?												
☐ Trilye’de yaşayanlara				☐ Yerli ve yabancı turistlere(Ziyaretçiler)				☐ Hem Trilye’de yaşayanlara hem de turistlere				
15. İş yerinizde en fazla geliri haftanın hangi günlerinde elde etmektesiniz?												
☐ Hafta içi				☐ Hafta sonu				☐ Tüm günler				
16. İşyerinizden en çok gelir elde ettiğiniz aylar hangileridir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)												
Oc ak	Şub at	Ma rt	Nis an	May ıs	Hazir an	Temm uz	Ağust os	Eyl ül	Eki m	Kası m	Aral ık	

3.BÖLÜM: Nitel Sorular

- 1) Sizce alana gelen ziyaretçilerin tercih nedenleri nelerdir?
- 2) Sizce Tirilye’yi turistik açıdan çekici kılan özellikler nelerdir?
- 3) Tirilye’de turizmin gelişmesinin sizin iş yerinize etkisi ne yönde oldu?
- 4) Sizce Tirilye’nin alt ve üst yapı imkanları turizm faaliyetleri için yeterli midir?
- 5) Alanda gözlemlemiş olduğunuz turizme bağlı gelişen çevre sorunları ve başka sorunlar var mıdır? Varsa nelerdir?(Çevre kirliliği, su kirliliği, yoğun trafik, vb.)
- 6) Sizce turizm, Tirilye’nin ekonomik yapısında ne gibi değişiklikler meydana getirmiştir?
- 7) Bölgenizde gerçekleşen turizm faaliyetleri ile ilgili endişeleriniz nelerdir? Eğer varsa bununla ilgili sizce paydaşlara hangi görevler düşmektedir? (çevre, sosyal yapı vb.)
- 8) Yörede kültürel miras varlıklarının ne ölçüde korunduğunu düşünüyorsunuz? Sizce koruma ne şekilde sağlanabilir?
- 9) Sizce Tirilye’nin doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için neler yapılmalıdır?
- 10) Turizm faaliyetlerinden memnun musunuz?
- 11) Alana gelen ziyaretçilerin sizi en mutlu eden davranışları nelerdir?

ZİYARETÇİ GÖRÜŞME FORMU

ZİYARETÇİ GÖRÜŞME SORULARI

Bu çalışma, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim dalı, tezli yüksek lisans programı çerçevesinde yürütülen “Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği Konusunda Bir Araştırma: Tirilye (Mudanya) Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Cevaplar yalnızca akademik bir araştırmada kullanılacaktır. Tüm soruları dikkatle cevaplamanız çalışmanın başarısı açısından önem taşımaktadır. Zaman ayırdığınız ve çalışmaya yaptığınız değerli katkı için şimdiden teşekkür ederim.

Büşra ÇİÇEKÇİ

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Tarih	
Saat	
Yer	
Cinsiyet	
Yaş	
Eğitim Durumu	
Meslek	
Gelir	

- 1) Geldiğiniz il neresidir?
- 2) Bu Tirilye'ye kaçınıcı gelişiniz?
- 3) Tirilye'yi ziyaret etmenizi sağlayan bilgi kaynağı nedir?
- 4) Tirilye'ye tur kapsamında mı yoksa bireysel olarak mı geldiniz?
- 5) Tirilye'yi ziyaret etme amacınız nedir? (Alışveriş, yöresel lezzet, merak vb.)
- 6) Tirilye'deki ziyaretiniz esnasında hangi aktiviteleri yaptınız ya da yapacaksınız?
- 7) Sizce Tirilye'yi çekici kılan özellikler nelerdir?
- 8) Tirilye'nin mevcut turizm imkanlarını nasıl buldunuz?
- 9) Tirilye'de turizmin gelişmesi için neler yapılmalıdır?
- 10) Ziyaretiniz esnasında yerel halkın ve işletme sahiplerinin size karşı tutumları nasıldı?
- 11) “Kültürel miras” kelimesi size ne ifade etmektedir?
- 12) Sizce Tirilyedeki kültürel miras yeterince korunmakta mıdır?
- 13) Sizce turizm, kültürel miras varlıklarının korunmasına fayda sağlıyor mu?
- 14) Sizce Tirilye'nin doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için neler yapılmalıdır?
- 15) Alanda geçirmiş olduğunuz vakit süresince karşılaştığınız olduğunuz çevre sorunları ve başka sorunlar var mıydı mı? Varsa bunlar neler? (Çevre kirliliği, deniz kirliliği, yoğun trafik)
- 16) Tirilye'ye yaptığınız ziyaretin memnuniyet düzeyiniz genel olarak nedir?
- 17) Tirilye'yi ziyaret etmeyi çevrenizdeki insanlara tavsiye eder misiniz?